

Gyuricza Péter

Keszthely

**Akiket
én szeretek**

A legkedvesebb kispestinek,
Édesanyámnak

Gyuricza Péter

Akiket én szeretek

A beszélgetések a Kispest Tv

Itt születtem én című műsorában kerültek adásba

Gyuricza Péter ©

Támogatók:

HEMINGWAY
FOUNDATION

Fotók:

Erdős László

Tervezőszerkesztő:

Faragó Tamás

Nyomda:

Pauker Nyomda

ISBN 978-963-12-3993-5

Kiadja:

PONT JÓ NEKEM Kft.
pontjonekem@gmail.com

2016

Tartalom

Bartha Tibor	8
Fodor András Attila	18
Gábor Ilona	26
George F. Hemingway.....	36
Hanti Vilmos.....	46
Harsányi-Sulyom László.....	56
Dr. Istváni Sándor.....	68
Iványi Miklós.....	76
Jakab Csaba	86
Nagyistók Tibor	96
Nick Árpád.....	104
Nikmond Beáta.....	116
Pál Csaba	128
Szabó Mária.....	138
Szita Géza	148
Tarján Péter	160
Udvardi Katalin	170
Zsigmond Gábor	180
Zsolnai Éva	188

Gyuricza Péter arra vállalkozott, hogy olyan embereket mutasson be, akiket kispestiként ismerünk és szeretünk. A kötetben olvasható 19 portré a XIX. kerület mindennapjainak alakítói-ról szól. Az élet legkülönbözőbb területén dolgoznak. Van köztük képzőművész, zenész, színész, rendező, lelkész, tanár, erőművész, művelődésház igazgató, jegyző, egykori országgyűlési képviselő. És a kerület legendás 42-es villamosa vagy Wekerletelep hangulatának varázsa. A kiváló szereplők megannyi személyes sorsot, emberi pillanatot villantanak fel.

A kapocs, ami összeköti őket, Kispest szeretete. Olyan emberek, akikre joggal lehetünk büszkék. A szerző is itt nőtt fel, itt érettségizett, és a mai napig ide jár haza a szülői házba.

Akiket én szeretek – ez a beszélgetéseket összekapcsoló gondolat. A cím behelyettesíthető. A beszélgetőtársak között bizonyosan találhatunk olyanokat, akikről magunk is úgy érezzük, hogy közel állnak hozzánk. Mert olyan emberek, akikre joggal lehetünk büszkék. Akikre polgármesterként magam is büszke vagyok, mert közös otthonunk, Kispest építői, működtetői, emlékeink, értékeink megtartói, őrzői.

Bevezető

Gajda Péter
polgármester

Zenetagozatos iskolába járt, és a zenéléstől azóta sem szakadt el. Bartha Tibor ma már tanítja is a jövő nemzedékét a zene, a hangszerek szeretetére. Elsősorban mégsem erről ismerik őt, hanem arról, hogy a magyar zenei élet kiválóságait kísérő zenekarokban tűnik fel. Koncz Zsuzsa, Bródy János, Tolcsvay László koncertjein ő a billentyűs, a hegedűs, a furulyás, a steelgitáros. Legtöbbször azonban Halász Judit mögött láthatjuk, immár csaknem harminc esztendeje. Született kispesti. A szülői ház melletti telekre építette fel a házát.

Bartha Tibor

– *Tibor, ez milyen hangszer?*

– Pedálos steelgitárnak hívják. Magyarországon nagyon ritka hangszer. Az elsőt Bródy János hozta be 1973-ban, annak idején én is azon kezdtem el tanulni, és most ez a hangszer a nagy szerelem.

– *Szakmai féltékenység helyett a zenészek átadják egymásnak a hangszerüket?*

– Nem nagyon beszélhetünk szakmai féltékenységről, sőt. Az én életemben Bródy János az egyik úttörője volt ennek a tudománynak, tőle sok mindent ellestem, tanulhattam. Bár inkább autodidakta módon sikerült elsajátítanom ennek a hangszernek a rejtélyeit, de szakmai féltékenységről szó sem lehet. Úgy indult a pedálos steelgitározásom, hogy a Fonográf vagy a Bojtorján együttes slágereit játszottam. Utána Koncz Zsuzsa mögött, majd Bródy János zenekarában is úgy alakult, hogy ezeket a dalokat kellett játszani.

– *Említhetted volna még Tolcsvay Lászlót, vagy akivel a legtöbbet zenélsz, Halász Juditot. Hogyan kerültél ezeknek a művészeknek a zenekarába?*

– Annak idején a Szonáta Hangszerboltban dolgoztam eladóként, és úgy kezdődött a karrierem, hogy bejött a boltba az akkori Bojtorján zenekar vezetője, én pedig rákérdeztem, hogy mi újság a zenekarban. Ő mesélte, hogy ez a hangszer, amely akkor Vörös Andornál volt, ez a steelgitar éppen eladó. Megvettem, és utána tudtak is rólam. Ha helyettesíteni kellett, vagy éppen lemezfelvételre került sor, akkor már nálam csörgött a telefon.

– *Csak azt tudták, hogy zenebolti eladó vagy, netán azt is, hogy több hangszeren is kiválóan játszol?*

– Ne tűnjön nagyképűségnek, de amikor muzsikusok jövünk-megyünk az utcán, akkor már messziről megismerjük egymást. Általában látjuk egymásról, ha valaki hangszeren játszik, vagy ha egy olyan énekes jön szembe, akit korábban még nem ismertünk, de szinte süt róla, hogy valami köze van a zenéhez.

– *Egy időben tagja is voltál a Bojtorján zenekarnak. Ez világos helyzet. De amikor alkalmi fellépések vannak, arra hogyan szerveződik a zenekar?*

– Általában a zenekari tagság már rendeződött a művészek mögött. Mindig ugyanazoknak az embereknek szólnak, így a kíséző zenekarok nem szerveződnek újjá. De ha olyan művész hív esetleg, aki hangfelvételt készít, ilyen volt Kovácsovics Fruzsina vagy Markos György, akkor éppen a hangszer kapcsán tudják, hogy engem kell hívni.

– *Milyen hangszerekkel hívnak?*

– Legtöbbször steelgitárral, de hívnak hegedűvel, gitárral, billentyűssel. Sokféle hangszeren játszom.

– *Láttalak furulyázni is.*

– Halász Jutka mögött elsősorban szintetizátoron játszom, illetve furulyán, mandolinon, hegedűn. Most ez a hangszerelés. De volt olyan felvétel, amelyen tangóharmonikáztam. A hangszerek területén mindenevő vagyok.

– *Mindegyik énekesre másként kell figyelned?*

– Rengeteget tanulhattam és tanulhatunk ezektől a művészekről. Ők úgy élik az életüket, hogy valamilyen szinten mindig példát mutatnak. Persze, mindegyikükhöz másként kell viszonyulni. Az ember igyekszik saját magából a legtöbbet kihozni, hogy hozzátegyen a produkcióhoz olyan szinten, hogy az megfelelő legyen a művész számára. Azokról az apró stiklikről meg nem akarok beszélni, amikor ők tévesztenek, és nekünk kell kihoznunk a szekeret a kátyúból, de azért ez is benne van a pakliban. Halász Jutkával kapcsolatban például azt tudom mondani, hogy mindig úgy ülök be az autóba, hogy a nap végén, amikor ki fogok szállni egy vidéki út után, biztos, hogy tanulok tőle valamit. Mindig elhangzik tőle egy-egy olyan gondolat, amiből rengeteget tudok kamatoztatni. Nemcsak zeneileg, hanem az élet bármely más területére vonatkozóan. Egyszer egy vígszínházi koncert után Bródy János bejött az öltözőbe, és azt mondta, hogy nagyon vigyáztok Jutkára. Persze! Hiszen ez a feladatunk! Azt hiszem, nagyobb elismerést nem is kaphatott volna a zenekar, hiszen a lényeg a főhősnő. Így szoktuk mondani. Ő a lényeg, és mi őt szolgáljuk ki.

– *Mióta tart a közös munka?*

– 1988 óta. Gyakorlatilag úgy verbuválódott újra a Bojtorján, hogy az őstagok lemondtak egymásról. Jutka műsora kapcsán álltunk össze mint új Bojtorján.

– *Hogyan állandósult Halász Judittal a kapcsolatot?*

– Mögötte minden automatikusan és természetesen működik. A gyerekközönség nagyon hálás, Judit mögött állandó szerzők vannak, akik folyamatosan írják neki a dalokat, és nagyon jól összeszokott csapattal jövünk-megyünk. Nem kevés koncertet adunk évente, és itt is a békés egymás mellett élés a legfontosabb.

HALÁSZ JUDIT:

– Tibit azóta ismerem, hogy elvégezte az egyetemet. Még nem volt családja, aztán megnősült, gyermekei születtek. Közben ő is töltögette az éveket, a legutóbbi koncertünkön neki szólt a Boldog születésnapot! Tudom róla, hogy hallatlanul családszerető, nagyon jó pedagógus, nem tudunk olyan helyre menni az országban, ahol ne lenne rokona, barátja vagy ismerőse. Vallásos ember, aki nagyon tartja magát ahhoz, amiben hisz. A tanítványai pedig nagyon szeretik.

– A színpadon vannak olyan szereplők, akik elöl állnak, de olyanok is, akik szívesebben húzódnak hátra. Tibor talán ilyen.

– De hát itt senki nem háttér! Azt várom el a zenekar összes tagjától, hogy jelen legyenek az előadásokon, benne legyenek abban, amit csinálunk. Ha nem így történne, akkor a gyerekek öt unatkozó zenészt látnának. Én azt szeretném, ha ők résztvevők lennének, és azt remélem, hogy Tibor is résztvevő, és hiszem is, hogy az.

– Arra akartam utalni, hogy a zenészek szakmai alázattal segítik például az Ön munkáját a színpadon.

– Ők mindannyian segítenek. Tibor is nagyon segítőkész, és amikor bizonytalan vagyok, akkor ő nekem az a biztos pont, akire ránézek, és akivel megbeszélt jelünk van, és mutatja, hogy éppen mi a hiba, akkor én azt igyekszem kijavítani. Számomra ő a zenei kontroll. Mi együtt utazunk. Hárman ülünk a kocsiban, én vagyok a sofőr, de csak azért, mert félek, ha más vezet. Az úton mindig beszélgetünk, ezért tudjuk az aktuális történeteket az ő gyerekeiről, az én unokáimról. Hazafelé jövet pedig azt is meg szoktuk beszélni, hogy milyen volt az előadás, amin éppen túl vagyunk.

– *Láttam egy fényképet, amelyen a Bojtorján zenekar tagjaiként George Bush amerikai elnök és felesége mellett álltok. Mi a fotó története?*

– 1989-ben járt Budapesten idősebb George Bush. Magyarországi country-zenekarként minket kértek fel, hogy a fogadáson, amelyet a tiszteletükre adtak, muzsikáljunk. Nem beszéltük meg előre, hogy mit fogunk játszani. Az volt a jel, hogy amikor megjelenik az elnök az erkélyen, akkor mi elkezdünk muzsikálni. És mivel a Bojtorján olyan koncertező zenekar volt, amelyik öt-hét-nyolc órás repertoárral rendelkezett, ezért az aktuális zenei vezető bármit bemondhatott. Pont a Jambalaya című dalt mondta, amit ki énekelt? Hát én.

– *Van ehhez hasonló élményed?*

– Minden koncert különleges valamilyen értelemben. Vagy a közönség részéről, vagy egymás között olyan felejthetetlen pillanatok történnek meg, amit nagyon szívesen jegyez az ember akár exkluzív pillanatként is. Hadd említsem közvetlen kollégámat Anti Tamást, akivel 1988-ban együtt kezdtünk a Bojtorján újjáalakulásakor, vele például olyan szoros szakmai és baráti kapcsolat alakult ki, hogy ma már sokszor a fel nem tett kérdésekre válaszolunk egymásnak. A színpadon is megy az eszmecsere, bár erről a közönség nem tud semmit. Nagyon jó pillanatok élünk át. Sok vidámat vagy éppen szomorút, mert az élet ilyet is hoz, de ezek mind-mind exkluzív pillanatok. Ha most a híres emberek nagy pillanataira gondolok, akkor az sokszor vérfagyasztó volt számomra, mert annyira vártam, izgultam, készültem egy-egy Aréna-koncertre, vagy korábban a BS-ben. Azt tudom mondani róluk is, hogy ugyanúgy izgulnak, sőt, talán még jobban, sokszor járkálnak, mint az oroszlán a ketrecben fel és alá, mert nagyon nagy a tét. Ha valami baki becsúszik, azt másnap a lapok címdalán lehet olvasni.

– *Beszéljünk arról a kötelékről, amely Kispesthez fűz. Csaknem ugyanabban a házban élsz, mint gyerekkorodban, ötven évvel ezelőtt, csak egy telekkel arrébb.*

– Kispest egy nagy szerelem. Volt az életemnek egy nagyjából kétéves szakasza, amikor a nyolcadik kerületben béreltünk lakást, mert akkor ez az ingatlan még nem volt a miénk, és emlékszem, hogy esténként, amikor elindultam a városba, nagyon orrlógatva mentem. Kispest, ez a miliő, számomra maga az élet. Ezt nem is tudom másképpen mondani. Kispest örök ragaszkodás.

– *Ismerősök, barátok?*

– Nem nagyon van rá idő. De fontos a tudat, hogy itt vannak, hogy közel laknak. Sokszor a családra is kevés idő marad, pedig nagyon fontos, hogy a napsütéses órák száma meglegyen napról napra.

A rendszerváltó politikusok arca, egy-egy akciója élesen él az emlékezetünkben. Kevésbé emlékszünk azokra, akik szintén ott voltak, rendszerváltók voltak – de a végeken. Fodor András Attila például Kispesten. Itt élt, korábban nem nagyon vett részt a politikában, a közéletben. De a nyolcvanas évek végén úgy érezte, eljött a cselekvés ideje. A képviselőségért folytatott versenyt ő nyerte. Fodor András Attila a Magyar Demokrata Fórum színeiben lett Kispest első szabadon választott egyéni országgyűlési képviselője. 1994 után pedig a helyi önkormányzatban folytatta közéleti munkáját.

Fodor András Attila

– A rendszerváltás előtt nem nagyon politizált. Politikai pártnak nem is volt tagja, bár valószínű, furcsa is lett volna az MSZMP-ben az 1956-os részvétele után. Miért érezte úgy 1989–90-ben, hogy eljött a cselekvés ideje?

– Hadd mondjam el, hogy most sem vagyok semmilyen pártnak tagja. De az történelmi idő volt, kétségtelen. Ezt huszonöt év távlatából sem lehet kétségbe vonni. Ott cselekedni kellett, és akkor erre volt mód. Amikor az MDF-be beléptem, nem egy pártba léptem be. Az MDF egy fórum volt, majd társadalmi szervezet, de a párttörvény rákényszerítette a politikailag aktív társadalmat, hogy pártokba tömörüljön, hiszen csak így lehetett a parlamenti munkában részt venni.

– Huszonöt év távlatából a rendszerváltást meg tudja határozni dátum szerint?

– Rendkívül sok esemény láncolata eredményezte a rendszerváltást. Először hadd említsem a világpolitikát. Gorbacsov színre lépésével megszűnt az a szorító kényszer, ami a Szovjetunió részéről a KGST-be és a Varsói Szerződésbe tömörült országokra nehezedett. Ugyanakkor gazdaságilag egyfelől a Szovjetunió, másfelől a szocialista tábor országai is meggyengültek. Magyarország különösképpen. A társadalom és a Kádár-rendszer között létrejött hallgatólagos alkut nem tudták folytatni. Kádár hiába teremtette meg a legvidámabb barakk politikáját, egy viszonylagos „gazdasági jólétet”, ennek egyszer és mindenkorra vége lett.

– Ha egyetlen eseményt kellene említeni, akkor Ön mit mondana rendszerváltó eseménynek?

– Tolonganak az események a fejemben. Talán nagyon kedves emlék mindenki számára, aki ebben részt vett, 1989. március 15. A Petőfi-szobornál kezdődött, aztán a tömeg végigvonult a városon, a Szabadság téren volt egy nagyon jelentős

momentum, amikor Cserhalmi György felolvasta az ellenzéki szervezetek tizenkét pontját, Csengey Dénes pedig jelképesen lefoglalta a Magyar Televíziót. Ez az 1848 márciusának emlékeit felidéző esemény egyben azt is jelezte, hogy eszmeileg mi-ből táplálkozik a rendszerváltozás.

– Kicsit hadd vitatkozzak. Csengey Dénes akkor úgy fogalmazott, hogy „Tőlünk ne féltse senki a televíziót! Nagyon fogunk rá vigyázni, mert a miénk!” És látja, alig hogy megalakult az MDF-kormány, akkor már úgy gondolták, hogy a televízió a kormányé, és az MDF-é. Azóta is minden új kormány úgy érezte és érzi, hogy a közszolgálat – akkor állami média – az övé.

– Nem vagyok olyan biztos benne, hogy ez így volt, részese voltam a médiaháborúnak. Azt gondolom, hogy ez egy provokált és erőltetett dolog volt. Antall József a programbeszédében is elmondta, hogy nagy súlyt fektet a sajtó szabadságára, és ezt komolyan is gondolta. Antall nem olyan médiaelnököket nevezett ki, akik az ő helytartói lettek volna a Magyar Televízióban vagy a Magyar Rádióban.

– Akkor még volt megegyezés az MDF és az SZDSZ között, talán az volt az utolsó egyetértés a két párt között, aminek eredményeként Hankiss Elemér és Gombár Csaba került a Magyar Televízió és a Magyar Rádió élére. De hagyjuk is a médiaháborút, és beszéljünk Önről. Lehet azt mondani, hogy a rendszerváltás utolsó, dátumhoz köthető eseménye, amikortól látható volt, hogy a folyamatok nem visszafordíthatóak, az 1990. március 25-i és az április 8-i szabad országgyűlési választás?

– Ezzel egyetérttek, ezek kézzelfogható történetek voltak. Akkor feketén-fehéren eldőlt, hogy kit milyen arányban támogatnak a választópolgárok, és ennek megfelelő összetételű parlamentje alakult Magyarországnak.

– Ezért fontos, hogy most Önnel beszélgethetek, hiszen Ön lett Kispest első szabadon választott egyéni országgyűlési képviselője. Az MDF színeiben jutott mandátumhoz.

– Nagyon jó szívvel gondolok vissza azokra az időkre. Nem azért, mert engem megválasztottak, hanem mert egy eufóriában éltünk akkor. Azt gondoltuk, hogy kapunk egy olyan lehetőséget, hogy sok mindent megváltoztathatunk, ami igaz is, mert nagyon sok mindent meg is változtattunk. Azt gondolom, hogy annak a parlamentnek és annak a kormánynak az volt a legfontosabb feladata, hogy négy évtizedes pártállami időszak után egy demokratikus intézményrendszert és piacgazdaságot hozzon létre, és ennek a jogszabályi hátterét teremtsen meg.

– Ön a külpolitika területén dolgozott, a külügy bizottság tagja volt. Az első négy évből mit emelne ki, mire a legbüszkébb?

– Nagyon sok élményt szereztem ezen a területen is. A kormányprogram szerint az euroatlanti elkötelezettség volt a külpolitika alapja. És ebben konszenzus volt. Nem is tudom, hogy azóta volt-e a parlamenti pártok között ilyen egyetértés bármilyen kérdésben, szerencsére a külpolitikában igen. Voltak persze viták, amikor például a fegyverszállítási botrány kirobbant, a Kalasnyikov-ügyre célzok, de a lényeg ez nem érintette. Vagyis hogy a parlament mindegyik pártja akkor támogatta az euro-atlanti integrációt, a külföldön élő magyarokkal való összetartozás gondolatát, és ezekben a kérdésekben valóban konszenzus volt.

– Ön 1990 és 1994 között volt parlamenti képviselő. 1994 őszén Kispest önkormányzatába került, nyolc évig dolgozott itt képviselőként. Mit jelent Önnek Kispest?

– Nagyon jó szívvel dolgoztam, és nagyon jó szívvel emlékezem vissza azokra az időkre. Én ezt valóban szolgálatnak tekintettem. Fontosnak tartottam, hogy az ön-

kormányzatban olyan rendelkezések szülessenek, amelyek a helyiek életét megkönnyítik, a környezetünket szépítik, javítják, és úgy gazdálkodjunk – mert engem a költségvetési bizottság elnökeként közelebbről ez érintett –, hogy az önkormányzat vagyona vigyázzunk. Ezt a tevékenységemet az önkormányzat el is ismerte annak idején, és ez nagyon jólesett.

– *Politizál ma?*

– Nem vagyok tagja pártnak, és azt gondolom, hogy ma nincs is olyan történelmi idő, hogy politizálnom kéne. Csinálják a fiatalok! Nyilván kell hogy legyenek parlamenti képviselők, ők legyenek az önkormányzatokban képviselők, ez egy tisztes munka, csinálják ők. Az idősök adják át a helyüket a fiatalabbaknak.

– *Szokták még képviselő úrnak szólítani?*

– Már nem.

– *Akkor majd én. Képviselő úr! Köszönöm a beszélgetést!*

– Én is köszönöm szépen.

Szereti Kispestet és a közművelődést. Évtizedek óta a Kispesti Munkás Otthon Művelődési Ház vezetője, amit a kerületiek inkább úgy hívnak, hogy KMO. Évente több mint kétszázezer ember fordul meg a különböző programokon, tanfolyamokon, börzéken, táncos vagy színházi rendezvényeken. Gábor Ilona büszke arra, hogy fiatalos, kreatív és szakmailag nagyszerű emberekkel dolgozhat azért, hogy a kispestiek önfeledten szórakozhassanak egy-egy, a KMO által szervezett rendezvényen.

Gábor Ilona

– *A hetvenes–nyolcvanas években a kispestiek úgy mondták, hogy bemegyünk a városba.*

– Ma már nem. Remélem, ma úgy fogalmaznak, hogy bemegyünk a KMO-ba.

– *Két művelődési ház volt Kispesten, az Ifjú Gárda és a Marx utcai munkás művelődési ház. Mi változott az utóbbi harminc évben?*

– Sok minden, és nem is csak az elmúlt harminc, hanem 92 év alatt. 1923 májusában adták át ezt a nagy hagyományú, az itt lakók összefogásából épült művelődési házat, közösségi színteret, kulturális központot, nagyon sok mindennek nevezhetjük. És ezalatt a 92 év alatt mindig alázattal szolgálta a kispestieket. Közben sokszor az élet hozta, másszor a kényszer miatt, a háború vagy 1956 után fel kellett újítani, de ma már a XXI. század igényeinek megfelelő közművelődési intézmény. És azt is mondhatjuk, hogy nemcsak Kispest, hanem Dél-Pest-szerte ismerik, és szeretik. Benne vagyunk a köztudatban!

– *Mit jelent egy művelődési ház esetében a XXI. századiság?*

– A kispesti önkormányzat, és azt megelőzően a kerületi tanács is, mindig jó gazdája volt az intézménynek, mindig fontosnak tartotta, hogy egy kultúrált közösségi tér álljon a kispesti polgárok rendelkezésére.

A XXI. század nagyon sokat jelent. Például azt, hogy fantasztikus hang- és fénytechnikánk van, azt is, hogy kiválóak, jól felszereltek a funkcionális tereink, valamint egyediek és összetéveszthetetlenek a plakátjaink és műsorfüzeteink. Persze, szerveztünk annak idején is színházi előadásokat, amikor még nem voltak ilyen jók a technikai körülmények, mint most, de ha azt akarjuk, hogy Dél-Pesten színházi pont legyünk, akkor igenis ilyen berendezéseket kell tudni biztosítani,

hogy az előadások élvezhetőek legyenek, és csak annyi legyen a különbség, hogy nem egy belvárosi színházban vagyunk, hanem a KMO-ban, hogy nem kell olyan sokat utazni.

– *Kispest hatvanezres város. Van különleges kulturális arculata?*

– A kerület egy részének van, hiszen ott van Wekerletelep, „ahol értéket őriz az idő”. De egy közművelődési intézménnyel szemben sokféle elvárás lehet, és van is. Ezt meg is fogalmazzák a látogatóink. Minden korosztálynak tudjunk megfelelő kikapcsolódást, igényes szórakozást nyújtani, és legyenek megfizethetőek a programjaink. Az események időben is jól behatárolhatóak legyenek, tudjanak rá számítani a kispestiek. Vannak hagyományos rendezvényeink, amiket várnak, az ásványbörzék, a rovarbörzék, ismeretterjesztő előadások, előadó estek, vannak családi programjaink, van Kolompos táncház, ez mind-mind beépült az emberek tudatába.

– *Van olyan korosztály, amelyik számára nem is kérdés, hogy a KMO-ba kell jönnie?*

– Nagyon kiegyenlített a korosztályok megjelenése. Az, hogy az elmúlt 15 évben a színházi műfaj a sajátunk lett, azt is jelentette, hogy próbálunk minden korosztály számára színházi élményt biztosítani. Ma már babaszínházunk is van. Van felnőtt-, ovis és kisiskolás színházunk. Alkalmanként középiskolásoknak is kínálunk előadásokat, és van felnőttbérletünk. És van rendhagyó irodalom- és énekóra-sorozatunk az általános iskolások számára, ahol olyan vendégeink voltak a közelmúltban is, mint a Kossuth-díjas Kalácska vagy szintén a Kossuth-díjas Sebő Együttes, és hogy a trendi programoknak is helyet adjunk, meghívtuk Novák Péter vezetésével a Kultúrpart Csoportot. Nagyon népszerűek ezek a programok. Egy évadban közel ötezer ovis és általános iskolás gyerek fordul meg szervezeten a rendezvényeinken.

– Olyan ez, mint az országos televíziós csatornák, amelyek szintén minden korosztály számára igyekeznek szórakoztatást nyújtani.

– Így van. De hadd tegyem hozzá, hogy krízishelyzetben vagy hátrányos helyzetben lévő családoknak és fiataloknak is igyekszünk lehetőséget biztosítani. Működik az „F-20” a Fő utca 20 alatt, ahol prevenciós jelleggel pályázati támogatásból ingyenes családi programokat szervezünk, ahol egyszerre együtt lehet több generáció. Ahol szakemberek vezetésével életvezetési és praktikus tanácsok biztosítása mellett közös kézműves-foglalkozásoknak és más kreatív tevékenységeknek is részesei lehetnek a családok. Ez azért fontos, mert tudnak egymástól tanulni.

– Feltűnt, hogy a kerületben nagy figyelmet szentelnek a senior korosztálynak.

– Lehetőségük van arra, hogy egyrészt igényes programokra jöjjenek, másrészt, hogy azt meg is tudják fizetni. Nagyon csínján bánunk az árak emelésével. A jegyáraink nem vagy csak alig változtak az elmúlt években. Fontos, hogy el tudjanak jönni az idősebbek, és nem csak előadásokra. Kínálunk a számukra számítógépes tanfolyamot, és nagyon szeretik az Aktív időskor programunkat is. Azt tapasztalom azonban, hogy manapság egyre nagyobb létszámban látogatnak bennünket a fiatalok, a kisgyerekes családok. A tavalyi statisztika szerint 213 ezer látogatónk volt, én úgy gondolom, hogy ez egy kiváló mutató a ház kihasználtságáról.

– Mondja, mi a titka? 1989 óta áll a művelődési ház élén, függetlenül attól, hogy a kerület vezetésének milyen a politikai többsége.

– Úgy hiszem, hogy a szakma a titka ennek. Az intézményben soha nem politizálunk. Távol áll tőlünk, hogy valamely oldal felé elvigyük a szakmai programunkat. Kispesten minden ideológiát magáénak valló ember számára szolgáltatnunk kell.

Nincsen bal- vagy jobboldali színházszerető ember, és nincsen bal- vagy jobboldali szülőnek ide járó gyermeke. Itt gyermekek, felnőttek és idősek, a kultúra iránt nagyon nyitott kispestiek vannak!

– Ó, igen, de a politikát azért ismerjük. Amikor egy új erő kerül hatalomra, akkor szereti megmutatni, hogy ki az úr a házban.

– Talán szerencsés voltam. Mindig azt mondom, hogy engem mindig csak a szakmai kérdések érdekelnek, és hogy egy-egy kérdésről belül mit gondolok, az csak az én ügyem. Azt hiszem, hogy ezt minden eddigi vezetés méltányolta. A szakmai kérdésekben viszont egészen pontos és határozott az elképzelésem, a küldetésem – csakis a minőségi kultúra közvetítése elfogadható számomra.

– Ha már a szakma szóba került, hadd kérdezzem, hogy milyen változások történtek a szakmában? Ezt azért is kérdezhetem, mert Ön a Budapesti Népművelők Egyesületének elnöke.

– Tíz éve vagyok a Budapesti Népművelők Egyesületének az elnöke. Nagyon sok változáson ment át a szakmánk. Folyamatos kihívásokkal álltunk és állunk szemben. Elsősorban az erősebb konkurencia, a szélesedő piac befolyásolja a munkánkat.

– Emlékszik még arra a néhány évtizeddel ezelőtti vitára, hogy áru-e a kultúra?

– Igen, és azt mondtuk, hogy nem. Pedig dehogynem. De azt remélem, hogy a kultúra nem megfizethetetlen áru. És ezt a többi művelődési ház nevében is mondom. Budapesten nagyon jól működő közművelődési intézmények vannak, és erre, mint a szakmai szervezet vezetője is büszke vagyok. A mi látogatóink is egy befogadó, családias intézményt látnak. Szimpatikus kollégák beszélgetnek az emberekkel,

figyelünk rájuk, kíváncsiak vagyunk a véleményükre, folyamatosan figyelemmel kísérjük a legújabb trendeket, a kínálatunkba igyekszünk beépíteni az aktuális divatirányzatokat. Nálunk minden megtalálható, a felnőttképzés, a drogprevenció, a babaművészetek, az igényes szórakoztatás minden ága, több mint negyven tanfolyamot és több klubot kínálunk a kispestieknek és a dél-pestieknek, minden irányban nyitottak vagyunk. Erre ma csak egy közművelődési intézmény képes, ahol felkészült, kreatív, tudatosan dolgozó kollégák vannak, ahol jól működő szakmai csapatok dolgoznak, akik tudják az ízlést formálni helyi szinten – hangozzék ez bármennyire is elfogultnak.

– Nem érezte soha, hogy a kiégés fenyegetné, vagy ez olyan munka, ahol a kiégés nem is értelmezhető, mert mindig valami új programon, eseményen kell gondolkodni? A kérdést úgy is föltehetem, hogy mi hajtja?

– Ezt sokan meg szokták kérdezni. Nincs kiégés, és nem is lehet. Ez a mi szakmánkban nem vagy csak nagyon ritkán fordulhat elő. Hiszen nekünk mindig előre kell menni, mindig új programokat kell kitalálni, és bár a kollégáim azt szokták mondani, hogy hajcsár vagyok, de közösen örülünk azután, amikor ennek megvan az eredménye. Nagyon sok új emberrel találkozunk nap mint nap, sok új elvárás fogalmazódik meg felénk. Nagyon sok új dolgon törjük mindig a fejünket magunk is. És nemcsak kifelé dolgozunk, hanem az intézményi kultúránkon, a szervezetünkön is, pontosan ezért, hogy a munkánk ne váljon rutinná. A szervezetnek is fontos a frissen tartása, erre én nagyon ügyelek. Arra is, hogy a kollégák részt vegyenek képzéseken, amelyek a szakterületükhöz tartoznak, hiszen akkor tudunk napra készek lenni. Nem olyan régen fejeződött be az az egy éves továbbképzésünk, amely a „Felkészülten a közművelődésben” című európai

uniós pályázati forrásból valósult meg. Minden kollégám tanult, a szakterületének megfelelő képzési területen. Azt vallom, hogy egy vezető soha nem tud egyedül eredményt elérni, felkészült, nyitott, kreatív csapat tud a mai kihívásokkal teli világunkban érvényesülni.

– *Több évtizede Kispesten is él. A munkahelyén túl mi fűzi a kerülethez?*

– Huszonnyolc éve élek Kispesten. Szeretek itt lakni, a Templom tér környékén. Az a családi hangulat, az a kisvárosi attitűdökkel körülvett légkör, amely Kispestet jellemzi, azt nagyon szeretem. Csepelen születtem, de már több időt éltem itt, mint amennyit Csepelen. Itt születtek a gyermekeim, ide jártak iskolába, régóta itt dolgozom, és borzasztóan sok embert ismerek. Tudja a családom, hogy ha kimegyek hétvégén a piacra, akkor az elég sok idő, mert megszólítanak, megkérdezik, hogy ki lép fel a városünnepen, milyen színházi előadásokat tervezünk, vagy éppen ötletet adnak, hogy kinek kéne fellépnie, kit kellene meghívunk. Én ennek örülök, hiszen itt élek közöttük. Ma már vannak a házban olyan tanfolyamvezetők, akik gyerekként jártak ide, és most felnőtt munkatársként dolgozunk együtt. Három ilyen tanfolyamvezetőm is van.

– *Többgenerációs kapcsolat, együttműködés és kötődés lett.*

– Mi abszolút fiatalnak érezzük magunkat. Nagyon stabil csapat működik az intézményben, rengeteg fiatalal dolgozunk, és ez fitten tart bennünket. Figyelünk is rá, hogy a gondolkodásunk friss maradjon, és mindig a trendi dolgokkal bombázzuk a kispestieket, akik tudják, hogy „Kell egy hely”, és ez a hely a KMO!

IV.

Véget ért a 2014–15-ös labdarúgóidény. Nagy izgalmakat követően a Budapest Honvédnak az utolsó fordulóban szerzett győzelemmel sikerült elkerülnie a kiesést. A csapat tulajdonosa azt mondja, a magunk mögött hagyott idényt a legrosszabb szezonnak tartja. George F. Hemingway azt is bejelentette ugyanakkor, hogy a csapat edzőjével, Marco Rossival kétéves szerződést írt alá. A Honvéd helyzetéről, a focit és a politika kapcsolatáról június 2-án beszélgettünk.

George
F. Hemingway

– *Tudja, vagy emlékszik rá, hogy napra pontosan 29 évvel ezelőtt mi történt a magyar labdarúgás történetében?*

– Fogalmam sincs.

– *1986. június 2. Irapuató, labdarúgó-világbajnokság, csoportmérkőzés...*

– Ez volt az a mexikói szerencsétlenség? Akkor tudom...

– *Szembe jött a szovjet gyors...*

– Ez volt az a tésztás dolog, ugye? Azt mondták, hogy azért kapott ki a csapat, mert túl sok tésztát ettek... Erre így már emlékszem.

– *Ez a Mezey-csapat fiaskója volt. De ha történelmileg és szimbolikusan tekintjük, talán azt is mondhatjuk, hogy ott szűnt meg a magyar labdarúgás. Azóta egyszer sem jutott ki a magyar válogatott világversenyre.*

– Kicsit máshogy nézem a dolgot. A magyar labdarúgás szekere akkor akadt meg, amikor abbahagyták a pályák, a grundok, a stadionok építését, amikor belterjesítették az edzőképzést, és nem nézték, hogy mi történik a világban, amikor a labdarúgókat húsz évvel korábbi szisztéma szerint kezdték edzeni, amikor elhanyagolták az utánpótlást, amikor a hat és tizennégy év közötti gyerekek mellé a legkevesbé kvalifikált edzőket adták, és mehetnék még így tovább. Szóval ez nagyon összetett dolog, és miután ennyire összetett és harminc évig tartott, mire lerongyosították a magyar labdarúgást, eltart néhány évig, amíg visszaviszik.

– *Hallani olykor egy-egy területtel kapcsolatban, hogy nem történt meg a rendszerváltás. Ez a helyzet a focival is?*

– Nem. Itt megtörtént a rendszerváltás. Az utolsó három-öt évben elindultunk egy jó irányban. Azok a dolgok, amelyek most történnek, azok ugyan radikálisak sokunk számára, és nehezen megemészthetők, de szükségesek.

– *És mondja, az törvényszerű, hogy a politika ilyen mélyen avatkozik bele a sport, a foci világába? Ha azt mondja, hogy megtörtént a rendszerváltás, akkor miért nem működik piaci alapon a labdarúgás?*

– Azt hiszem, szét kell választani a dolgokat. Először is az utánpótlás-labdarúgást és más sportokat mindenhol a világon – ha szabad Ausztriánál maradnom, a kormányok támogatják, függetlenül azok politikai irányultságától. Ne felejtjük el, hogy nagyon kevés olyan ország van a világon, ahol a gazdaság annyira fejlett, ahol az üzlet olyan mértékben szponzorálná a sportot, hogy meg tudjon a maga lábán állni. Ausztriában az akadémiák fejenként kétmillió eurót kapnak minden évben az államtól, a kormánytól, az önkormányzattól, a helyi politikától, hogy gyerekeket neveljenek. És ugye nem mondhatjuk, hogy Ausztriában azért kapják a támogatást, mert ott szocialista gyökerek lennének, hanem azért, mert ez egy feladat, amit el kell végezni a nemzet nevében. A másik dolog: azokon a helyeken, ahol stadionokat építenek, kivétel nélkül állami szerepvállalás van. Vegyük a legkevésbé állami szerepvállalással működő szisztémát, az Egyesült Államokat. Stadiont építenek Los Angelesben, Washingtonban, Detroitban és másutt. Minden helyen nagyon kemény állami dollárokkal.

– *És mondja, Amerikában is jellemző, hogy a kormánypárt politikusai beülnek az elnöki székbe?*

– Nem látom az összefüggést.

– *Nézze. A közmédiában mindegyik kormány megpróbálta érvényesíteni a maga politikai érdekeit. Vezető posztokba ültette a saját embereit. Aztán jött egy új kormány, és ugyanezt tette. A régieket kirúgta, és a sajátjait hozta helyzetbe. Az a gyanúm, hogy a sport területén is valami hasonló történik. Amikor jön egy új hatalom, azt mondja, eljött az idő, hogy az enyémekek üljenek ott.*

– Nem látom így. Ha megnézzük például Gyárfás Tamás urat, aki a Magyar Úszószövetség elnöke...

– *Huszonöt éve van a helyén, ez igaz.*

– Ha megnézzük Csányi urat, aki egészen biztosan nem politikai okból ül ott az ország leggazdagabb embereként, hanem azért, mert szeretne tenni valamit a magyar labdarúgásért. Azt viszont mindenhol tapasztaljuk, Magyarországtól teljesen függetlenül, hogy sportszervezetek szeretnek prominens közéleti, politikai személyt ültetni az elnöki székbe. Ez mindenütt így van. Hogy miért, ennek sok oka lehet. Talán azért, mert úgy gondolják, hogy ez segíthet a pénzügyi szereplésükben, segít lobbizni, szponzorokat szerezni. A Honvédnak viszont semmilyen elnöksége nincs, én pedig nyilvánvalóan nem vagyok politikus, és mindenki más rajtam kívül a Honvédban alkalmazott. Én soha nem kérdezem az emberek politikai hovatartozását, úgyhogy nekem halvány fogalmam sincs, hogy ki hová tartozik, de szerintem a Budapest Honvédban senki politikus nincs.

– Azt olvastam, hogy a külügyminiszter szeretne közeledni a Honvédhoz... De azt is tudom, hogy neki régi, szoros kötődése van a Honvédhoz.

– Péter nem tölt be semmilyen pozíciót a Honvédnál. Másodszor, Szijjártó úr, amikor én megjelentem 2006 nyarán, akkor már itt ült a lelátón a barátnőjével, aki lehet, hogy akkor már a felesége is volt. Nézte a mérkőzést, és bemutatkoztunk egymásnak. Szóval ő nagyon régi Honvéd-szurkoló. Jár mérkőzésekre, amit nagyon szeretünk, de semmilyen szerepet nem tölt be az egyesületnél.

– És nincs is ilyen terv?

– Semmi nincsen.

– Beszéljünk a Honvéd bajnoki évben nyújtott teljesítményéről. Láttam az állami televízióban a bajnokság utolsó fordulója mérkőzésének az utolsó perceit. A lefűjás után a riporter gratulált Önnek. Mondja, egy majdnem kieső csapat vezetőjének mihez lehet gratulálni? Esetleg Ön mihez gratulált, amikor bement az öltözőbe a játékosokhoz?

– Válasszuk szét a dolgokat. Én nem mentem be az öltözőbe, soha nem megyek az öltözőbe, tehát én nem mondtam nekik semmit. Ez az ügyvezető és az edző dolga. Amikor viszont nyilatkoztam, azt mondtam, hogy nincsen semmi, amihez gratulálni lehetne. Annak persze örülni kell, hogy a csapat bent maradt az első osztályban, ez nagyszerű dolog, de semmi olyat nem tettünk vagy tettek az elmúlt szezonban, amiért gratuláció járna. Ezt én az eddigi legrosszabb szezonunknak tartom. Kellemtelen szezon volt, nagyon sok szerencsétlenséggel ötvözött szezon volt, nagyon sok hibával ötvözött szezon volt mindenki részéről, az én részemről elsősorban. Nem sok örömet találtam ebben a szezonban.

– *Ilyenkor szokott napirendre kerülni az edzőváltás...*

– Nálunk az edzőváltás februárban megtörtént. Akkor hoztuk Marco Rossit, aki most aláírt újabb két évre.

– *És milyen reményei vannak a jövővel kapcsolatban? A közvetítésben jól látszott, hogy a székekre festett Honvéd FC feliratot kiválóan el lehetett olvasni. Ha ott nézők ülnének, akkor ezt nem lehetne elolvasni.*

– Hajlandó lennék elfogadni azt a helyzetet, hogy ne lehessen elolvasni, hogy Honvéd FC, mert az azt jelentené, hogy a lelátó tele van nézőkkel. A magyar labdarúgásnak, és a világ sok országában a labdarúgásnak, a nézőhiány az egyik problémája. A Honvédnál kicsit speciális a probléma. Nekünk körülbelül háromszor annyi nézőnk volt öt éve, mint most van. Ez nem jellemző azért a magyar labdarúgásra. Először egy konfliktusom volt azokkal, akiket nem szerettem volna látni a stadionban.

– *Emlékszem, Ön a rasszizmussal, a kirekesztéssel szemben nagyon határozottan felelt a szavát.*

– Ezt én föl vállaltam. Semmilyen módon nem kívánok azonosulni olyan emberekkel, akiket nekem szégyellnem kell. Minek?! Ez a helyzet kicsit elmérgesedett, és olyan emberek is beszálltak a Honvédot mocskolók klubjába, akik különben nagyon rendes emberek. Én abban reménykedtem, és reménykedem is, hogy a kispestiek, a családok majd tömegesen jönnek a mérkőzésekre, mert azért csináljuk. És szeretnék egy családbarát dolgot kialakítani, de hadd mondjam tovább. Amikor az ember puskával lő, eltalál egy embert. Amikor aknavetővel céloz, lehet, hogy olyanokat is eltalál, akiket nem akart. Ebbe a tisztogatási folyamatba olyan emberek is belekerültek, akiknek nem kellett volna. És ezért csökkent a nézőszámunk.

Ezeket a nézőket természetesen visszavárjuk, és remélem, vissza tudjuk őket hozni. Azt gondolom, hogy az új stadionban egy jó marketingprogrammal, egész Kispesttel, Budapesttel megértetjük, hogy ez az ő csapatuk, a nemzet csapata, és meg fogjuk a családokkal tölteni a stadiont. És remélem, hogy a fanatikusan is visszatérnek, mármint azok, akik nem azért jönnek ide, hogy a feketéket, a zsidókat, a cigányokat, a melegeket, bárkit kirekesszenek, erre nincs szükség, különösen a stadionban nincs, ez nem az a hely. Szeretném, ha ezek a dolgok nem úgy néznének ki, mint egy nyilas vagy kommunista pártrendezvény, hanem úgy, mint egy futballmérkőzés.

– *Mondja, mikor tudunk az új stadionban beszélgetni?*

– Az év végén, a jövő év elején elkezdik építeni. Először az utánpótlásközpont lesz kész valamikor 2016-ban, és szerintem 2017-re kész lesz a stadion.

– *És mikor lesz a stadionban olyan foci, amely méltó Bozsikhoz, Puskáshoz? De előbb egy közelebbi kérdés, a következő, a tizenkét csapatos bajnokságban hányadik hellyel lenne elégedett?*

– Hadd kezdjem a végén, mindig csak az első hellyel vagyok elégedett...

– *A Videoton tudja ezt?*

– Nem hiszem, hogy a Videoton lesz az, amellyel meg kell küzdeni az első helyért. De a lényeg, hogy szeretnénk minél feljebb végezni. Természetesen nem tudom megmondani, hogy hanyadikok leszünk, de azt remélem, hogy nagyon nagy küzdelem lesz a tizenkét csapatos NB1-ben a bajnokságért és a helyezésekért, a nemzetközi indulásért, és a kiesés elkerüléséért is. Ami a csapatot illeti, én nagyon

szeretnék minél több akadémista fiút fölhozni. Azt nem tudom Önnek megígérni, hogy mindegyik Puskás, Bozsik, Kocsis, Czibor, Détári, Machos, Szurgent lesz, mert akkor nem lennék őszinte, de azt tudom mondani, hogy nagyon tehetséges gyerekeink vannak, és abban reménykedem, hogy amikor fölhozzuk őket és lesz nyolc-kilenc magyar akadémista a csapatban, akkor a nézők ezt értékelni fogják, fognak nekik drukkolni, fognak a Budapest Honvédnak, a Kispestnek drukkolni, és jönnek majd ide ki tömegesen. Ezt várjuk.

A Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetségének elnöke, és a nemzetközi szervezetet is ő irányítja. Meggyőződéses humanista. Ha valahol jogsértésről hall, tapasztal, biztosak lehetünk benne, hogy feltűnik a helyszínen. Hanti Vilmos sokat dolgozik, és sokat utazik. Szocdemnek vallja magát, de úgy érzi, hogy sem a politikai jobb-, de a létező baloldal elitjéhez sem tartozik. A szövetség immár egyik nagy hagyományú, rangos elismerést jelentő kezdeményezése az évről évre odaítélt Radnóti Miklós Antirasszista-díj.

Hanti Vilmos

– *Miért kérted, hogy a Templom téren találkozzunk?*

– 1984 óta élek Kispesten, és ezt a teret nagyon szeretem, különösen hogy az utóbbi időben nagyon megszépült. Nem sok helyen van az országban olyan tér, ahol a három keresztény egyház képviselője, a templomok egy helyen vannak. És itt van a Nagy Balogh János Kiállítóterem, amihez olyan élmény köt, hogy amikor még tanítottam az Eötvös utcai iskolában, akkor nagyon sokszor jöttem ide kiállításokra a gyerekekkel. Szóval ez egy szép hely.

– *Tudtad, hogy a rendszerváltás előtt mi volt a neve a térnek?*

– Ha kicsit gondolkodom, akkor eszembe jut, hogy Bajcsy Zsilinszky tér volt. De ha most azt várod, hogy méltatlankodjak azért, hogy miért változtatták meg a nevét, azt hiszem, hogy ez a változtatás jogos volt. Ez egy szép tér, büszkének kell lennünk erre a három templomra. Viszont az is jó volna, ha lenne előbb-utóbb valahol a kerületben olyan közterület, amelynek Bajcsy Zsilinszky Endre a neve.

– *Ami az évszámokat illeti, én 1962-ben kerültem a kerületbe, éppen ebbe az utcába, és a gyerekkoromban is Templom térnek hívtuk ezt a területet, függetlenül attól, hogy hivatalosan Bajcsy Zsilinszky tér volt. Sőt a hivatalos névvel csak bajunk volt, mert nem nagyon tudtuk, hogyan kell helyesen leírni.*

– Igen. Vannak ilyen hagyományok, amelyet az ott élők alakítanak. Azt gondolom, ezt is tiszteletben kell tartani. Hadd mondjak egy másik példát. Én lőrinci gyerek vagyok, és ott a KISZ-lakótelepet annak idején a kiszesek gyámkodásával hozták létre, és az a mai napig KISZ-lakótelep, még ha a politika át is keresztelte.

– Ezt az utcát, ahol beszélgetünk, a gyerekkoromban Gábor Andor utcának hívták, ma pedig Fő utca. Én ezt el is fogadom, mert valamikor ez az utca alighanem Kisközpont főutcája lehetett.

– Igen. Az én személyes élményem pedig már az, hogy egy ideig a Gábor Andor Általános Iskolában voltam napközis nevelő, szóval ez az utca számomra a Gábor iskolát jelenti ebben az utcában.

– Május kilencedikén, a győzelem napján Moszkvában voltál. Hogy kerültél a hetvenedik évfordulós ünnepségre? Miért tartottad fontosnak, hogy ott légy, különösen annak fényében, hogy Magyarországon komoly politikai vita alakult ki, hogy valamelyik közjogi méltóság részt vesz-e az ünnepségen, végül Sziijjártó Péter külügyi és külügyminiszter képviselte hazánkat. Itthon pedig mély csend övezte az évfordulót.

– A győzelem napjáért az egykori Szovjetunió népei a legtöbb véráldozatot hozták. Ezt becsülnünk kell nekünk, utódoknak. Hagyomány, hogy a Vörös téren parádét, felvonulást rendeznek, és az is hagyomány, hogy ellátogatnak oda a különböző országok vezetői. Tíz éve még Putyin elnöktől kaptam meghívást, mint a magyar antifasiszta-veterán szervezet vezetője. Akkor 53 ország vezetője volt Moszkvában. Azóta változott a világ, mára egy sajátos, kiélezett helyzet alakult ki, ugyanakkor mi kaptunk most is meghívást. Most nem Putyintól, hanem a parlament legnagyobb ellenzéki pártjától. Ez a Kommunista Párt, de azt kell tudni, hogy ma Oroszországban Putyin ellenzékét legnagyobb mértékben ők testesítik meg. Az is nagyon érdekes, hogy négy hónap alatt nem sikerült elintéznük, hogy belépőt kapjunk a Vörös térre. Pedig nemzetközi szervezetek vezetői vettek részt az ünnepségen, a Béke Világszövetség, a Szakszervezeti Világszövetség elnöke, vagy én, mint

az Ellenállók Nemzetközi Szövetsége elnöke. Az ünnepségről el lehet azt mondani, hogy ez egy militáns dolog, de ez egy hagyomány, a fasiszmust csak le kellett győzni, méghozzá fegyverekkel. Én, aki harminc ország több mint hatvan antifasiszta szervezetét képviseltem, jó néven vettem volna, ha helyet kapunk a téren. De hát Putyin így bánik az ellenzékével, és ezt nem engedte meg. Viszont ennek van előnye is, mert így nem kellett találkoznom a magyar kormány képviselőjével. Hiszen itthon alapvetően azon mesterkednek, hogy az antifasiszta hagyományokat, az ellenállók hagyományait megszüntessék, negligálják – gondolok akár a Ságvári Endre-ügyre. Nagyon sok közterületi név szűnt meg, amely az ellenálláshoz kötődik, kint pedig – és ez a kétfenekű politika része – talán az atomszerződés hatására a legjobb barátoknak tűnnek, és a legnagyobb antifasisztaként jelennek meg.

– A Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetségének elnöke vagy, és te irányítod a nemzetközi szervezetet is. De ez a név ma már nem antagonizmus? Arra gondolok, hogy ellenállónak valamivel szemben kell lenni. Antifasisztának pedig úgy tudja definiálni valaki magát, ha vannak fasiszták. Aktuális ez ma?

– 1982 előtt Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége volt a szervezet neve, aztán a vessző helyére és került. Nem igazán lehet megtalálni a pontos nevet. A mi ténykedésünk abból a hősiés múltból táplálkozik, amelyet az egykori magyar ellenállók a második világháború során cselekedtek, politikai és fegyveres ellenállók voltak több mint 22 országban a diaszpóra miatt. Az ellenállók Franciaországban például megkapják a becsületrendet, tehát megtisztelik, elismerik őket. Magyarországon nem kapják meg ezt a tiszteletet. A politika, a korábbi sem, de ez a mostani még inkább nem becsüli őket. És van a másik része a nevünknek, az antifasiszták. Itt a politikai ellenfeleink szóvá teszik, hogy de hát csak a Mussolini-éra volt fasiszta,

a német az náci, de hát itt meg kell barátkozni egy nemzetközi elnevezéssel, ez pedig az antifasiszta szó, amely minden szélsőjobboldali diktatúrára azt mondja, hogy fasiszta.

– Magyarországon a politikai oldalakhoz tartozók kölcsönösen címkézik egymást. A jobboldal lekommunistázza a baloldalt, a baloldal pedig lefasisztázza a jobboldalt. Ezt ugyan leegyszerűsítettem, de a jelenség létezik.

– Úgy látom, hogy inkább a jobboldaliak és kormányzati szintre emelkedetten antikommunistáznak, mert ezzel a saját pozíciójukat tudják erősíteni, és amortizálni azokat, akik megpróbálnak föllépni ellenük, hiszen ők hiteltelenek, hiszen ők a kommunisták. De azt is látjuk, hogy vannak jó kommunisták, akik hozzájuk álltak, és rosszak, akik nem. Nagyon sajnálom, hogy maga a kommunista szó – annak ellenére, hogy szocdemnek tartom magam – szitokszó lett, mert maga a kommunista ideológia az egyenlőségre törekvő, emberközpontú. Az más kérdés, hogy a világon nem tudunk mondani egy olyan helyet, ahol a kommunizmus megvalósult. Az őskereszténység idejében is az őskommunák alakultak ki. Tehát ennek a szónak nem kellene negatív jelentést tartalmaznia. Ami Magyarországon volt, arra én inkább azt mondom, hogy létező szocializmus, sztálinizmus. De hogy kommunizmus?! Ilyen nem volt!

– Téged beskatulyáznak? Lekommunistáznak? Mondtad, hogy szociáldemokrata értékeket vallasz. Ennek vannak előnyei vagy csak hátrányai?

– Ez úgy szokott lenni, hogy mindegyik tábor elutasít, mert nem hozzájuk tartozom. Középutasnak érzem magam. Ha azt elmondhatom, hogy mire vagyok büszke, vagy mit szerettem volna érvényesíteni az utóbbi 15 évben, mióta elnök va-

gyok, akkor az az, hogy „az antifasizmus, ami nem jobb- vagy baloldaliság kérdése, hanem egy humanista életút”. Amikor elutasítjuk az embertársaink elleni fellépést. Gondoljunk a gyűlöletre, a holokausztra, és mindarra, amit a második világháború alatt magvalósítottak az ember ellen! A történelmi múlt mutatja, hogy akik fölléptek az emberi méltóságáért, azok kommunisták voltak, tisztességes mérsékelt baloldaliak, mérsékelt jobboldaliak, hívő emberek, papok. Itt van mellettünk a Nagyboldogasszony Főplébánia, amely arról nevezetes, hogy a plébánián bújtatták a nyilasok elől Székely Mihály operaénekest. Ez ráadásul azért volt veszélyes, mert a plébániával szemben állt a nyilasok háza. Óriási dolog, hogy a papok akkor is fölléptek az embertelenség ellen.

– Mondják rád, hogy hivatásos forradalmár vagy? Talán az egyik legaktívabb civil lehetsz ma Magyarországon. Ahol veszélyt érzel, te ott vagy. Ott voltál az Új Színháznál, a Duna-parti cipőemlékműnél, az Élet Menetén, az európai vonatúton, amellyel Birkenauban mentetek, vagy éppen Moszkvában.

– Megtisztelő, ha ezt mondd. Nyilván, mint minden civil szervezetnek, és ennek a speciális területnek, amit a mi szervezetünk képvisel, ha az a küldetése, hogy a világ nemesebbé tételéért minél szélesebb körben bevonjunk másokat is, az sok-sok tennivalóval, aktivitással jár.

– Nagyon jó kapcsolatot ápolsz a sajtó egy részével.

– Nem elég az, hogy egy sötét szobában tízen beszéljünk Magyarország jövőjéről, de arról senki sem szerez tudomást.. A munkánk alapja, hogy eljussunk minél több emberhez. A közvetítésre az újságírók a leghivatottabbak. Ezért szerves kapcsolatban kell lennünk velük, és én bevallom, hogy a cél érdekében (magam is

újságíró vagyok, sőt a feleségemet is egy újságíró-tanfolyamon ismertem meg immár 35 éve), tudatos stratégiával igyekszem jó kapcsolatban lenni a kollégákkal, hiszen ők azok, akik fel tudják erősíteni a gondolatainkat.

– *Mit szimbolizál az az apró jelvény az ingeden?*

– Ez egy piros háromszög. Ezt viselték azok a haláltáborba elhurcoltak, akik politikai okból kerültek Auschwitz–Birkenauba, vagy máshova. A táborokban különböző színű háromszögeket hordtak: volt a melegeknek, a cigányoknak, a bűnözőknek, a Jehova tanúinak. A pirosat azok viselték, akik politikailag ellenálltak, és ezért kerültek a halálba. Akiket származási alapon vittek oda, az is borzasztó, de aki dönthetett arról, hogy vállalja - akár a haláltáborba történő elhurcolását is, az kifejezetten hős a szemünkben. Ezt tisztelem bennük, és ezért hordom ezt a jelvényt. Itt, Kispesten éppen aktuális elmondanom Jahn Ferenc történetét. Sokáig azt hittem, hogy ő a zsidó származása miatt került Dachaubá. (Jahn Ferenc a szegények orvosa, Kispest díszpolgára.) Kiderült, hogy felmenő ágon ugyan félig zsidó, bár ezt nem szoktuk nap mint nap vizsgálgatni. Őt kifejezetten a szociáldemokrata ténykedése miatt vitték el, mert a politikai és fegyveres ellenállókat és a szegényeket ápolta, és ez nem tetszett az akkori rendszernek. Ez is mutatja, hogy mennyire kegyetlen a fasizmus eszméje, és mennyire fontos, hogy minden normális, jóérzésű ember fellépjen ellene.

– *Meddig lehet ezt a munkát csinálni?*

– Fiatalon kerültem a MEASZ-ba, pedig az egy idősebbekből álló szervezet volt, és úgy gondoltam, hogy amikor még nem volt olyan rossz a helyzet, mint napjainkban, akkor kell bizonyos folyamatokat megalapoznunk. Elindítottuk a Radnóti Miklós Antirasszista-díj átadását, ami mostanra beérett. Nagyon örülök, hogy

idén ennek részben Kispest is otthont adott, amikor Koncz Zsuzsa díjátadása helyszínéül szolgált, de ilyen a Demokrácia Akadémia képzésünk is. Ezekben a dolgokban az évek alatt óhatatlanul is komoly gyakorlatom alakul ki. Én ezt szeretem, teszem, akár a kormány által kiéheztetve is. Örülök annak, ha egyre több fiatal bekapcsolódik a munkánkba. Előbb-utóbb szeretném átadni a stafétabotot, de amíg bírom, azért még csinálom.

VI.

Rendezők általában nem szoktak harmadik nevet fölvenni. Harsányi László a kevés kivétel egyike. Egyszer ugyanis bele-szeretett a sulyomba. A sulyom őshonos vízinvény, vízidiónak is nevezik. A sulyomot nemcsak ették, hanem – hegyes tuskéi miatt – fegyverként is használták. A Bodrog mentén fedezte fel, és úgy ítélte, hogy ez a növény nagyon hasonlít rá. Így hát ezzel bővítette a nevét, és lett Harsányi-Sulyom László. Kispesten érettségizett, első felesége iskolatársa volt, aki a színészpályát választotta. Őt viszont a rendezés érdekelt. Nem született kislesti, de élete meghatározó momentumai a kerülethez kötik.

Harsányi-Sulyom László

– *Talán banális a kérdésem, de annyira érdekel, hogy Harsányiból hogyan és miért lettél Harsányi-Sulyom László?*

– Ez érdekes, és egyúttal vicces történet, mert a rendezői pályán általában nem szerencsés háromnevűnek lenni. Ezzel kapcsolatban mindenféle mendemondák élnek, hogy feltűnési viszketegségből veszik fel a harmadik nevüket, de nálam más volt a motiváció.

– *Hegedűs D. Géza kivétel?*

– Miután Hegedűs Géza közismert író volt, ráadásul tudtommal Géza bácsi fel is szólította az akkor még főiskolás Gézát, hogy különböztesse meg magát. Velem viszont az történt – de nem tudom, tudod-e, hogy mi a sulyom?

– *Bevallom, e téren hiányosak az ismereteim.*

– Sokáig én se hallottam róla. Egy időben gyakran eveztem a Bodrogon, többnyire egyedül, és egyszer csak a víz felszínén lebegő furcsa termésekre vagy alakzatokra lettem figyelmes. Majdnem egy teljes napot töltöttem sulyomvadászattal. Egy zsáknýt szedtem össze.

– *De mi a sulyom?*

– Vízidió. Egy ehető növény, aminek a termése a sulyom, de az egész növényt is sulyomnak hívják, és őshonos Magyarországon. Már az ősmagyarok is ismerték. Főként állóvizekben, holtágakban él, néhány éve még a kihalás fenyegette, de most már annyira elszaporodott, hogy a Tisza-tavon például ma már irtják. Nemcsak ették a honfoglaló magyarok, de fegyvert is készítettek sulyomformára, és amikor a nyugati kalandozások során üldözték őket, ezeket a vasból készített sulymokat

dobálták el maguk mögött, ami az üldözők lovainak patáját felsértette, és így akadályozták meg az üldözést, sőt mint tudományos érdeklődésem nyomán megtudtam, egy csöröge fánk is létezik ezzel a formával és névvel. Ez négy szarvval rendelkező, nagyon furcsa növény, és egyszerűen annyira beleszerettem ebbe a növénybe, hogy felvettem ezt a nevet.

– Tehát semmilyen kényszer nem volt, nem volt egy idősebb Harsányi, akit zavart a névazonosság?

– Nem. Létezik ugyan a magyar közéletben egy másik Harsányi László, aki az NKA elnöke volt, de én ezt akkor még nem is tudtam. Szóval ez fiatalkori botlás volt. Először azt gondoltam, hogy keresztnévnek veszem föl, de akkoriban a névváltoztatást engedélyező hivatal csak a névjegyzékben szereplő neveket engedélyezte. De vezetéknevnek minden további nélkül engedték, hogy fölvegyem. Így vagyok már vagy harminc éve Sulyom.

– És hogyan keveredtél a színházi pályára? Egyszer Szolnokon találkoztunk, azóta tudom, hogy színházi ember vagy.

– Vannak olyanok, ilyen vagy te is, akik már a gimnáziumi években is érdeklődtek a színház iránt. De én akkoriban inkább azt mondhatom, hogy a színész lányok iránt érdeklődtem. Az első feleségem színésznő, aki gimnáziumi társunk volt, de nem mondhatom, hogy az ő kedvéért lettem színházas. Az igaz, hogy az első amatőr színházba Márta vitt el, de aztán hamar külön vált a színházhoz való viszonyunk. Őt az élet korán a dzsesszkonzervatóriumba, majd a Színművészeti Főiskolára szólitotta, vagyis ő ennek a profi részét járta. Én sokáig inkább csak néztem, csak rajongtam a színházért, aztán a katonaság után, 23 évesen szerződtem le a szolnoki

Szigligeti Színházhoz, ami akkor rangos színháznak számított, Paál István, Csizmadia Tibor, Ács János, Fodor Tamás, Szikora János nevei fémjelezték a minőséget. Hat évig Szolnokon voltam rendezőasszisztens, aztán főszerződtem a Vígszínházba, és sokadik kísérlet eredményeképpen onnan vettek fel a főiskolára.

– A következő állomás, amire veled kapcsolatban emlékszem, a tatabányai Jászai Mari Színház.

– Volt közben egy jelentős állomás. A főiskola után Kecskemétre szerződünk egy osztálytársammal és egy évfolyamtársunkkal, és két évig ott próbálkoztunk színházcsinálással, de nem nagyon jól értünk meg egymással, és én, részben annak jeleként, hogy ezt kifejezésre juttassam, elhagytam a kecskeméti színház kötelékét. Akkor azt gondoltam, hogy ezt ilyen szabadon meg lehet tenni, de azóta megtanultam, hogy a magyar színházi életben, aki önként lemond valamiről, az nem könnyen kap új ajánlatot. Magyarországon többnyire a saját székének a karfájába görcsösen kapaszkodva töltik az életüket az emberek, és csak úgy ülnek át egy másik székbe, hogy ezt még fél kézzel fogják, félve, nehogy a két szék közé essenek.

– Ha nagyot ugrunk az időben, akkor most szabadúszó vagy. Minden karfa elengedett, vagy minden karfát elengedtél?

– Valóban, Kecskemét után néhány év szabadúszói pálya következett, amikor Sepsiszentgyörgytől Kassáig, Komáromban, a Szkénében és különböző színházakban rendeztem, aztán megpályáztam a tatabányai Jászai Mari Színház igazgatói székét. Vesztemre meg is nyertem. Kalandos kísérlet volt. Talán nem is kísérlet, hanem feladat, mert Tatabánya nem hagyományos színházi város. Akkor tizenöt éves volt a színház, és egyáltalán nem volt színházszerű a működése. Tehát nem pusztán

arról volt szó, hogy színházi előadásokat kellett létrehozni, hanem – különösen kezdetben – a munkám nagyobb része abból állt, hogy egy olyan társulatot – és nem csak színészi értelemben vett társulatot – hozzak össze, amelynek tagjai képesek jó szakmai minőségben kiszolgálni egymás után színházi előadásokat. Vagyis műszaki vezetőt, hangtechnikust, világítási, színpadi szakembereket, ruhatárvezetőket, öltöztetőket, fodrászokat és így tovább. Rengeteg színházi szakma létezik, ezeket az embereket kellett részben odahozni, részben kiképezni. A néző nem tudja, és nem is kell tudnia, hogy például a kellékesnek milyen fontos szerepe van a színházban. Magyarán alkotó, konstruktív emberekkel kezdtem magam körülvenni, ennek az lett az eredménye, hogy az első igazgatói ciklusom végére összeállt egy olyan színház, melyben nézhető előadások születtek. Esetenként egészen kiváló, az országos hírre szert tett POSZT-ra meghívott előadások. Ráadásul olyan emberi közeg jött létre, amelyben bizonyos szabályok természetsszerűleg voltak tiszteletben tartva, és nem kellett mindennap azzal foglalkozni, hogy alapvető dolgokat magyarázzon el az ember.

– *Színházigazgatónak lenni a pálya csúcsa?*

– Nem hiszem. Az igazgatóság egy színházban nem kifejezetten művészi feladat. Én ezt inkább úgy éltem meg, hogy a rendezői énemet háttérbe kellett szorítanom, és a szervezői énemet toltam előtérbe. Én nem igazgatónak nevelkedtem. Nincs is ilyen képzés Magyarországon. Több jobb-rosszabb igazgatóval való ismeretségben figyeltem tanultam ezt a szakmát. Szolnokon történt a következő eset, egy nyugdíjas színésznő, Szendrei Mimi egyszer félrehívott, mélyen a szemembe nézett, és azt mondta, Laci, magából színházigazgató lesz. Én ekkor huszonéves voltam. És ha egyszer bajban lesz, akkor ezeket a darabokat kell elővenni. Átadott egy hat

darabból álló listát a végszükségre. Ő ifjú korában magántársulatnál játszott, ezért tapasztalatból tudta, hogy ha nagy bajban van egy színi direktor, akkor ezeket húzza elő, hogy megmentse a társulatát. Molnár Ferenc Doktor úr zenés változatát vagy a Paprikás csirkét, Gárdonyi Ida regényét, ezek tuti sikerdarabok, és a kassza rendbe jön. Nagyon édes volt ez tőle, de se a direktori, se a rendezői pályám során nem éltem a listán nekem címzett darabokkal.

– *Napjainkban mintha több színész bukkanna fel igazgatóként. Mi ennek az oka?*

– Részben az, hogy ugyanabban a focicsapatban játszottunk, és ez belépőt jelenthetett a színházigazgatói székhez. A mai vidéki direktorok nagy százalékban ebben a csapatban játszottak Eperjes Károllyal és velem, csak ami számukra belépő volt, az nekem kilépő. Mert bár 15 éven keresztül én is fociztam velük, de úgy látszik, hogy vagy nem csináltam elég jól, vagy más pályákon is kellett volna mutatkoynom, amihez nem volt kedvem. Sokat változtak az elvárások azalatt a tíz év alatt egy színházvezető kiválasztásánál.

– *Pedig neked megadatott egy színházat felépíteni. Mégsem maradhattál ott.*

– Egy színházat felépíteni, megpályázni, összeírni a gondolatokat, az mindig fel-emelő feladat, és csak kevesek életében adatik meg. Másrészt meg kellett tapasztalnom, hogy egy színházépítésben a tervezőktől a kivitelezőig, az önkormányzati emberekig nagyon kevesen jönnek azzal az attitűddel, hogy jó színházat építsünk. A legkülönbözőbb elképzelésekkel jönnek: mit lehet az épületből látványként kihozni, ez külsődleges kérdés, mert ezt csak kívülről lehet látni. De a színház funkcionális épület, vagyis hogy belül mi működik és mi nem, azt csak a színházi emberek tudják. Az önkormányzatot az érdekelte, hogy mi mennyibe fog kerülni.

Harsányi-Sulyom László

Az építettőt meg az, hogy mit lehet leegyszerűsíteni vagy kispórolni az épületből. Így hát nagyon küzdelmes volt annak a színháznak a felépítése. Nem is mondanám sikertörténetnek. Ebben a viaskodásban nemegyszer konfrontálódtam a helyi vezetőkkel, természetesen a színház érdekében, ami aztán ott maradt nekik. Ezekben a küzdelemben rendszerint alulmaradtam.

– *Tudtad, hogy menned kell?*

– Amikor meghírdették a pályázatot, az már láthatóan úgy volt kiírva, hogy ha van rá mód, ne én nyerjek. Ennek ellenére beadtam a pályázatot, számomra ez elvi kérdés volt, de beleírtam a pályázatomba, hogy tisztában vagyok vele, manapság nem mindig a teljesítmény alapján bíráltnak el a pályázatok, azonban szeretném megadni a lehetőséget, hogy ezúttal ne így történjen. Végül nem is ért váratlanul az eredményhirdetés.

– *Szakmai feladatok rád találtak ezután is.*

– Azóta is kapok megbízásokat különböző színházakból, hogy nem vagyok igazgató, de nem állítom, hogy túlterhelt vagyok. Rendeztem az elmúlt években a MŰPA-ban, a Pesti Magyar Színházban vagy Nyíregyházán, a Móricz Zsigmond Színházban. Hívnak a következő évadban Nagyváradra, a Szigligeti Színházba. Úgy látszik, Szigligeti Edének bejövök, illő is lenne már rendezni tőle egyet. Persze nagyon más életforma olyan színészekkel dolgozni, akiket az adott munka során ismersz meg, vagy olyan társulattal, ahol rendszeresen és visszatérően dolgozol ugyanazokkal vagy részben ugyanazokkal az emberekkel. Tehát a saját színháznak, és ezt most

nem mint birtokviszonyt mondom, hanem ahol otthon vagy, annak az a nagy előnye, hogy fél szavakból megértitek egymást, van egy közös ízlésvilág, ami összeköt. Egy új helyen végzett munkának meg az a heroizmusa, hogy berobbansz valahová, és ott megpróbálsz azokat a – mondjuk így – játékszabályokat felállítani, amikről azt gondold, hogy az adott műhöz, a te személyedhez és az adott színházi környezethez megfelelők.

– *A Szerb Antal-darab ilyen volt?*

– Az Utas és holdvilág, ami ugye, nem egy klasszikus színdarab, hanem regény, mondhatni, fiataloknak kultuszregény. Forgács András írt belőle színpadi adaptációt, amit Holdvilág és utasa címen mutatott be a Pesti Magyar Színház. A regényben van egy nagy visszaemlékezés, az Ulpus Házban eltöltött gyerekkorára emlékszik vissza a főszereplő, Mihály. Ezt Forgács András úgy oldotta meg, hogy a regényben egy fejezetben lévő tömör emlékezést sok apró történetre szeletelte fel, és a jelen és a múlt váltakozva szerepel a főszereplő fejében, és így a nézők előtt is. És ehhez azt hiszem, sikerült egy megfelelő játékkeret kialakítanom, ahol a forgószínpadra ülnek a nézők, körbevéve a színpadteret, és vele együtt forognak, amikor a múltbeli jelenetek játszódnak. Szinte észrevétlen lassúsággal mozog velük a forgó, és ettől az idősíkok változása térbeli elmozdulással is érzekei élménnyé válik. Egyszer csak azt veszed észre, hogy ami itt volt, az most máshol van. De előfordul az is, hogy a színész volt az előbb ott, és átkerült a másik oldalra. Ezzel egy sok, apró jelenetből álló történetet sikerült talán mozgalmas előadássá varázsolni, ami láthatóan a színészeket és a nézőket is inspirálja.

– Annyi helyen éltél, élhettél volna, mégis, lassan másfél évtizede Kispesten horgonyoztál le.

– Ifjan nem hatott rám Kíspesť. Nem mintha mindig belvárosi gyerek lettem volna. A nyolcadik kerületben születtem, aztán Kelenföldön laktam, majd a Nagymező utcában, a városban volt egymás után hat vagy hét lakásom. Amikor a gyermekem megszületett, akkor a kutyapiszkos székesfővárosban valami békésebb helyet kerestünk a kedvesemmel. Én itt jártam gimnáziumba, és akkor azt hittem, hogy ez múltó élmény lesz az életemben, bár nem őrzök rossz élményeket a Landlerről, a mostani Deák Gimnáziumról, de azért nem volt az a négy év konfliktusmentes. Rossz tanuló is voltam, és nagyon sok probléma volt velem az iskolában. Amit a kamaszkorban ki lehetett aknázni, azt én mind kiaknáztam, a nem tanulástól az ellenkezés és a fontoskodásig. Nagyon sok kispesťi ismerősöm is van, hiszen a Landlerba sok kispesťi járt. Véletlenül rátaláltunk erre a házra, és egy pillanat alatt beleszerettünk. Azóta, nyilván a gyermek is közrejátszott ebben, felvettünk egy új életformát, ennek az összes előnyével és hátrányával, bár inkább az előnyeit élvezzük. Az új ház például új szint hozott az életembe. Rákaptam a kerttel szőszölésre, amit sose hittem volna, hogy élvezni fogok, bár lehet, hogy a sulyomból már lehetett volna valamit sejteni. Mindig kirándulós voltam, mégse gondoltam, hogy valaha nekem örömet fog okozni a faültetés és -gondozás. Ehhez képest most ebben a picike kis kertben vagy tíz különböző fát ültettem. Van platánom, tulipánfám, két fenyőm, két szelídgesztenyém, három somom, juharom, nyírfám, cseresznyefám és cserepekben nevelgetem már a tölgyutánpótlást...

– *Sulyom van?*

– Sulyom sajnos csak vízben nő, tavam pedig nincsen. De egy szó, mint száz, nagyon nagy örömet lelem ebben. Egyéves volt a lányom, amikor Kispestre költöztünk, gyakorlatilag a kertben nevelkedhetett föl, ami egy ilyen kisgyerek életében sokat jelent. Emlékszem, hogy én semmilyen érdeklődést nem mutattam a növények iránt gyerekkoromban, a lányom viszont mindennek pontosan tudja a nevét, és ugyan még ott nem tartunk, hogy az általa elültetett növényeket meg is locsolja, de ezzel is kísérletezünk.

VII.

2015-ben Kispest díszpolgára lett. Mindig is Kispesten élt. Dr. Istvánfi Sándor a feleségét is itt ismerte meg, a Ganz gyárban. A felesége családja is kiscepi. Többsenerációs kiscepiek. Szevasztok, urak! – köszönt oda az interjú kezdete előtt néhány arra sétáló embernek. Aztán egy másik ismerős jött, fölállt, kezét fogtak. Jó munkát! – mondta a másik.

Dr. Istvánfi Sándor

– *Ha nem a kistérségi Városházán élte volna le élete nagyobb részét, akkor talán egy színház művésze lehetne, hiszen fiatalon színésznek vágyott.*

– Jaj, hát voltak ilyen ambícióim! Indultam a gimnáziumban versmondó versenyeken, és a Ganz Műszer Művekben volt egy amatőr színjátszó társulat, annak is tagja voltam, de aztán az élet másfelé sodort.

– *Édesapja, akinek műszerészként saját műhelye volt, talán szintén más pályát várt volna öntől...*

– A Szondi utcában volt édesapám műhelye, rendkívül jó szakember volt, tulajdonképpen csalódott, hogy nem műszaki ember lettem.

– *Miért a jogi pályát választotta?*

– Talán ebben is apa segített annyiban, hogy rendkívül inspirált, hogy műszerész legyek, és én ezt meg is próbáltam, hiszen műszerész szakmunkás voltam majd egy évig, de be kellett látnom, hogy ez a dolog nem működik, és mivel inkább a humán terület vonzott, elgondolkodtam, hogy mi legyek, ha nagy leszek. Azt gondoltam, ez lesz a jó. Apukámnak így talán kevésbé okozok csalódást. Így jött a jog. Jelentkeztem, felvettek, és jogász lettem.

– *Mit csinált a Ganzban?*

– Egy évig próbálkoztam, de már a szakmunkástanuló évek alatt rá kellett jöjjek, hogy nem ez lesz a megfelelő pálya számomra. Amikor a jogi egyetemre jelentkeztem, rá másfél évre felkerültem egy irodába, és harmadévesként már a jogi irodán dolgoztam.

– Milyen mértékben jelentett gondot a munka mellett a tanulás? Ráadásul a jogi egyetemen elég sok a biflázni való.

– Ez így van, de szerencsém volt, mert a szüleim megteremtették a megfelelő háttérrel, vagyis nyugodt körülmények között tudtam tanulni. Külön szobám volt, nem kellett semmi mással foglalkoznom, csak a tanulással.

– Amikor végzett, akkor a jogi pályának melyik területe vonzotta?

– Először a büntetőjog felé szerettem volna menni, de aztán nem úgy alakultak a dolgok, ahogy elképzeltem. Jelentkeztem is az ügyészségre, ahova fel is vettek volna itt, Kispesten, de akkor már nős voltam, gyermekünk is volt, és az anyagiak nem olyanok voltak, mint egy másik ajánlat, amelyet a kerületi pártbizottság nyújtott, így inkább azt választottam. Ezzel a kitérővel négy évig politikai munkatársként dolgoztam.

– A kitérő után került a Városházára. Akkor vb-titkárnak hívták ezt a munkakört, amit kinevezéssel lehetett elnyerni. Hogy került ide?

– Politikai munkatársként sokat foglalkoztam tanácsai ügyekkel, kapcsolatban voltam a tanácselnökkel, Fenyvesi Dezsővel, de jogi végzettségű emberként sokat beszélgettem dr. Kóczán Lászlóval, az akkori vb-titkárral, aki sajnos már nincsen köztünk. Ezek a beszélgetések arra inspirálták őt, hogy elkezdett győzködni. Ő akkor már nyugdíjkorhatáros volt, és azt mondta, mi lenne, ha én követném őt. Ez egyre többször került szóba, és egyre több tanácsai ügygel foglalkoztam, ennek alapján úgy döntöttem, hogy ha a tanácstestület bizalmat szavaz, akkor kipróbálom magam a közigazgatásban.

– *A rendszerváltáshoz közeledve nem érezte úgy, hogy ebből még baj is lehet?*

– Ezt én pontosan tudtam. Nagyon kevés, korábban vb-titkár lehetett a fővárosban, de az országban is, akik jegyzőként tovább tudtak dolgozni vezetőként a közigazgatásban.

– *Arról nem is beszélve, hogy a jegyző megbízása már nem kinevezéssel történt, hanem pályázni kellett. Kispesten tizennyolcan pályáztak!*

– Nem is nagyon gondoltam, hogy sok esélyem lesz. Ráadásul a megválasztott polgármesternek már meg is volt a kiválasztottja.

– *SZDSZ-es volt az első polgármester Kispesten.*

– Így igaz, Lévai Levente volt, akivel amúgy különösebb bajom nem volt, mert az ember azért tudomásul tudja venni azt, ha nem vele akarnak dolgozni. Aztán a dolgok érdekes fordulatot vettek. Írtam egy 24 oldalas pályázatot, ami a városháza új koncepcióját volt hivatott bemutatni. Ezt olyan jónak tartották, hogy a végén ketten maradtunk versenyben. Zárójeles gondolatként szeretném megjegyezni, hogy akkoriban a pályázók nagy része úgy pályázott, hogy írt másfél-két oldalt. Beleírta, hogy „kilencven előtt belülről bomlasztottam a rendszert”, vagy azt, hogy „soha egyetlen pártnak nem voltam a tagja, de most szívem-lelkem az új rendszeré”. Az én pályázatomban ez nem szerepelhetett, mert hülyén hangzott volna (bocsánat a triviális kifejezésért), ha azt mondom, hogy én belülről bomlasztottam, vagy hogy nem voltam egy pártnak sem a tagja, ezért inkább a szakmáról írtam. Eljött a döntő időszak. Ekkor meglepő fordulat történt, mert a riválisom elnyerte a jegyzőséget a IX. kerületben. Ez kellemetlenül érintette a polgármestert, de ott maradtam én. Polgármester úr úgy gondolta, hogy kiír egy új pályázatot, én pedig addig maradjak.

Erre nemet mondtam. Azt gondoltam, 1990 végéig tart a megbízásom, és utána elmegyek. A polgármester ekkor összehívta a testületet, és azt kérte, hogy döntsenek a szívük szerint. Miután sokan ismertek, és a pályázatot sem tartották rossznak, a testület úgy döntött, hogy próbálják meg velem.

– Mondja, a rendszerváltás lényegét hogyan írná le a vb-titkár és a jegyző munkája közötti különbség bemutatásával?

– A lényeges különbség, hogy a tanácsnál a tizenhárom fős végrehajtó bizottság járt el a legtöbb ügyben. Kéthetenként ülésezett ez a testület, melyet a tanácselnök vezetett. Volt egy ötvenfős tanács, amely negyedévenként ülésezett. A legfontosabb kérdésekről ott döntöttek, de azon túl különösebb teendőjük nem volt. A kerület életét egy szűk létszámú stáb irányította. Most azonban van egy választott testület, amelyik – azokon a kérdéseken túl, amelyeket átruház egy-egy bizottságra vagy a polgármesterre – minden kérdésben dönt. Ilyen értelemben kiszélesített demokrácia van. Nem is beszélve arról, hogy az előző szisztéma egypártrendszer volt, a tanács-tagok 60-70%-a az MSZMP tagja volt, ma pedig többpártrendszerben születnek a döntések. A kisésti testületben ma például öt pártnak vannak képviselői.

– Hogyan vészelte át a polgármesterváltásokat, vagyis amikor korábban ellenzéki párt embere váltotta egy másik párt polgármesterét?

– Erre azt mondhatom, hogy talán nem végeztem olyan rosszul a dolgomat. Vegyük sorra: SZDSZ-es polgármesterrel indultam, aztán két fideszes ciklus következett, majd két szocialista. Volt vetésforgó, de én megmaradtam mindig állandó elemként. Úgy gondolom, be tudtam tartani, amit a legelején megfogadtam, hogy maximalisan a szakmára törekszem, és teljes mértékben félreteszem a politikai ügyeket.

– *Ön gyakran hangoztatja, hogy „Kispest, nagy élvezet!”*

– Imádom Kispestet. Itt születtem, itt voltam általános iskolás, itt jártam középiskolába. De a szlogent sajnos nem én találtam ki. Történt ugyanis, hogy a Honvéd 1986-ban, idegenben BEK-mérkőzésen 4:1-re verte az Ajaxot, és a másnapi Népsportnak az volt a szalagcíme, hogy Kispest, nagy élvezet! Én ezt az újságszöveget kivágtam, és kitettem az irodámban. Sokan nem értették pontosan, hogy mit jelent, sőt olyan hölgy is akadt, aki azt hitte, ennek valami szexuális tartalma lehet, de ki kellett őt ábrándítanom.

– *Mi jelent Önnek nagy élvezetet Kispesten?*

– Mióta nyugdíjba mentem, tudtam elfoglaltságot találni. Tagja vagyok a Kispesti Nyugdíjas-egyesületnek, ott ingyenes jogi tanácsadást végzek. Tagja vagyok a Kispesti Véradók Egyesületének, és amire igazán büszke vagyok, hogy 105-szörös véradó vagyok. A városházától sem szakadtam el, tagja vagyok az ügyrendi bizottságnak. De ami a legnagyobb boldogságot okozza, az a 19 hónapos unokám, akivel sokkal többet tudok találkozni, mint ha aktívan dolgoznék, hiszen egy héten két vagy három napot vagy mi vagyunk a gyerekeknél, vagy az unokám van nálunk.

– *A többgenerációs kispestiség ebben is megnyilvánul?*

– Igen, itt élnek a fiamék is. Sőt, annyira kispestiek vagyunk, hogy a feleségem szülei is kispestiek, a feleségem is itt élt, itt nőtt fel, itt járt iskolába ugyanúgy, mint én, és remélem, hogy ez így is marad az unokámmal is. De a hagyomány úgy is él, hogy én a Landlerben érettségiztem, a fiam a Deák Gimnáziumban, és büszke lennék, ha az unokám is ott vehetné át az érettségi bizonyítványát.

VIII.

Édesapja lelkész, édesanyja pedagógus. Tizenegyen vannak testvérek. Metodista hitvallású lelkész, csaknem másfél évtizede szolgál Kispesten. Az Evangéliumi Testvérközösség épülete, ahol találkoztunk, valaha kocsmá volt. Az államosítás után bolt lett, majd az egyház kezelésébe került. Iványi Miklós itt mesélt arról, hogyan választotta a lelkészi hivatást. És ha már templomban beszélgettünk, szóba került az egyik legjelentősebb keresztény ünnep, a pünkösd is. Ennek vallási és világi jelentőségéről is mesélt.

Iványi Miklós

– *Hogyan és miért választotta hivatásaként a lelkési pályát?*

– Komoly, hívő családban nőttem fel. A szüleim az élet minden területén szereték volna megélni azt, hogy mit jelent abban a világban, amelyben ők kezdték a pályájukat, és bennünket neveltek, hívő embernek lenni. Ami nemcsak egy filozófiai gondolat volt az ő életükben, hanem az élet minden területére igaz, önként vállalt magatartásforma is. Édesapám lelkész, édesanyám pedagógus volt.

– *Édesapja evangélikus volt?*

– Evangélikusnak indult, édesanyám is, de aztán, amikor az ő életükben megtörtént az úgynevezett megtérés, amikor kezdték komolyan venni a hitet, akkor egy másik egyházban találták meg az Istenhez vezető utat. Ez a metodista egyház volt, amelyből később ki kellett menekülniük. Kiüldözték őket, és így jött létre a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség, aminek ő az alapító elnöke volt, én pedig az egyik lelkésze vagyok. Ebben a családban kezdtem nyitogatni a szememet, és tettem meg az első lépéseket. Először eszembe se jutott, hogy lelkész legyek. Elégé kritikus ember voltam. Sok gyarlóságot láttam hívő emberek között. Azt gondolná az ember, hogy a hívők sokasága nem húsból és vérből való, hanem mennyei lények? És amikor az ember találkozik köztük valami oda nem illő profán dologgal, akkor vagy nevet rajta egy jót, vagy azt mondja, hogy ez az élet neki nem kell. Én is próbáltam a magam útját megkeresni, benézni a színfalak mögé, amelyeket szeretetből, féltésből, óvatosságból eltakartak a szüleink előlünk. Ekkor eljutottam odáig, hogy nekem erre nincs szükségem. Istent nem tudtam soha megtagadni, mert úgy szocializálódtam, hogy a hit mindennapos volt az életünkben. De a szüleim értékrendje szerint én nem voltam hívő ember.

– *Ez konfliktushoz is vezetett?*

– Az ő részükről ez inkább keserűség volt, hogy nem az lett a fiukból, amit ők gondoltak.

– *Nagycsaládban nőtt fel.*

– Tizenegyen vagyunk testvérek.

– *Hányan kerültek egyházi pályára?*

– Ketten, illetve van még egy nővérem, aki szintén egyházi közeget van. Szüleimnek az lehetett az elgondolásuk, hogy a nagy családból mindenki majd valami Istenhez közelebbi pályát választ.

– *Testvérével, Iványi Gáborral való kapcsolatát erősítette, hogy mindketten lelkészek lettek?*

– Csakhogy én nem választottam először ezt a pályát, és addig is jó viszonyban voltunk, közel álltunk egymáshoz, hiszen nemcsak a hit kapcsol össze, hanem ezen a földön vannak olyan történések, amelyekre az embernek reflektálnia kell, és ha a családban valaki ezt hasonlóképpen teszi, és itt utalok Gáborra, akkor ez meghatározza a kapcsolati rendszerét is az embernek a testvéréhez. Majdnem mindenről hasonlóan gondolkodunk.

– *Még adós azzal, hogy elmondja, mikor és hogyan kötötte össze az életét az egyházzal.*

– Eredetileg zenei pályára készültem. Egy ideig Debrecenben, egy hivatásos kórusban énekeltem.

– *Debrecenben nőtt föl?*

– A család pesti. Csak ahogy ezen a pályán ez elő szokott fordulni, a lelkészeket át-helyezik egyik helyről a másikra. Én tehát Nyíregyházán születtem, de az egész ro-konság Pesten élt, úgyhogy gyakorlatilag pestiek maradtunk mindig. Aztán az én életemben is megtörtént a döntés, amikor megértettem, hogy valami olyasmivel harcolok, ami nincs, és attól, hogy én látok gyarlóságokat, attól még Isten szent és örök. Harminc év fölött voltam, amikor egymásra találtunk Istennel, és onnantól kezdve ezt sohase bántam meg.

– *A társadalmi ünnepeket piros betűvel jelzi a naptár. Az egyházi ünnepek között is van piros betűs, a pünkösd. Az egyházon belül mi a jelentősége az ünnepeknek?*

– Isten ezt azért találta ki, hogy legyenek ünnepei az embernek. Fontos, hogy meg-álljunk egy percre. Ha ezt profán környezetben gondoljuk, akkor is szükség van a megállásra, szakrális környezetben pedig még inkább, és ebben a megállásban fókuszáljon az ember arra az Örökkévalóra, akitől minden van. Az ünnep is Tőle van. Pünkösdöt azért szoktuk kiemelni, mert ott születik meg valami új, aminek természetesen vannak őszösvetségi gyökerei. A pünkösd leglényegesebb üzenete az, hogy minden ember a maga nyelvén a habitusának, értelmi szintjének megfelelően érti az Örökkévaló Isten üzenetét. A pünkösdben Isten nagyon közel jött az ember-hez, és elmondott mindent, ami kell ahhoz, hogy az ember harmonikus viszony-ban éljen önmagával, a világgal, a környezetével.

– *Az ünnepek hierarchiájában a pünkösd helye hol van kijelölve?*

– Az Örökkévaló szempontjából az ünnepnek fontos helye van, de nincsen az ün-nepek között alá-fölé rendeltségi viszony. Ugyanakkor leginkább a húsvéhoz köt-

hető a pünkösd ünnepkör, hiszen a pünkösd a befejező ünnepe a húsvétnek. Egészen vissza kellene nyúlnunk ahhoz, hogy ezt megértsük, a Biblia első részéhez, amikor is Isten törvényt ad az ő népének, és ezt az ünnepet nevezzük mi, keresztények pünkösdnek, vagy ahogyan a zsidó testvéreink mondják, a törvényadás ünnepének. Tehát arra emlékeznek ekkor, hogy a magát artikulálni nem tudó nép hirtelen törvényt kap, és innentől kezdve van mihez mérnie magát, és van egy útmutatás az életében. Tehát gyakorlatilag a húsvétnek a lezáró ünnepe ez, amikor Isten hatalmas kézzel belenyúl az ember életébe, az ő népe életébe, és a pünkösdde lezáródik ennek az időszaka.

– Húsvéthoz képest konkrét dátumhoz kötött pünkösd napja, a hetedik vasárnap. Miért?

– Ez is zsidó gyökerekre tekint vissza. A pentékoszté azt jelenti, hogy ötven nap. A húsvét után hét teljes hetet kell számlálni, és a hét hetet követő ötvenedik nap a pünkösd ünnepe. Aratási ünnep volt ez a kezdetekkor, ekkor kellett bemutatni azokat a zsenget, új termést, amelyek az elvetett magból kikeltek. Gyakorlatilag a munkájuk gyümölcse az, amiből először az Örökkévaló Istennek adtak. Az első században, amikor a tanítványok várták a Krisztus által megígért Vigasztalót, avagy az Igazságnak Lelkét, akkor éppen a húsvét utáni ötvenedik napon, megjelent a Szentlélek, és kitöltetett a tanítványokra. S így váltak Krisztus munkájának zsengeivé. Így vonul be a kereszténység ünnepkörébe a pünkösd.

– Úgy mondják, hogy pünkösd a Szentlélek kiáradásának ünnepe. Ez mit jelent?

– Ehhez is vissza kell nyúlnunk a Biblia első részéhez, mert talán így értenénk meg igazából, hogy mit is jelent ez. Jeremiás, Krisztus előtt a 7. században élő próféta

arról beszél az ott élőknek, hogy Isten egy újfajta szövetségben fog gondolkodni. Ez pedig egy olyan szövetség, amely az ember szívébe fogja beírni az ő törvényeit. Ezt persze mindig félreértelmezzük, hogy ebből az következik, hogy nekünk el kéne vetnünk a régi törvényeket és a régi szövetséget, miközben nem erről beszél az Örökkévaló, hanem arról, hogy egészen közel jön hozzánk, ameddig ezt megteheti. A bensőnkben, a gondolatainkban, a szívünkben lesz ő jelen, azaz egészen kéznyújtásnyira közel jön, legalábbis az Örökkévaló reménye szerint. És az, hogy a Szentlélek kitöltetik, ez azt jelenti, hogy az Örökkévaló egészen közel ott van a mi életünkben, részese mindennapjainknak.

– *Az egyházi ábrázolásban a szentlélek szimbóluma a fehér galamb.*

– Azért, mert amikor Jézus megkeresztelkedik, galamb képében száll le a Szentlélek őreá. Élő személyről van szó, nem erőről. A szentháromság harmadik személye a Szentlélek. Talán azért is galamb a jele, mert a könnyedség, a légiesség, a szelídség, a diszkrétség, ami jellemzője annak, ahogyan Isten része szeretne lenni az életünknek, talán erről a madárról jut leginkább az eszünkbe.

– *Pünkösd ugyanakkor nem csak egyházi ünnep. Számtalan népi szokás, hagyomány kötődik hozzá – a pünkösd királyságtól a májusfaállításig. De a pünkösdölés vagy a pünkösd rózsa ma már elszakad az egyháztól, és civil, társadalmi ünnep is. Vagyis azok számára, akik nem élnek rendszeres egyházi életet, az ő számukra is ünnep tud lenni pünkösd. Akár ismerik e nap egyházi történetét, akár nem.*

– Pontosan ezt gondolom, bár azt vallom, hogy nem lenne szabad elszakítani az egyháztól. De nem akarnék éles határvonalat húzni, hanem arról szeretnék beszélni, hogy mi is a tartalma ezeknek az ünnepeknek. Ha megnézzük a népszokásokat,

akkor mindig valahogy az újra éledő természethez köthető a pünkösdi népszokás jelentősége. A pünkösdi királyság, ami arról is szólt, hogy különféle erőversenyeken kellett produkálnia magát a férfitársadalomnak, és aki ott a legerősebb volt, az a kocsmában ingyen ehetett, ihatott három naptól akár egy évig. Mondjuk, én lelkeszként nem erre bátorítanék senkit, hogy ingyen igyon a kocsmában, de hát nyilvánvalóan az ital is az Örökkévaló Isten teremtménye, arra való az, hogy megvidámitsa a szívet. A májusfa pedig a termékenységnek, a halott világból életre kelő természetnek a szimbóluma, ami talán egészen visszanyúlik a növényvilág istennőjének a tiszteletéig, és ez mind-mind arról beszél, hogy valami újat várunk. Valami olyasmit, aminek örülni lehet. Vagy ha a termékenységre utalunk, tehát valaki megszületik vagy valami újjászületik, és így belénk van kódolva annak az öröme, hogy valami új jön létre. És tudva-tudatlanul velünk együtt örül az Örökkévaló, aki persze annak örülne igazából, ha az ember közelítene őhozzá, és azt a törvényt, amelyről beszélgettünk, tényleg a szívébe zárná az ember.

– *Ön mióta él Kispesten?*

– Tizenhárom éve. Örömmel jöttem, annál is inkább, mert ez az a gyülekezet, ahol nagyon vonzóak az elődök. És érdekes maga az épület is, ahova kerültem. Sok szempontból izgalmasnak találom, hogy itt ma egy templom lehet.

– *Valaha kocsmá működött ebben a házban.*

– Így van. Ennél szebb helyre nem kerülhettem volna. Megtalálja az ember a folyamatosságot. Wekerlén régen nem volt kocsmá. Ez a hely viszont közel van Wekerléhez, és ezért egy Anna nevű hölgy jó érzéssel itt nyitott kocsmahivatalt, amelynek ráadásul nem volt neve. A legendárium szerint a harmincas években

itt már kocsmá állt. Nem olyan messze van ide a Vas Gereben utca, a régi Disznó piac, ahol ennek az Annának az első kocsmája állt. Majd miután ez közelebb esett Wekerléhez, számítván arra, hogy onnan is eljönnek, itt nyitott hivatalt. Az emberek állítólag nagyon kedvelték, kártyáztak és mulatoztak.

– *Hogyan lett templom a kocsmából?*

– Volt egy közbeeső állomás. Az ötvenes évek környékén államosították az épületet, és először élelmiszerbolt lett, mondhatom, hogy megindult a tisztulás folyamata. Nem mintha olyan bűnös dolog lenne a kocsmahivatal, hisz a sok felgyülemlett indulatot ott engedik ki az emberek. Politikai vágyaikat is kiélhetik, mert ott az emberek miniszterelnököt, köztársasági elnököt meg képviselőt játszanak.

Aztán megvettük az épületet, ami akkor bolt volt, ahová szintén jártak az emberek, most pedig a lelkük találhat vigaszt. Eljöhetnek, beszélhetnek, elmondhatják, ami a szívüket nyomja. Minden istentisztelet után megkérdezem, hogy van-e valakinek valami kérdése, említenivalója vagy kritikája. Ha a kocsmában el lehet ezeket a dolgokat mondani, akkor el lehet mondani a templomban is.

– *Az itt töltött csaknem másfél évtized alatt milyen személyes kapcsolatot alakított ki a kerülettel?*

– Szeretek itt élni. Szeretem az itt élő embereket. Megtaláltam azt a feladatot, ami rám lett szabva az égiektől. Kispest nagyon kellemes környezet, ahol sok a zöld terület. Jó a viszonyom az itt élőkkel, akár egyszerűbb ember, akár az értelmiségiek körébe tartozik. És jó kapcsolatot ápolok minden olyan hivatallal, ahol egy magamfajta lelkész megfordul. Tehát igazán jól érzem itt magam.

Jakab Csaba színész volt „a hangja” a műsoromnak a Tv2-nél. Hétről hétre találkoztunk, amikor a Magyarország holnap két-három mondatos szövegét „felmondta”. De találkozhattunk volna akár a kistérségi gimnázium szülői értekezletén is, mert Jakab apuka gyermeke és a fiam osztálytársak voltak. Nem kell hát hosszú bevezetés ahhoz, hogy a beszélgetés meginduljon közöttünk.

Jakab Csaba

– Nagyon sokszor „mondok alá” szöveget, például tudományos ismeretterjesztő műsorokban. Én már igazából csak ezt szeretem. Az ilyen szöveget blattolja az ember. Szokták is kérdezni, hogy előre megkapod? Elküldik? Na persze! Előtte, amikor beülök a stúdióba. A szöveget a kezembe nyomják, és azzal ülsz le. Aztán beszélnek, és megkérdezik, hogy vehetjük? De hát eddig mit csináltatok, gyerekek?! Pedig csak hangosan kezdtem olvasni az első huszonöt sort. Na jó, akkor vegyük. És akkor folyamatosan megy a felvétel.

– *Szóval így készülnek a dokumentumfilmek...*

– Ez kicsit túlzás, mert azért szoktam a szöveget gyakorolni, de ha elsőre is jó a felvétel, akkor többnyire az kerül adásba.

– *Az arcodról is fölismernek, vagy csak akkor válsz gyanússá, amikor megszólalsz, és megismerik a hangodat?*

– Előfordul, hogy a környezetemben az emberek felkapják a fejüket. Nyilván a hangomnak van valami specifikuma, amiről megismernek. De olykor arcról is. A napokban történt: két epizódban benne voltam a Barátok közt sorozatban, és valaki rám szólt, hogy magát tegnap láttam a tévében! Nem maga volt a...? Nem, nem. De, maga volt! Maga volt a... és pontosan tudta a jelenetet, amelyben szerepeltem.

– *Hát ehhez a sorozathoz nem tudok hozzászólni, mert akár hiszed, akár nem, egyetlen részt se láttam belőle. Persze tudom, hogy nem is én vagyok a célcsoport.*

– Én se... Odamész, megkapod a szöveget, szólnak, hogy mondjátok össze gyorsan, aztán vegyük fel. Berényi úr! – szóltam óvatosan, de nem tudtam, kinek is mondom ezt a szöveget. Mert én se tudom, hogy ki kicsoda.

– *Színész adhat vissza szerepet?*

– Három alkalommal történt velem ilyen eddig a pályámon. Horvai István osztályában végeztem a Színművészeti Főiskolán, és mi a szakma mellett erkölctant is tanultunk. Az egyik lecke úgy szólt, hogy színész szerepet vissza nem ad. Amennyiben ez mégis megtörténik, akkor természetesen a munkakönyvét is megkapja. Én még munkakönyves korban kezdtem a pályát. A Budapesti Kamaraszínházban Giricz Mátyás rendezett egy darabot, amiben én is kaptam egy szerepet. Az olvasópróbáig nem sikerült belenézni. Ott szembesültem vele, hogy az én figurám egy teve jelmezben van az egész előadás alatt, és az arcom egyszer sem látszik. Színész szempontból ez egy igazi szivatós szerep. Én ezen annyira megsértődtem, hogy az olvasópróba után fölmentem az igazgatóhoz, és azt mondtam, hogy köszönöm szépen a megtisztelő bizalmat, de én ezt a szerepet nem fogom eljátszani. Egyik kezemmel a példányt nyújtottam, a másikat pedig üresen. De hát mi a baj? – kérdezte a direktor. Azt válaszoltam, hogy azért nyújtottam a másik kezemet, mert biztos voltam benne, hogy a munkakönyvemet bele fogják helyezni. Az igazgató nem értette, ezért elmeséltem, hogy mit tanultam Horvaitól. Na jó, akkor majd eljátszsa valaki ezt a teveszerepet – volt a válasz, és nem lett következménye, hogy visszaadtam a szerepet.

– *És a másik eset?*

– Akkor már több éve voltam Pesten, több gyerekem volt. Tudni kell, hogy egy színész, ha a társulatában két darabnál többet próbál egy évadban, akkor éhen hal. Ha hármat vagy négyet próbál, akkor az négyszer nyolc hét a színházi évadban, plusz esténként az előadások, vagyis nem tud mellette elmenni még egy kis melélékest keresni. Egyszer Ruszt Jóska odahívott, és azt mondta, hogy benne vagyok

a Rómeó és Júliában. Ekkor már picit idősebb voltam, ezért viccesen visszakérdeztem, hogy én leszek Júlia? Nem – válaszolt hasonlóan viccesen –, bár nálam lehetnél. Akkor én leszek Rómeó? – kérdeztem. Nem, te leszel Benvolio. Nos, Benvolio az híresen visszaadó szerep. Benvoliót azért nem szeretik a színészek, mert még csak untermannak se nevezhető, vagyis hogy ő tartja a vállán az előadást. Persze attól még ez is egy szerep, és minden tiszteletem a szerzőnek, de mondtam Jóskának, hogy ez lenne abban az évadban a negyedik darabom. – Tudod, hogy mennyire kedvellek, mennyire szeretem a színházat, de ha ezt most elkezdem próbálni, akkor nem tudunk megélni. Ezért ezt én most nem vállalom. – El kell játszani – mondta Ruszt. – Jóska, éhen halnak a gyerekeim! Vagy behozom őket, a térdedre ültetem, és neveld, és etesd őket te! Fölálltam, fölmentem az igazgatóságra, visszaadtam a szerepet, és felmondtam. Ezt az igazgató nem fogadta el. Ruszt pedig hívott, hogy igyunk egy vodkát. – Van nálad pénz? – Van – feleltem. – Miért kellett fölmondani? – kérdezte. – Azért, mert ezt így tanultam. Jól van, dolgozzunk. Legközelebb a Bánk bánt rendezte, és én voltam az egyik Békétlen.

– *És a harmadik?*

– Nagy szerencsémre bekerültem egy amerikai filmprodukcióba, volt tizenhat forgatási napom. Tudni kell, hogy egy amerikai film a sokszorosát fizeti annak, mint bármi más Magyarországon. Ekkor éppen mélyponton voltam, semmire nem volt pénzem, és ezt a filmet nagyon meg akartam csinálni. Ez a Menekülés a győzelembé című film volt, John Huston rendezte. A főszerepet Sylvester Stallone játszotta, sok hollywoodi sztár volt itt. Éppen akkor, amikor nekem forgatni kellett volna, lett volna egy olvasópróbám, és tájelőadásban játszottam volna az Én és a kisöcsém zenés darabot Szerencsen. Azt mondtam, hogy mindkét munkát megváltanám. Ke-

Jakab Csaba

resek annyit a filmmel, hogy megveszem a telt házask előadást, a következő darabban pedig nem leszek benne. Mondták, hogy ez nem így működik, el lehet menni a színházból. Ilyenkor leülsz, gondolkodsz, majd azt mondd, hogy akkor így lesz. Végül onnan se rúgtak ki. Ez volt a harmadik emlékezetes szövegviszsaadásom.

– Sokat játszottál Shakespeare-darabban. Véletlen alakult így?

– Hogy a pályán való találkozás mennyire véletlen vagy sem, azt nem tudom, de mi Shakespeare-en nőttünk fel. Horvai István egyébként Csehov bölcsőjében nőtt fel, a Szovjetunióban kapta az egyik diplomáját. Saját elmondása szerint a legjobb Csehov-előadását velünk rendezte meg. Ez volt a Platonov, a nagy Csehov-összefoglaló, amiben minden benne van, a Ványa bácsi, a Három nővér, és azt mi eljátszottuk. Főiskolásként, ötvenszer. Ilyen még nem volt soha a történelemben, hogy egy végzős színészosztály, amelyik harmadikban mutatott be egy darabot, azt végigjátszhassa. Faszékeken ültek a nézők, pedig az előadás több mint háromórás volt.

– Azon túl, hogy Horvai kiváló tanár lehetett, ti viszont kiváló osztály voltatok. Ma bármelyik színházigazgató csettintene, ha azt az osztályt leszerződthetné társulatként. Említesz néhány osztálytársat?

– Gáspár Sándor, Bán Jani, Dörner Gyuri, Görbe Nóra, Kováts Kriszta, Frajt Edit, Pataki Erzsi, Pap Vera, aki már sajnos nincsen közöttünk.

– Éreztétek már akkor, hogy ez egy különlegesen tehetséges csapat?

– Tudtuk. Egyrészt nagyon jó vizsgaelőadásaink voltak, híres előadásokat vittünk színre. A közeg nagyon kedvelt bennünket, és irigyek voltak ránk, szóval tudtuk mi ezt nagyon jól. Nagyon jó csapat voltunk. Testvérek voltunk. Azóta is féltestvéri

viszonyt ápolunk. Nem találkozunk mindennap, én a magam részéről – és ezt üzenem egykori osztálytársaimnak és féltestvéreimnek – még mindig ezt ápolom, ezt hordozom a lelkemben. Mindent együtt csináltunk. Együtt ettünk, együtt szeretünk, együtt utáltunk. Nagyon jó csapat voltunk.

– *Nagyon elfoglalt vagy? Hol lehet látni, hallani?*

– Tíz éve szabadúszó színész vagyok, vagyis nem vagyok állandó tagja társulatnak. Minden évben játszom kőszínházban, kapok meghívást Dunaújvárosba, a Dunaújvárosi Kamaraszínház és Bartók Művészetek Házába, de játszottam Pécsen is. És ahogy a szabadúszó színészekkel lenni szokott, oda megyek, ahova kapok meghívást. Ennek van jó és van egy rizikós oldala is, mert mi van akkor, ha nem hívnak?! Márpedig én azért kaptam diplomát a Színművészeti Főiskolán, hogy színházi színészként játsszam. De lassan már negyven éve annak, hogy szinkronizálok, hangalámondok, ami a tudományos ismeretterjesztő filmeket jelenti, és csinálom mindent, amit egy színésznek kell. Hála istennek, úgy alakul az életem, hogy minden évben van filmszerepem, gyakran forgatok. Ebben szerepet játszhat a francia nyelvtudás, apám három és fél évig Afrikában dolgozott építésként. Vele volt az egész család. Francia nyelvű gimnáziumba jártam, ott is érettségiztem. Hurcolom magammal ezt a nyelvtudást. Nyáron kanadaiakkal forgattam, vagy játszottam egy francia Robin Hoodban. Ezek három-hat napos forgatások, de mind színesítik a színészember életét.

– *Színészek mit kívánnak egymásnak? Kéz- és lábtörést?*

– A premier előtt kéz- és lábtörést, vagy éppen megköpködik egymást.

– *Garas Dezső egyszer azt mondta, hogy a szerepet meg kell taposni.*

– Ha leesik. Ha kezdedben tartod a szöveget és még nem tudod, de leesik egy lap, akkor azonnal meg kell taposni. Ha leesik és elmész mellette, akkor lehet, hogy azt a szerepet más játssza. Hiába szereted.

– *Amit az ember a munkája során tesz, azt tudja nagyon szeretni. De a hétköznapiakban is vannak dolgok, amiket nagyon lehet szeretni. Életed során számodra hosszabb-rövidebb ideig Kispest ilyen. Mit szeretsz Kispestben? Miért itt keres-tél otthont?*

– Ebben nagy szerepe van a véletlennek. Fiatal házasként három lakás közül választhattunk. Az egyik itt volt, az önkormányzat melletti tízemeletes panelépületben. Ott laktunk a kilencedik emeleten nyolc évig. A gyermekeim is Kispesten születtek. Aztán a szerencse folytán egy barátom, aki elment Budapestről és Wekerlén volt háza, felajánlotta. Mondta, hogy nem akarja kiadni, de azt sem szeretné, hogy üresen álljon. Úgyhogy számomra Kispest sokat jelent. Én nem Pesten születtem, hanem Csornán, ott kilenc hónapot töltöttem kórházban, de az időm legnagyobb része ideköt.

– *Van kedvenc helyed Kispesten?*

– A Wekerle. Szeretem benne a rengeteg zöldet, magát a történetet és a történelmet. Az itt töltött nyolc év alatt beleszagoltam ennek a szervezeti részébe is, elnökségi tag voltam a Wekerlei Társaskörben, nagyon sok barátom él még mindig itt. A barátaim tehát idekötnék. Minden évben eljövök a wekerlei napokra, vasárnap délután enyém a nagyszínpad, én vagyok a házigazda. Wekerle a gyerekeim gyerekkorát is jelenti, és a közös élményeinket.

A tévénezők, a rádióhallgatók többnyire számítástechnikai, internetes műsorokban találkozhatnak vele. Emellett a Deák gimnáziumban médiaismeretre tanítja a diákokat volt kollégám, Nagyistók Tibor. Illetve, ahogy napjainkban mondanánk, az újmédiáról beszél, ezt tanítja, vagy olykor maga is tanul róla – a tanítványaitól. Gimnáziumi órái mellett a közszolgálatnál dolgozik, például ő volt A Dal című produkció újmédiás embere.

Nagyistók Tibor

– Tulajdonképpen nagyot változott a médiavilág. Amikor kollégák voltunk, akkor volt rádió, volt televízió és volt írott sajtó. Ma azt mondjuk, hogy újmédia van. Ez mit jelent?

– Nem is mit, hanem őt – mutatja a kezében tartott okostelefont. Ma már a zsebünkben hordjuk a közvetítőkocsit. Nagyon furcsa volt nekem, és gondolom neked is, hogy mi a hagyományos tévében dolgoztunk, ami nagyon szigorú szabályok alapján működő vizuális kultúra. Ehhez képest a tanítványaim előveszik a telefonjukat, és bármit rögzítenek vele nem is HD, hanem 4K minőségben (ez azt jelenti, hogy négyszer jobb, mint a HD). Konkrétan, egy focimeccsen a készüléket bárki lerakja egy statívra, kimegy kávézni, közben a készülék automatikusan felveszi a kilencven percet, és később a szerkesztő akár utómunkában is rá tud zoomolni egy-egy jelenetre. Tehát nem kell a kamerának követnie a labdát, mivel olyan jó minőségű a felvétel, hogy az operatőri munkát ráér a büfézés után is elvégezni. Az „utólag bármit csinálhatunk” világa jött el. Aztán beszélni kell a vírusvideókról is. Nem ér semmit, ha az anyagod nem virulens. Ha csak három-négy barátom nézi meg, és anyám, ez ugye semmit nem számít. Viszont kell benne egy csavar, ami miatt, mint az influenzavírus, virulens lesz a videó. És ez nagyon izgalmas. Azonkívül az on-air, az azonnali, az élő közvetítés kezd háttérbe szorulni, és jön az off-air, vagyis amikor bármikor bárhol megnézhetem egy kicsit később, ami érdekel. Élőben érdekes lehet egy tüntetés, egy politikai demonstráció, ünnepség, vagy a focivébé, de talán már az sem, mert fölteszik a videókat, és azok sokkal izgalmasabbak. Pláne ha nincs időm végignézni a meccset, de érdekel a tíz gól, akkor csak azt választom ki.

– Mit tudsz ebből a középiskolásoknak tanítani? Mit lehet ebből az ismeretből átadni? De az is lehet, hogy elkezded valakikkel elsős korukban foglalkozni, és negyedikes korukra már nem lesz érvényes az, amit az elején tanítottál.

– Ez így van. Az a helyzet, hogy sokszor én tanulok tőlük. Mondhatom, hogy tanítás helyett az ő médiafogyasztási szokásaikat „kukkolom”. Tulajdonképpen ezért nekem kéne fizetni. Az egyik gyerek mutatott egy applikációt, amivel videoklipet lehet gyártani. Én csak fölveszem a plánokat, nagyjából helyesen bekeretezek, lerakom az asztalra, elmegyünk kávézni, és a szerkezet automatikusan összevág belőle egy videoklipet. Mit mondjak ezután?! Esküvői videósok, itt a világvége!

– Mit nem lehet mégse megtanítani? Lehet akármilyen jó a technika, de mégse biztos, hogy az a valami televízió lesz, vagy rádió, vagy újságírás.

– Azt, hogy emberből vagyunk, azt, hogy a világ a virtualitásról szól látszólag. Vagyis az a valós, ami a televízióban van: én most ebben az interjúban egy létező ember leszek a tanítványaim számára, hiszen benne leszek a tévétekben. Az, hogy én a suliban, a tanteremben vagyok és órát tartok, az abban a pillanatban számukra nem számít. És a világ is ilyen. Amerikában is a kandalló elé betolták a nagy plazmatévét, és azon ég a tűz. Tehát az lett a valós, ami virtuális. Ezért beviszem őket a díszletek mögé, megmutatom nekik, hogy a gép mögött egy ember, az operatőr áll, és nem magától lesz a kép.

– És ez a diákokat érdekli? Kíváncsiak arra, hogy a szakmát hogyan csinálták az elődök?

– Az nem. Az érdekli őket, hogy mi a sztori. Nekem az a siker, amikor az egyik srác azt mondta, hogy – az artistaiskolásokkal készített egy kisfilmet, és őt érdek-

te, hogyan dolgoznak – és idén az Európai Parlament ülését az ő filmjével nyitották meg. Ferencz Peti, tavaly érettségizett a Deákban, és megnyerte ezt a pályázatot. Tehát a téma izgatta, igenis, oda akart menni az artistákhoz, nem a netről öszszelopkodni a snitteket, és több hetet együtt töltött velük. Nagyon régen csináltunk még ilyet, a dokumentarista korszakomban, amikor egy dokumentumfilmes „beköltözött” a riportalányához akár napokra, hetekre. Na most, ha ezt vissza lehetne hozni, tehát le lehetne ásni a mélyre, ha dramaturgiai eszközökkel oda lehetne ültetni az embereket a mély tartalomhoz, az lenne az izgalmas.

– De ha a fiatalokat mégis a forma érdekli és kevésbé a tartalom, akkor hogyan tudod őket rábírni, hogy mélyre ássanak, és ne virtuálisan akarjanak valamit megvalósítani, hanem a valóságban?

– Ez így van. Gőzmozdonyhatásfok. Tízből egy-két srácot (fiút és lányt egyaránt) lehet befolyásolni. Azért szeretem a kispesti Deák Ferenc Gimnáziumot, mert egy nagyon tiszta, nyílt szemléletű iskola, ahol hagyják a gyerekeket alkotni. A főiskolákon, egyetemeken már rajta vannak egy sínen: „műsorvezető akarok lenni” – mondják, és keresik a nagy stúdiót, miközben egyre kevesebb hagyományos televíziós munka van. Az okostelefonnal viszont lehet keresni. A gyerekek mennek, és tíz-húsz-harminc ezer forintért készítenek videóklipet zenekaroknak vagy a fodrásznak, vagy bárki másnak. Nekem tehát meg kell tanítanom az alapokat, a formanyelvet, azt szoktam mondani, a videopennát. Manapság ha írni-olvasni nem tudsz, akkor analfabéta vagy, de ha video írni-olvasni nem tudsz, akkor az senkit nem érdekel. A videoírást nem is nagyon tanítják még a világban, pedig hát itt ez a mobiltelefon, itt van minden, elfér a kezünkben.

– *A tanárok többsége konzervatív módon, mondhatom ortodox tantárgyakat tanít, ismereteket ad át. Ehhez képest te nem tudod elkészíteni a tanmenetedet.*

– Nagyon nagy szerencsém van, mert nincs stúdiója az iskolának, de az már történelem, hogy van egy médiafakultáció. Aztán utolérte őket a lehetőség, hogy minden második gyereknek van okostelefonja. Vagyis a házi feladatot el tudják készíteni. Emellett nyertünk pályázatokon kis kamerákat, és elkezdjük azt, amit most ti is csináltok, hogy nem stúdióban vagytok, hanem külső helyszínen forgattok. Nagyon szurkolok, hogy ez a „forgatós” korszak bejőjjön, és mind a technika, mind a mősorkészítők ott tartsanak, hogy ezt meg lehessen csinálni.

– *Ha már szóba hoztad Kispestet, neked mi a személyes kapcsolatod, vonzódásod a kerülethez?*

– Én soroksári vagyok, na jó, csongrádi, a feleségem dunaújvárosi, szóval gyűntemtek volnánk. Fura módon nekem Soroksár teljesen úgy néz ki, mint Csongrád, még a pap bácsink is ugyanaz volt, sőt egy idő után vissza is ment Csongrádra. A gyerekem egyébként Kispesten kezdett tanulni a gimiben. Aztán kiderült, hogy egy csomó régi barátom, ismerősöm, munkatársam van ott a környéken. És akkor mondták, hogy apuka, tudjuk, hogy a tévében dolgozik, segítsen, mert kellene gyorsan egy gyakvezér, és apuka ottragadt. Immár négy éve. És akkor úgy voltam, hogy ha már csináljuk, akkor csináljuk normálisan. Elkészítettük a Deák Médiaszerkesztőséget, amit a facebookoldalunkon lehet nyomon követni. Szóval már nem iskolarádió és iskolaújság van, hanem facebook, azt követik a diákok és a szülők is. De azért minden évben van egy rendes mozitermes vetítésünk is. Egyébként a munkahelyemre, a közmédiába is több középiskolás tanítványom bedolgozik már. Hozzák a friss szemléletet, amire nagy szükség van a képernyőkön.

– *Mondod, hogy a közmédiában dolgozol. Tagja vagy A Dal stábjának.*

– Én vagyok a két adás közötti ember. A felületeim elsősorban az újmédia – facebook, youtube, weboldal. Két adás között a médiazaj fölött próbáljuk tartani a produkciót. Például úgy, hogy akusztikus szavazásokat szervezünk. A versenyzők elkészítik a dalok akusztikus verzióit, és az kizárólag nálunk látható és szavazható a műsoroldalon és a közösségi felületeken. Aztán a szereplők kizárólag az internetes oldalon tesznek fogadalmakat, amelyeket teljesíteniük kell, ha bejutnak a döntőbe. Például hogy visszafelé éneklik a dalukat, vagy hamisan, vagy mint tavaly a HoneyBeast esetében, hogy egy metrókocsiban énekelték el a daluk akusztikus verzióját. Ezeket az anyagokat egyébként sokszor éppen ezekkel a középiskolás srácokkal rögzítjük, hiszen már profi eszközeik vannak, amelyekkel tudunk televíziós minőségben is dolgozni.

– *És téged személy szerint mi hajt?*

– Eleinte az „exibiciklizmus” (nem elírás!). Egyszerűen megszedültem attól, hogy először a képernyő mögött, aztán a képernyő előtt lehetek. A régi közös világunkban volt olyan időszak, amikor éjszakánként vezettem műsort, és megtörtént, hogy megszólítottak a Mc Donald’s-ban, hogy Jaj, te vagy az a helyes szemüveges gyerek a tévéből! És én azt hittem, hogy tényleg ilyen jó vagyok. Később felvilágosítottak a barátaim, hogy én tulajdonképpen egy kovász vagyok. Egy médiás tanár bácsi, akinek az a feladata, hogy amit tud ebből a világból, azt azonnal átadja a fiataloknak, különben kisgömböcként fog kidurranni. Most ez az átadás kezd éltetni. Ez az áramlás visz, immár én tapsolok az ő díjátadójukon. Eleinte arra hajtottam, hogy én legyek ott a színpadon, most viszont már annak örülök, ha én tapsolhatok a tanítványaimnak.

Sportolóként kezdte, de egy súlyos sérülés után a gerelynek búcsút kellett mondania. Ezután olyan kihívást keresett, amelyben szintén bizonyíthatta, hogy milyen teljesítményre képes. Nick Árpád így talált rá az erőemelésre, ami egyrészt sport, másrészt erősen kötődik a show-bizniszhez. Igazi kispesti, mert miközben sorra nyeri a rangos világversenyeket, szívesen tart tornaórát a kerületben időseknek, hogy segítse őket fiatalon tartani. Egyszer elhúzott egy 60 tonnás Boeing 737-es repülőgépet. Máskor egy harminctonnás kamiont. A Toldi-választást, ahol a malomkőhajításban és a petrencerúdtartásban mérték össze erejüket, háromszor nyerte meg. Szereti, ha megtapsolják, de a legnagyobb örömet az jelenti számára, ha segíthet.

Nick Árpád

– *Egy tízeleteres panelház tárolójából alakítottál ki sportbirodalmat. Hány négyzetméteres ez az „edzőterem”?*

– Húsz négyzetméter. Korábban tároló volt, tíz éve bérlem a lakóközösségtől.

– *Mi fér be húsz négyzetméterre?*

– Arra elég, hogy ha meghívtak szerepelni, vagy versenyre mentem, azokra itt fel tudtam készülni. El tudtam végezni az erősítő edzéseket. De ha pihenni akartam, akkor nekem ez az elefántcsonttorony, ahova visszahúzódhattam. Ha bármi gondom volt az életben, itt mindig meg tudtam nyugodni, fel tudtam tölteni.

– *A falon képek, újságcikkek, oklevelek vesznek körül.*

– Itt van a fiam képe, vagy édesapámé, ott egy régi kerületi magazin, ahol a kis-kutyámmal fényképeztek le, amott egy helikopter, amit elhúztam, vagy a brazil szkander-világbajnokságról egy fotó a harmadik helyért kapott kupával, szebb újságcikkek, plakátok, és nagyon sok oklevél. Dokumentumok az életemből.

– *Ehhez a sporthoz keveset értő emberként feltűnt, hogy mindkét kezeddal másképpen fogtad meg a rudat, mielőtt felemelted a 250 kilós súlyt.*

– Az erőemelésnél a felhúzásnál kisebb súlyokat a bemelegítésnél „madárfogással” emelünk. A kézfejük előrenéz. Amikor már relatíve nagyobb a súly, 150 vagy akár 300 kiló, akkor jobban tudjuk a rudat úgy szorítani, ha a kezünkkel ellentétesen fogunk. Így nem csúszik a kéz. Ez kialakult az évek során, nem saját találmány.

– *Emeltél te 250 kilónál többet is valaha!*

– Hát igen, amikor fiatalabb voltam, vagy 15 éve. De már elhagytam a hatvan évet. Komoly problémám volt a szívemmel, infarktust éltem át, és a párom is mindig figyelmeztet, hogy vigyázzak magamra.

– *Mit mondana a radiológusorvosod, ha most látna?*

– Fenéken billentene. Mondaná, hogy Árpai, vigyázzon, mert az életébe is kerülhet!

– *És akkor miért nem állsz le?*

– Őszinte leszek, én azt nem tudom elhagyni, hogy egy évben egyszer-kétszer el ne húzzak egy autót például. Tavaly volt gyerekeknek egy autómentes nap itt, Kispesten, az Europark parkolójában. A gyerekek gyalogosan jöttek vagy kerékpárral, több száz iskolás volt, és akkor megkocsikáztattam őket úgy, hogy volt egy mikrobusz, beültek, ahányan befértek, és összesen négyszáz gyereket húztam el húszgynéhány métert. De teljesen leállni nem tudok, nem is lehet. Próbáltam, hogy csak sétáltam, kutyát sétáltattam, vagy csak piciket emeltem, komolyan mondom, rosszabb volt. Rosszullétek fogtak el fizikailag és lelkileg, nem találtam a helyemet, és megmondom őszintén, hogy nem lettem jobban. Sőt, akkor voltak rohamaim a szívemmel, szó szerint rosszullétek kerülgettek. Azért van az, hogy nagyon sokat sétálok, ebben segítségemre van a kiskutyám. Gyalogolunk, sétálunk, koccogok, nem futok, mert futni nem tudok, az már túlzás lenne. Nagyon sokat vagyunk a levegőn, és ilyen gyakorlatokat végzek, amit az előbb is mutattam. Egy hónapban egyszer próbálkozom nagyobb súllyal, máskor inkább kisebb súlyokat emelek. És betartom az orvosok utasításait is. De hogy leüljek, és ne csináljak semmit, az olyan, mintha öngyilkos lennék. Egy profi sportoló nem tud leállni.

– *Van-e olyan keréken guruló eszköz, amit életed során el ne húztál volna?*

– Nemigen tudok ilyet mondani. De sorolom: valamikor régen személygépkocsival kezdtem, aztán mikrobusszal, majd jöttek a teherautók, a kamionok, nyerges vontatók, egész szerelvény kamion, vonatszerelvény, hajók, kisrepülő, utasszállító repülőgép, sőt, egyszer egy traktort is elhúztam. A traktornak hatalmas hernyókezei vannak, amik magasabbak nálunk, azt nagyon nehéz elhúzni, mert erős a tapadása.

– *Kispesten nem kell bemutatni a traktort, hiszen itt traktorgyár is volt. De mondd, mire vagy a legbüszkébb?*

– Ami a legérdekesebb volt. 1997–98-ban egy amerikai cirkuszban voltam erőművész, cirkuszművész. Nyikolaj, az orosz medve, ez volt a művésznevem. Ott vasat is hajlítottam, a világ egyik legerősebb embereként tartottak számon. De a fő attrakció az elefánthúzás volt. Az elefánt felállt egy platós kocsira, négy és fél, öt tonna a súlya egy indiai elefántnak, ehhez adjuk hozzá a kocsi két tonnáját, ezt minden nap két, olykor három alkalommal kellett elhúznom legalább tíz métert. A show világában az elefánt látványosabb, mint egy kamion.

– *Használod azt a kifejezést, hogy erőemelő, erőember, erőművész vagy, és hogy a show-biznisz világában dolgozol.*

– Az erőemelés sport. Abban is el lehet érni rendkívüli eredményeket. Az erőművészkedés a sportból alakult ki. Én a nyolcvanas években váltottam. Édesanyám mondta is: Ha már ilyen erős vagy, fiam, és érmeket is kapsz érte, nem lehetne ezt

pénzre váltani, hogy hozzá haza valamit a konyhára? Akkor még nem voltam ennyire tájékozott, nem voltak kapcsolataim, nem volt ennyi show-műsor a tévében! Most sok tehetségkutató műsor van, a fiataloknak ezért kicsit könnyebb. Hiszen aki tehetséges, azt hamarabb észreveszik. Nekem még nem volt ilyen.

– *Hogy fedeztek mégis fel?*

– A nyolcvanas években volt egy tévéműsor, a Rózsa Gyuri által vezetett Leg... leg...leg..., ott fedeztek föl. Utána már könnyebb volt, mert a látottak alapján meghívtak. Ez akkor szerencse volt. Később már a szorgalmamon múlt, hogy miket találok ki.

– *És az amerikai munka?*

– Nagyon élveztem azt a két évet. Azt képzeltem, hogy olyan dolgot csinállok, amivel majd megváltom a világot Amerikában. Hát, relatíve nagy dolgot csináltam, de akkor vettem észre a cirkuszban, amikor megtapsoltak, hogy ott még nagyon sok más artistaművész is volt, akiket látva csak eltátottam a számat, bámultam őket, és tapsoltam nekik.

– *Hova sorolod magad, a sport vagy a show világába?*

– Úgy érzem, hogy sportoló maradtam. Mindennek ez az alapja, amit megtanultam az edzőimtől, a tanáraimtól. Annak pedig külön örülök, hogy az életem során érdekes dolgokat csinálhattam. És a különleges produkciókkal ugyan föltűntem, de azt hiszem, hogy az emberek nem csak ezért szerettek meg.

– *Kispesten viszont nem csak ezt az oldaladat ismerik. Itt részt veszel karitatív akciókban, illetve kicsiknek és időseknek foglalkozásokat tartasz.*

– Nem gyógytornát tartok, aerobikot, művészi tornát vagy zumbát, hanem idős, nyugdíjas embereknek, amilyen én is vagyok, illetve csak egy hajsza választ el, hogy én is az legyek, szépkorúaknak tartok sportos mozgást. Úgy hívjuk, hogy játéktorna-matiné. Vannak ott hatvanasok, de még számomra is nagyon meghatározó és tiszteletet parancsoló, hogy van 85, 90 éves néni vagy bácsi is. Amerikában volt, hogy tízezren tapsoltak meg. De nemcsak engem, hanem a többi cirkuszművészt is. Itt viszont, amikor ezek az emberek megtapsolnak, az mindennél többet jelent. Nekem ez jelenti a boldogságot.

– *És mit mondasz a fiataloknak, nekik mit mutatsz?*

– Amikor a gyerekekhez megyek, akkor mindig bemutatok valami gyakorlatot. Elhúszok egy autót, mikrobust, volt, amikor kamiont, vagy elhajítottam egy vasat. Ez látványos, érdekes, de nem ez a lényeg. Amikor befejezem, akkor leülök velük, és beszélgetünk. Mesélek az életemről, hogy egyszerű srác voltam, de a sport volt a mindenem. Ennek köszönhetem, hogy erős ember lettem, és hiteles. Nem lettem gazdag, nincsen vagyonom, de a sport olyan testi és lelki erőt adott, hogy boldogan viseljem el az életet, és ne siránkozzak. Vannak nálam sokkal rosszabb helyzetben lévő emberek, én őket segítem. Azt szeretném, ha a gyerekek példát látnának bennem.

AZ EGYIK SZOMSZÉD:

- Ismerem. Abban a házban lakik, ahol én. Nagyon rendes ember, és jó híre van.
- *Mit tud róla?*
- Hogy sportember volt, és még mindig az, és hogy sikereket ért el. Művész. Az erejével versenyzett általában, és így ismertük meg.

A FODRÁSZ:

- Hozzánk járt fodrászhoz régebben. A sportpályafutását is végigkísértük. Világrekorder volt. A tévében is figyelemmel kísértük a riportjait.
- *Milyen teljesítményét említené meg?*
- Mindenekelőtt azt, amit a gyerekekért tesz. Sokszor jár az iskolába rendezvényekre. Ebbe az iskolába jár a fiam is. De említhetem a világrekord-kísérleteit, vagy azt az időt, amit Amerikában töltött, amikor ott dolgozott.

EGY ÓVÓNŐ

- Ünnepeinkén gyakran van jelen. Képes egy buszt elhúzni, az apukákkal versenybe szállni, a gyerekeket megmozgatni.
- *Példakép?*
- Igen.

– Azon túl, hogy készülsz a nyugdíjra, a naptáradban szerepel még cél, amit szeretnél megvalósítani?

– Nincsenek olyan vágyaim, hogy elutazzak a világ végére, vagy hogy wellnessbe menjek, vagy drága ruhákban járjak. Sportemberként a hétköznapiakon sportruhában járok. Kispestről pedig nem nagyon megyek ki, csak akkor, ha szerepelnem kell valahol. Imádok itt lenni, sétálni, minden utcát ismerek, és nagyon sok embert, aki szembe jön, arcról felismerem. Megállítanak, beszélgetünk. És hogy mi a célom? Az, hogy ennyi örömöm legyen. Az egészségemre vigyázok, de nagyon szeretnék még néhány versenyre eljutni. Egy Európa-bajnokságot még szeretnék megkockáztatni. Litvániában lesz, és papírforma szerint akár meg is nyerhetem. És ha megnyerem, lesz, aki azt mondja, Árpai, kaptál egy oklevelet, egy érmet, és akkor mi van? A közértben nem kapsz érte semmit. De ez nem így van! Nekem ez azért lesz öröm, hogyha elhívnak egy iskolába, akkor viszem magammal, és azt mondom, hogy fiam, ez nem egy okostelefon, nem is csicsás kocsis, de számotokra legyen ez is öröm. Engem a sport szeretetére, tiszteletére neveltek, és ez engem boldoggá tesz.

XII.

2015-ben díszpolgári címet vehetett át. Megkapta az alternatív Munkácsy-díjat, és kiérdemelte az „igazit” is. Szobrász, és szenvedélyes megfigyelő. Nikmond Beáta figyeli az embereket, a természetet. A kispesti városházán láthatjuk köztéri szobrát, egy karcsú lányt. Mindig Kispesten élt, sose vágyott el innen.

Nikmond Beáta

– *Van mobiltelefonja?*

– Van, de csak rendkívüli helyzetben használom. Öt évvel ezelőtt eltörtem a karmat, akkor kaptam a barátnőméktől azért, hogy azon hívjak segítséget, ha bajba kerülnék. De amúgy nem használom. Utálom rajta a gombokat nyomogatni. Van egy rendes, „vonalas” telefonom, azt használom. A mai technika világába én már nem tudok bekapcsolódni.

– *Én is a vonalas készüléken értem el. De azt nem gondoltam volna, hogy az ajtófélfán cédulákon tartja a telefonkönyvét...*

– Ezt nem én találtam ki. Somogyi József szobrászhoz jártam, és ezt nála láttam. Aztán festés után nálam is az ajtóra kerültek a számok. Vannak, akik már meghaltak. Van azért telefonkönyvem is, negyvenéves, abban is fantasztikus dolgok vannak. De igyekszem még megjegyezni a telefonszámokat.

– *Beszéljünk inkább a szobrászatról! Mondja, rosszul gondolom, hogy a szoborfaragáshoz erő kell, ezért az inkább férfias szakma?*

– Ez nagy tévedés! Aki megismeri a követ, és szereti, az nem úgy megy neki, mint tót az anyjának, hanem lépésről lépésre, nagy szeretettel, vagyis ez kifejezetten női munka. Szerintem az őskori szobrokat is az ósasszony faragta. Ez formaérzék. Szeretni kell az anyagot, amivel dolgozik az ember. A munkát és az anyagot, amivel dolgozom, szeretem, és amit csinálok, az az életemben a legfontosabb.

– *Milyen anyagokkal szeret dolgozni?*

– Szeretni semmit nem kell. A kutyát kell szeretni, meg az embereket.

– *És az anyaggal hogy van?*

– Úgy vagyok az anyaggal, mint minden szobrász. Először is végig kell menni az iskolán. Nincs mese. Tizenhét évig jártam Laborcz Ferenchez és ifjú Pál Mihályhoz. Ha az ember nem tanulja meg a szakmát, akkor kár hozzákezdeni, fölösleges. Aztán lehet eldönteni, hogy mire vagyok alkalmas. Nekem szerencsém van, mert jó a csuklóm rá, hogy órákon keresztül üssem, verjem a követ a kalapáccsal, a vésővel. A kéznek össze kell nőnie a kalapáccsal. Ez pedig munka, és nem szeretet.

– *Arra gondoltam, hogy ehhez a munkához nagy erő kifejtésre van szükség.*

– Nem fizikai, hanem szellemi. Végso soron nekem annyira oda kell figyelnem arra, amit faragok, hogy itt akkor más nem lehet. Csak akkor megyek oda dolgozni, ha tudom, hogy azt a két órát odakoncentrálok. Általában úgy készítem a szobrait, hogy előbb megfaragom fában. Ezt itt körülbelül tíz évvel ezelőtt csináltam. Most teszem át gránitba. Nem arról van szó, hogy lemásolom egy az egyben, de ott már bizonyos dolgok, téri meg forma fordulások meg vannak oldva, tehát azt átmentem a gránitba, de nem centizek.

– *Egy szobrász hogyan szemléli a világot?*

– Figyelek.

– *Észrevesz egy követ, és azt mondja, hogy ebben látok valamit?*

– Nem. Az legyen művész, aki szereti a természetet, szereti az embert, elgyönyörködik a szép emberben, erre születni kell. Gyerekkoromban apám kocsmájában figyeltem az összes vendéget. Nem tudatosan. Ott azt hittem először, hogy mind a rokonaim. Szerettem őket, és figyeltem.

– *Ez a Hunyadi utcában történt, ahol édesapja kocsmáros volt.*

– A Hunyadi utca 52-ben, igen. A tehetség sok emberben megvan, de erre rá kell születni. Nekem mániám, hogy figyelem az embereket most is. Elgönyörködöm egy szép henger formájú nyakban, szinte elkapom a tekintetemet, nehogy félreértse az illető, hogy miért gönyörködöm benne. Szobrász vagyok, azért.

– *Mégis érdekelné, hogy az anyagba belelát valamit?*

– Nem. Semmit nem látok bele. Először vannak a tanulmányok.

– *Akkor már tudja, hogy mit szeretne elkészíteni?*

– Hogyne tudnám! De hadd mondjam el, hogy miért választottam a gránitot. Azért, mert negyven évvel ezelőtt ez volt a legolcsóbb anyag. Ma már a legdrágábbak egyike. Annak idején ehhez tudtam hozzájutni. Az udvarban van egy mészkő szobrom. Nem szeretem ma már a mészkövet, mert a gránit feszesebb, keményebb. Viszont meg kell mondanom, hogy rendkívül érzékeny, tehát egyetlen rossz mozdulatra a gránit három darabra törik. Azért kell a koncentráció és az egyedüllet, hogy odafigyeljek, és ne törjem össze, miközben faragom. Erre tudok egy példát mondani. Ma divat a gránit. A Ferenciek terén padokat csináltak belőle. Pedig a gránit utálja a gépet. Csúnya lesz, nekem pedig a szépség minden. Mindenben a szépet keresem. A növényben, az állatban, az irodalomban, a zenében, nekem a szépség a fontos. Mindannyian rászületünk, hogy tudjuk, mi a szép. Már az óvodában tudjuk, hogy az egyik társunk csúnya, a másik meg szép. A szépség fogalma benne van az emberben.

– *Az imént gépekkel végzett munkáról beszélt, de Ön sosem használ gépeket. Ez is az egyik emblémája.*

– Persze! Minden kő utálja a gépet. De hát az ókorban sem volt gép! Az egyiptomi fáraó mégis pontosan tudta, hogy ezzel a rabszolgával szobrot csináltatok, a másikkal meg a köveket. Évezredek tapasztalatát pedig ne dobjuk el! Attól élnek a fáraó-szobrok, hogy ott minden kézzel van megcsinálva. Az ókori szobrok nekem eszményképeim. Nekem most az az érzésem, hogy itt valami nagy hiba van. A kő nem bírja a gépet. A Medgyessy-szobrok mind kézzel készültek az utolsó pillanatig.

– *Most, hogy Medgyessyt említette, elmondom, mi jutott eszembe, amikor a szobrait láttam. Az egy tömbből faragott, zömök alakok Medgyessyt juttatták eszembe, míg a faalakok karcsúsága Kovács Margitot.*

– Kerámiával én nem próbálkoztam, de Kovács Margit is szerette az embereket. Ez kijön. Itt nem lehet hazudni. Ahogy a grafológiában az írásoddal mindent elárulsz, nincs mese. A művészet ugyanaz. Miért szeretjük Giottót? Mert olyan ember volt, akit ötszáz év múltán is átölelek. Van, aki utálja, de én átölelem Giottót most is.

– *A szobor abban különbözik például a festménytől, hogy annak minden oldalát meg kell faragni. Mert a szobor körbejárható. És például Michelangelo Dávidja is azért tűnik tökéletesnek, mert bármelyik oldalról nézzük, tökéleteset látunk.*

– Pontosan. Egyetértünk. Itt nincs mese. Itt nincs félmegoldás. Ezért kínlódom ezzel a darabbal is, meg mindegyikkel. Körbe-körbe szedem le a felesleget, de mindig körbejárok, ha csak fejet faragok, akkor is forgatom.

– *A szobrai előtti tanulmányt fából faragja. A végső szobor és a fafaragás mennyire lesz azonos?*

– Nem lesz azonos. Nézze. Ott van anyám szobra. Amíg élt, az úristennek se tudtam megtalálni a karakterét. Meghalt anyám, és rögtön megtaláltam a karaktert. Elhagyott az élettársam, és meg tudtam faragni.

– *Van kedvenc szobra a saját munkái közül?*

– Nincs olyan, hogy kedvenc szobor. Mindig az a kedves, amelyiken éppen dolgozom.

– *És amikor elkészül egy-egy munkával, azt könnyen elengedi?*

– Nem foglalkozom vele többet. Ez talán csúnya természet, de föl se ismerem, amit húsz éve készítettem. Azon a problémán már túl vagyok, utána az már nem fontos számomra. Kilenc szobrom került múzeumba, de nekem is az a vágyam, mint Cezanne-nak. Öröm, ha magángyűjtőhöz kerül, de még nagyobb, ha múzeumba. Szigorú vagyok magammal, de másokkal is.

– *A művész végső célja mégiscsak az, hogy a művei eljussanak a közönséghez.*

– Ez természetes. Anélkül nincs művész és alkotás.

– *Van ma piac szobrokra?*

– A piacnak semmi köze a művészethez. A piac az más dolog. Természetes, hogy ma egy Van Gogh-képet milliárdokért adnak, de annak magához a művészethez nincs köze. Addig volt ez jó, amíg az egyház kezében volt. Bement az egyszerű ember, és elájult Michelangelótól.

– *Van Gogh életében mindössze egyetlen képet adott el...*

– Nem számít! De a képei ott vannak a múzeumokban. Nem akarom azt mondani, hogy pénz nélkül lehet élni, de nekem örült szerencsém volt, mert anyám is és akik mellettem voltak, férfiak, mind segítettek. A férjem színész volt, akitől irodalmat tanultam. Nincs mese, nem lehet egyoldalú az ember. A nyugatosokat ma is folyton- folyvást előveszem. Kosztolányit, Karinthy, Hunyadi Sándort, Bíró Lajost. Sajnos, a maiakat nem ismerem. De hát mit tegyek? Nincsen már rá időm.

– *Nem érdekli, hogy rendel vagy vesz-e valaki Öntől szobrot?*

– Tőlem rendelni nem lehet. Én nem tudok és nem is akarok, ilyenfajta szobrászattal foglalkozni. Nekem más az életem. És az eszményképeim, Brancusi, Medgyessy. Jó, csinált ő azért Móricz Zsigmondot, de hát a barátja volt. Én köztéri szobrot nem is vállaltam volna soha. Egyszer fölkértek, de azt mondtam, hogy nem. Én nem pénzért dolgozom. De pénzre szükségem van.

– *És akkor hogy jön össze ez a kettő?*

– Összejön! Mert az Isten úgy akarja. Volt állami vásárlás, meg volt anyám, most meg van nyugdíjam, és ebből én megélek. De ha még most is kellene vennem követ, meg más eszközöket, akkor nem élnék meg. De most a rongyosban veszem a ruhát. A pénz sose volt központi kérdés az életemben. Annyira volt fontos, hogy megvehessem az anyagot.

– *A nélkülözés, a szerény vagy szegény élet általános művészsors?*

– Nem nyomorogtam sose.

– *De ismerünk ilyen művészeket.*

– A nélkülözés jobbat tesz, mint az öröm. Furcsa az ember. Végigéltem a háborút, és bizony itt jöttek a bombák, közben apám borpincéjében ment a kártyaparti. Segítőkészek voltunk egymással, láttam, hisz figyeltem. A bajban mindenki segítette a másikat. Ugyanez van a művészettel is. De legyünk őszinték, én minden szobromat elsősorban magamnak csinálom. De hát magammal szemben szigorú vagyok. És amennyi kitelik tőlem, azt én próbálom beleadni. Ha a közönség veszi és meg-simogatja a szobromat, az nekem mindennél többet ér. Mert azt érzem, hogy neked is van formaérzéked.

– *Sose akart Kispestről elmenni?*

– Soha. Nem mondom, hogy másnak is ilyennek kell lenni. Attól lehet valaki nagy művész, ha szeret utazni. Itt bicikliztem gyermekkoromban, hát ilyen a természete-m, mit csináljak?!

– *Mit szeret Kispestben?*

– Mindent! A környezetet. Ez éppen nekem való. Azonkívül a gyerekkoromban ez még falu volt. Voltak vidéken rokonok, és én mindig jobban éreztem magam a falusi emberek között. Nem szeretek fogadásra se menni. A barátom nem ugyanúgy viselkedik egy összejövetelen, mint itt, nálam. Szeretem az őszinte megnyilvánulást.

– *Amikor a díszpolgári címet átvette, azt mondta, hogy ezt az elismerést nem is Ön kapta, hanem a szobrai.*

– És azt is hozzátettem, hogy ahhoz, hogy ezek létrejöttek, ebben rengeteg ember van benne. Már porrá váltak mind. Anyámtól és apámtól kezdve a barátaim,

vagy a vésős. Ha nincs egy olyan vésős, mint Oláh Misi, akkor én hogy faragjak? Én mégiscsak nő vagyok. A legtöbb szobrász meg tudja faragni a vésőjét. Én nem. Nekem oda kellett mindig mennem a temetőhöz, és Misi megfaragta a vésőimet.

– *Mit szeretne még megfaragni?*

– Hát ott van, amin évek óta dolgozom, kínlódom egy darab kővel. Kínlódom, mert már nem tudom fölemelni a vésőt és a kalapácsot csak tíz percig. De hát a hetvennyolcadik évemet taposom, tele van a nyakam meszesedéssel, és a derekam is fáj. Orvoshoz persze nem megyek, mert akkor aztán tényleg nem tudnám többet fölvenni a vésőt meg a kalapácsot.

– *Addig csinálja, amíg bírja a vésőt, a kalapácsot?*

– Mindenki így tesz. Picasso mit csinált? Azt se tudta, mit csináljon a pénzével, de a halála napjáig festett.

Negyvennyolc éves képzőművész, 2015. március tizenötödike alkalmából munkája elismeréseként Munkácsy-díjat vehetett át. Pál Csaba különös, úgynevezett reduktív színvilágú műveit láthatjuk a kerületi tárlatokon. A Helikocka megálmodóinak egyike, ő készítette a Jahn Ferenc utcára, illetve az egykori kispesti orvosra emlékeztető térelemet. Olykor az Élet és Irodalom hasábjain is ránk köszönnek az alkotásai. Az újszerű, kísérletező, kortárs képzőművészet képviselője.

Pál Csaba

– *Munkácsy Mihállyal milyen viszonyban voltál?*

– Nagyon szeretem Munkácsy festészetét, de az azért túlzás, hogy hatással volt rám, mert szerintem nem volt rám hatással. De valamilyen szinten érdekesnek tartom a művészetét.

– *És most fölértékelődött benned?*

– Azáltal, hogy egy olyan díjat kaptam, amely az ő nevét viseli, ilyen értelemben igen, fölértékelődött.

– *Mit tudsz a díjról, annak történetéről?*

– Ez egy képzőművészeknek, illetve, mint az én esetemben, grafikusoknak szóló díj. Azt írják, hogy kiemelkedő képzőművészeti tevékenység elismeréseként kapható.

– *A díjat 1950-ben alapították.*

– Elvileg ehhez a díjhoz mindenki kapott egy kis emléklakettet is.

– *Képzőművészszemmel rendben van a plakett?*

– Igen, teljes egészében.

– *A dobozt hogyan nyitottad ki, amikor átadták a díjat?*

– Félve. Azt tudtam, hogy emléklakett is jár hozzá. De hogy az milyen, azt csak utólag vettem észre.

– Hogy Munkácsy alkotásai milyenek, azt tudjuk. De milyenek Pál Csaba alkotásai, hiszen a két stílus ég és föld?

– A saját műveimről nagyon nehéz beszélni, mert úgy gondolom, hogy azért csinálok, mert nem tudok róluk igazán beszélni. De valamilyen szinten az a része nagyon érdekes, hogy heterogén művészetről van szó nálam. Ez azt jelenti, hogy nagyon sokféle dolgot készítek. Tehát nem csak kifejezetten grafikák vannak, hanem festmények, installációk, sőt számítógéppel készített munkák is. Így összetett ez az egész művészeti számomra.

– Azt szokták mondani, ha valaki egy díjat megkap, akkor felértékelődik. A Munkácsy-díj hogyan értékeli fel a tulajdonosát?

– Nem tudom, ez még a jövő zenéje.

– Szóval még nem hívtak fel, nem kerestek megrendeléssel?

– Megrendelést még sajnos nem kaptam, a művek ára se ugrott egy nullát. De így a kiállítások szervezése talán majd könnyebben működik.

– Néztem, hogy 1994 óta mikor és hol állítottál ki. Azt lehet mondani, hogy szinte minden évben. Hogy a munkáidat be tudd mutatni, az olyan nagy gondot talán nem okoz.

– Valóban, 1994 óta majdnem minden évben volt egy vagy két önálló kiállításom, és sok csoportos. A csoportos kiállítások közül is az utóbbi négy vagy öt évben nyolc biztosan volt. Külföldön és itthon, Magyarországon is.

– *Mikor érzetted az életed során, hogy neked a képzőművészet lesz „a pálya”?*

– Ez nagyon régen volt. Nem készültem művésznek. Normál gimnáziumba jártam. Érettségi után kirakatrendező- és dekoratőriskolába kerültem, ezt tekinthetjük előkészítőnek is, aztán vettek fel az Iparművészeti Főiskolára. Ott alkalmazott grafikát és tipográfiát tanultam, és másodévtől „áthallgattam” a Képzőművészeti Főiskolára, ahol festészetet tanultam. Maurer Dóra volt a mesterem, ő mindkét főiskolán tanított. Két évig párhuzamosan jártam ide is, oda is. Amikor végeztem az Iparművészetin, akkor mesterképzőn tanultam a képzőművészetin.

– *Mikor érezted, hogy ez menni fog neked?*

– A kirakatrendező éveiben kezdődött. Nagyon jó mesterek voltak, akik a kortárs képzőművészet felé nyitottak, és az a terület érdekel most is. A kísérletező, az újszerű kortársi vonulat.

– *Gondoltad-e valaha vagy akár most, hogy a képzőművészetből önállóan meg lehet élni?*

– Azt gondoltam még az elején is, hogy a képzőművészet mint olyan, az legyen független. A példa a következő: ha aranygömböt szeretnék kiállítani valahová, és az a koncepcióm, hogy ezt meg fogom csinálni, akkor ennek ne legyenek anyagi nehézségei. Ez azt jelenti, hogy mindig megpróbáltam úgy intézni a dolgaimat, hogy a kettő együtt működhessen. Azt mondhatom, hogy eddig nem volt olyan, hogy csak a képzőművészet menjen, maximum nyáron a művésztelepeken, de az egy más történet. Mindig volt mellette valami, ami által ezt a fajta biztonságot, illetve ezt a fajta függetlenséget meg tudtam őrizni.

– Irodalomban, de a művészet más területén is szokták mondani, hogy nem baj, ha a művész meg is szenved az alkotásait, mert így lesz különleges és egyedi.

– Most azért jobban működik például a támogatási rendszer. Egy kiállítás is így valósulhat meg. Kérek és esetleg kapok hozzá támogatást, de ha nem, akkor is megpróbálom egyedül. De valóban nem könnyű ez a kenyér.

– Kik a vásárlóid?

– Nagyon változó, de megmondom őszintén, hogy olyan nagyon nagy vásárlóköröm nincs. Éppen abból a kísérletezésből adódik ez az egész, ami már a nevében is benne van, hogy kortárs képzőművészet, hogy valami olyan újszerű dolgot próbálok meg keresni, ami még eddig nem volt, ebből pedig az következik, hogy elég nehezen megy az eladás.

– A kortárs képzőművészet milyen állapotban van ma Magyarországon?

– Most azt érzem, hogy az érdektelenség irányába megy ez az egész. Ez azt jelenti, hogy nagyon sok olyan kiállítás van, és saját bőrömmön is tapasztalom ezt, hogy megcsinálom a tárlatot, az nagyon jó, eljönnek a megnyitóra, de utána nem történik semmi. Eltelik három hét, hazahozom a műveimet, raktározom, és így van vége az egésznek. Legjobb esetben megjelenik valamilyen írás a kiállításról, de azután sem történik igazán semmi.

– Hol alkotsz? Mert a lakásodat nem nevezhetjük műteremlakásnak.

– Valóban nem klasszikus műteremlakás, ennek ellenére itthon alkotok, van egy 16 négyzetméteres szoba, lassan inkább nevezhető raktárnak, és kint az udvaron is tudok dolgozni.

– *Mit tudsz itthon elkészíteni, és amit nem, azt hol?*

– A képek egy részét el tudom készíteni itthon, még az installációkat is, és van olyan szituáció is, amikor a kiállítási térben látom egyben a műveket. Itthon meg tudom festeni a „darabjait”, és a kiállításon, ott, a térben látom összefüggően azokat a képeket, amiket itthon megfestettem.

– *Inkább a csendes, a meditatív munkakörülményeket szereted, és nem a nyüzsgő belvárosi életet?*

– A csendesebb környezetet szeretem. Az azért fontos munka közben, hogy koncentráltan tudjon dolgozni az ember, és ezek a feltételek itthon megvannak.

– *A kiállításaidat megnevezed. Fluidum, Rezgő körök, Funktorok, Leképezés... Ha azt mondom, hogy nem értem, akkor nagyon tájékozatlannak tűnök?*

– Nem, nincs ezzel semmi gond. Egy kiállításnál pont azért is van az, hogy nagyon sokféle dologgal foglalkozom, mert adva van mondjuk egy alapprobléma, és ezt a problémát szeretném különböző eszközökkel megoldani. A Fluidumnál, amit említettél, az egy folyékony anyagszerű valami, amit megpróbáltam vizualizálni. A Rezgő körök egy installációs kiállítás volt, ahol a falra rajzoltam, és különböző szerkezetek voltak betéve a térbe.

– *Azt olvastam, hogy a fától a betűtésztáig minden anyagot felhasználsz. Eszerint mindenből lehet képzőművészet?*

– Igen, ezt tartom is, és vallom is, hogy képzőművészet nagyon sok mindenből lehet. Ebből a játékos kísérletezésből adódik, hogy egyes, nem használt anyagokat is föl lehet használni, illetve be lehet építeni a képzőművészetbe.

– A tapasztalataidat, a tudásodat hogyan tudod átadni? Egyáltalán, van-e benned olyan ambíció, hogy iskola szerveződjön körülötted?

– Tanítok grafikát, ami összefügg a szakmámmal, és szeretek is tanítani. Itt persze nem hivatalos iskolai keretekről van szó, hanem művészképzésről, ami kötetlenebb és szabadabb kifejezésre ad lehetőséget. A diákoknál is érzem az érdeklődést, a kísérletező kedvet. Ezért olyan irányba terelem őket, hogy megtanulják a hagyományos technikákat, de alapvetően a kísérletező kedvet szeretném átadni nekik, ami bennem is megvan.

– Mit mondasz a hallgatóknak a saját munkáidról?

– Bemutatom, hogy milyen sokféle anyagot lehet használni, a nyomdai síkfilmtől kezdve a különböző plexilapokig vagy térszerkezetekig, ez mind megtalálható nálam. És fenntartom azt is, hogy a sokszorosított grafikán belül is, ami hagyományosabb, merevebb technika, azon belül is lehet új dolgokat keresni, illetve találni.

– Mit szeretnél még megtalálni?

– Ha ugyanilyen intenzitással és tempóban tovább tudok dolgozni, akkor nekem az elég a következő tizenöt-húsz évre.

– Kispesten élsz, tagja vagy a Helikon Művészeti Egyesületnek is. Számodra mit jelent Kispest?

– Nagyon szeretek itt élni. Lassan már húsz éve lakunk itt, és az a környezet, ami körülvesz, az nagyon, de nagyon jó. Kispesten éppen az a jó, hogy nincs annyira messze a várostól, de nincsen annyira közel sem. Csend és nyugalom van, amire azt mondhatom, hogy megfizethetetlen.

XIV.

*Művelődésszervező, régi kifejezéssel élve népművelő.
A Wekerlei Kultúrház igazgatója. Volt újságíró, és
dolgozott könyvtárban is. Három gyermek édesanyja.
Debrecenből egyetemistaként került a fővárosba, több
évtizede él Kispesten, megszerette, és ragaszkodik is
a kerülethez. Szabó Mária a wekerlei művelődés,
a helyi kultúra lehetőségeiről beszél, és arról, hogy
miben hasonlíthat egymáshoz az újságírók és
a művelődésszervezők munkája.*

Szabó Mária

– *Kispesten két jelentős művelődési intézmény van, a KMO és a Wekerlei Kultúrház és Könyvtár (WKK). Milyen a kettő között a munkamegosztás?*

– Elsősorban az épületek jellegéből következően más a profilunk. Félévente, amikor összeállítjuk a programunkat, leülünk és egyeztetünk a KMO-val, hogy ne legyenek ütközések, ne legyen nagyon hasonló rendezvény egy időben a kerületben.

– *Mi a lényeges különbség a két intézmény között?*

– A Wekerlei Kultúrház épülete pékség volt, tehát nincs például színháztermünk. Négy éve, a kultúrház felújításakor a padlásteret beépítették, és kibővült az épület egy nagyobb teremmel, ahol bábszínházakat vagy kisebb előadásokat tarthatunk. Viszont nagyszínházi, bérletes sorozatokat itt sem tudunk megrendezni. A legnagyobb különbség talán, hogy az épület adottságaiból kifolyólag és a kertes házas övezet miatt családiasabb hangulatot tudunk teremteni. A KMO különösen alkalmas táncos és mozgásos programokra, például görög táncházra vagy salsapartira, szilveszteri bulira, ehhez nagyon jók az adottságai. Nálunk a családi programok, gyerekprogramok a népszerűbbek.

– *Érezhető az a rivalizálás, hogy van Kispest és van Wekerle?*

– Én ezt nem szeretem. Biztos van ilyen, mert a wekerleiek lokálpatrióták, és ez a száz évre visszavezethető szellemiségből is fakadhat. Én nem vagyok wekerlei, de nagyon szeretem Wekerlét. Nagyon szeretek ide jönni, és félig haza is jövök, de a mi közönségünk nem csak wekerleiekből tevődik össze. Kispest más részéről és a szomszédos kerületekből is sokan jönnek. A Kós Károly téren több olyan busz megáll, ami a szomszéd kerületek felől jön, de gépkocsival is 15 perc alatt ide lehet érni a közeli kerületekből.

– *Olykor olyan programot szerveztek, ami nem is a házban van, hanem éppen a Kós Károly téren.*

– A főszervezők nem mi vagyunk, a lehetőségeink korlátozottak, de évente többször kapcsolódunk más házigazdákhoz.

– *Debrecenben születél, ott jártál iskolába, aztán Pestre sodort az élet.*

– A gimnázium után az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetemre felvételiztem magyar–népművelés szakra, és ott két évet elvégeztem. Már húszéves voltam, és úgy éreztem, hogy önállósodnom kellene, vonzott a budapesti kulturális élet, voltak itt barátaim, ez volt az egyik oka. A másik, hogy szerettem volna egy harmadik szakot fölvenni az egyetemen, ami az esztétika lett, erre itt volt lehetőség, Budapesten. Így átjelentkeztem az ELTE-re, három évig albérletben laktam, és itt fejeztem be az egyetemet. Aztán férjhez mentem, és Kispestre költöztünk. Három lányom van, akik itt nőttek fel, én pedig immár közel huszonöt éve lakom a kerületben.

– *És hogy kerültél ebbe az intézménybe?*

– Egyetem után művelődésszervező lettem a Józsefvárosi Művelődési Házban. Aztán otthon voltam a gyerekekkel, de közben külsős újságíróként dolgoztam havilapoknál, magazinoknál. Elvégeztem egy újságíró- és egy rádiós iskolát. Néhány évig egy könyvtárban is dolgoztam félállásban, és egy útikönyv megírásában is részt vettem. Ezek után vált éretté arra a helyzet, hogy nyolcórás munkát is el tudjak vállalni, hiszen a gyerekek nagyobbak lettek. Egy cikk miatt jöttem be ide, a Wekerlei Kultúrházba, és akkor tudtam meg, hogy meghírdettek egy művelődésszervezői állást, arra jelentkeztem.

– *Ennek a szakmának az elnevezése az utóbbi évtizedekben alaposan megváltozott. Te minek tartod magad, népművelő, andragógus, művelődésszervező?*

– Ez a szakma nagy szívfájdalma, minden konferencián el is hangzik, hogy nincsen igazán identitásunk, és próbáljuk azonosítani önmagunkat. Én az elnevezéssel kapcsolatos kísérleteket már feladtam, és túlléptem azon, hogy minek nevezzük magunkat. A kollégáim művelődésszervezők, igazgatóként művelődésszervezői munkát végeznek, de ebbe beletartozik a menedzseri és a kommunikációs munka is, szóval ez elég sokrétű.

– *A népművelő pejoratív szó lett?*

– Én szeretem ezt a kifejezést.

– *Mi annak idején viccesen hirdettük, hogy azé a nép, aki megműveli!*

– A kifejezés az előző rendszerben született, és úgy érezzük, hogy ez már nem aktuális a mai időkben, ezért általában nem is használjuk, kialakultak naprakészebb kifejezések. Természetesen, a tevékenység tartalma is sokat változott az évtizedek alatt, és ehhez próbált igazodni a szakma a megnevezési kísérletekkel is.

– *A rendszerváltás után nemcsak a népművelő kifejezés tűnt el, hanem sok helyen a kultúrház, a művelődési ház is bezárt.*

– Sajnos igen. A szakmának elég hányattatott sorsa volt az utóbbi évtizedekben. Szinte követhetetlen, hogy melyik kerületben hogyan vonták össze az intézményeket, és melyik milyen formában működik. Ezt sokáig nyilvántartásban vezettük, de már szinte elveszítjük a fonalat. Ez is mutatja, hogy nagyon sokrétű lett ez a szakma, sok más szempont jelent meg, előfordul, hogy nem szakmabeliek a vezetők

egy házban, és más szempontok kerülnek előtérbe. Sokféle művelődési ház létezik, a név is változik, van közösségi ház, művelődési ház, integrált közösségi tér, művelődési központ, újabban agóra, de vannak még gyermekházak is.

– A népművelői vagy művelődésszervezői munka kicsit hasonlít az újságíróéra. Arra gondolok, hogy ha ma van egy program, akkor, ha annak vége, és nincs előkészítve holnapra semmi, akkor üres lesz a ház. A tévében, ha nem szervezek a következő adásra riportot, akkor a mai műsor után holnap nincs semmi. Szóval itt a jelen, a múlt és a jövő folyamatosan harcol, küzd. Mindig ki kell valami mást, valami újat találni, és persze minden program után értékelni, elemezni is kell.

– Ez így van. Hat évig egy rádiónál dolgoztam, műsorokat készítettem. Bizony, akkor úgy jártam az utcán, hogy figyeltem, hogy miből lehet téma. Számtalanszor beigazolódott a mondas, hogy a téma az utcán hever. Csak meg kellett látni. Ez most ugyanígy működik a szervezésnél. Azt szoktam mondani a kollégáknak, hogy magunknak generáljuk a munkát. Nagyon sokat dolgozunk, de ezt valahol magunknak is köszönhetjük, hiszen jön az ötlet, kitaláljuk a programot, jön a lelkesedés, és azt mondjuk, hogy ezt akkor megvalósítjuk, és ezt az elejétől a végéig nekünk kell véghezvinni.

– Ennek a munkának ez egyben a szépsége is, hogy ha kitalál valamit az ember, azt meg is valósíthatja. A flashmob például nem klasszikus népművelői műfaj, de neked egyszer eszedbe jutott, és az Europarkban megvalósítottad.

– Ez egy marketingötlet volt. Azt gondolom, hogy haladnunk kell a korról. Tudomásul kell venni, hogy van QR-kód, instagram, facebook vagy akár flashmob. Ezeket nekünk is figyelniük kell, a lehetőségeket ki kell használni, hiszen erre érzéke-

nyek az emberek. Nagyon élvezzük, hogy kitalálunk valamit, aztán megvalósítjuk, és annál nincs szebb és jobb, mint amikor elmegy a rendezvényről a látogató, és azt mondja, hogy köszönjük, ez nagyon jó volt. Ez a legnagyobb elismerés.

– A televíziók között egyre több tematikus csatorna van. Úgy tűnik, ez a művelődési ház is tematizált. Hiszen a zöld gondolat, a környezetvédelem ügye, a környezettudatos gondolkodás lépten-nyomon jelen van.

– Valóban, és erre itt, Wekerlén van is fogadókészség. Amikor igazgató lettem, itt is éppen megalakult egy civil szervezet, amelyik a fenntartható fejlődés kérdésével foglalkozott. Ez volt a Zöld Hajtás Klub. Akkor kezdtünk együtt dolgozni. Én már előzőleg az igazgatói pályázatomba is beleírtam, hogy szeretnék ilyen jellegű programokat megvalósítani, és a két törekvés szerencsésen találkozott. Azóta rengeteg önálló, de közösen szervezett zöldprogramunk is van. A tematizálásra azért is van szükség, mert kicsi ez az épület, ide nem fér be mindenféle program, és nem is kell nekünk mindent fölállalni. Determinál a múlt, hiszen ez az épület úttörőház volt, aztán gyermekház lett, ezért a gyerekprogramoknak, családi rendezvényeknek komoly múltja van. A környéken nagyon sok kisgyermekes család él. A zöldprofil ennek szerencsés kiegészítője lett, mert a Wekerletelepen és a környéken fogékony-ságra találtunk ezen a területen is.

– A házhoz könyvtár is tartozik, és elkezdtetek egy érdekes programot, „Tégy egy könyvet – Végy egy könyvet!” elnevezéssel.

– A könyvtár 1995 óta tartozik a házhoz, a köztéri könyvtároló programja pedig 2012 elején indult el. A megelőző évben egy könyvtárfejlesztő uniós pályázatot

valósítottunk meg. Nagyon büszkék voltunk erre, sok fejlesztés történt akkor a könyvtárban. A teljes adatbázist elektronikus rendszerre rögzítettük, és ma már nálunk is elektronikus könyvkölcsönzés van. Ma már nagyon kevés olyan hely létezik, ahol kézzel töltik ki a kölcsönzőkártyákat. A pályázat írása során, 2010-ben jött az ötlet, hogy állítsunk fel egy könyvszekrényt. Ha már zöldprofil, akkor tartalmazzon olyan elemet is a pályázat, ami méltó a fenntartható fejlődés gondolatához. A könyvcsereprogram ilyennek ígérkezett. Nyugati mintaként jött be Magyarországra. Nem tudok róla, hogy ezt előttünk megvalósította volna valaki hazánkban. Velünk párhuzamosan elindult a KMO-ban is egy kezdeményezés, a Nyitott könyvespolc a KÖKI Terminálban. Miután a könyvszekrényünk megnyílt, gomba módra szaporodtak ezek a kezdeményezések, a jó példa terjedt, és több helyen ugyanezzel a névvel szerepel: Tégy egy könyvet –Végy egy könyvet! Például Dunaharasztiiban vagy a Balassi Intézetben. A nevet nem védettük le, de egyáltalán nem bánom, ha a jó példa így terjed. Olyan helyről is tudok, ahol küllemre pontosan ilyen könyvszekrény áll, mint a miénk.

– *És jól megy?*

– Mondhatom, hogy igen. A nyitás óta eltelt három és fél év, és töretlen az érdeklődés, több ezer könyv cserélt azóta itt gazdát. Az emberek hoznak könyveket és visznek is, mindig van valaki a könyvszekrény körül, a legkülönbözőbb korosztályból. Anyuka a gyerekekkel vagy idős ember, szóval mindig van a tároló előtt válogató olvasó. Van, amikor egész könyvhagyatéket hoznak, vagy költözés miatt dobozokkal hagynak ránk könyveket, de sokan csak egy-két darabot tesznek be. Nagyon jó beszélgetések zajlanak ott a könyvtárnál.

– *Ha visszatekintesz, akkor mire vagy a legbüszkébb abból, amit kitaláltál és megvalósítottál?*

– Nagyon szerettem az újságírást. Leginkább mégis az Útikönyv gyerekekkel című könyvre emlékszem vissza legszívesebben, amit hárman írtunk meg 2007-ben. Azért volt hatalmas munka, mert minden egyes helyre elmentünk Budapesten, megnéztük, kipróbáltuk, és a pontos adatok mellett személyes tapasztalatokat írtunk meg. A másik pedig a kultúrházban történt változások, amit természetesen nemcsak magamnak köszönhetek, hanem minden kollégának, aki eddig itt dolgozott mellettem, aki az ötleteivel gazdagította a házat, és lelkesedését, szeretetét beletette az itteni munkába. Bízom benne, hogy kívülállók is látják azt a fejlődést, amely az intézményben történt az utóbbi években. Nemcsak a nevünk lett új, hanem a tartalom is kibővült, fejlődött.

– *Kispesthez mi a viszonyod?*

– Nagyon szeretem Kispestet. A kertvárost is nagyon kedvelem, ahol élek. Elérhető, viszonylag hamar be lehet jutni a belvárosba is. Nyugodt és emberközel. Nem mondom, hogy Budának nem jó a hangulata, hazudnék, ha azt mondanám, hogy nincsenek ennél szebb részei Budapestnek, mégis, itt van valamiféle családiasság, otthonosság, és ez Wekerletelepen fokozottan így van. Biztos, hogy ez összefüggésben áll az itteni építészeti adottságokkal, de szerepet játszik ebben a nagy zöld felület, a parkok, meg az emberek is. Itt mindenkinek sok kedves ismerőse van. Ha kerékpárral jövök be a telepre, nem győzők köszönni és visszaköszönni. Úgy vagyunk, mint egy nagy faluban, és ez nagyon jó érzés. Azt gondolom, hogy ez sokakat itt marasztal, és ideköt.

Három szenvedélye van, az új dolgok feltalálása, az akvarisztika és Kispest. Az élelmiszer-biztonság területén nemzetközileg is elismert eljárás bevezetése fűződik a nevéhez. Szita Géza azt mondja, hogy az akvarisztika területén is hatalmas változás történt, főként azáltal, hogy ma már rengeteg új halfajt lehet beszerezni, tartani. Számtalan cikket és több könyvet publikált. A rendszerváltás előtt a szocialista országokban, azóta az uniós államokban számítanak a szakértelmére. Kispesten született, itt járt iskolákba. Wekerlén él.

Szita Géza

– *Amit az asztalon látunk, az a találmányokkal kapcsolatos életműve?*

– Így van. Fiatal korom óta érdekel az újítás. Gyerekkoromban is képes voltam bármit szétszedni, és próbáltam másképpen összerakni. Mondták is, hogy sok mindenben fordított vagyok.

– *Milyen területhez kötődik a feltalálás, az újítás? Eredetileg az Állatorvos-tudományi Egyetemen végzett.*

– Pontosan. Három szabadalmam van, ami alapvetően két területhez kötődik. Az egyik egy vízkémiai vizsgálat, amelyet harminc éve gyártanak is már nálunk, ez egy vízkeménységmérő berendezés. A másik kettő pedig mikrobiológia. Élelmiszer-higiéniával foglalkoztam, ezt ma úgy mondják, hogy élelmiszer-biztonság. Ez az a szakterület, amiből minden ember részesedik az állatorvos munkája által. Mert ami élelmiszert megesszünk, tej, hús, tojás vagy az összes növény, ezeket mind az állategészségügy vizsgálja meg abból a szempontból, hogy emberi fogyasztásra alkalmas-e.

– *Hogyan mesélné el, hogy mit talált fel?*

– A mikrobiológia területén bejegyzett egyik szabadalom egy különlegesen veszélyes baktériumnak a gyors és automatizált kimutatására szolgáló táptalaj. Ez egy szelektív folyékony táptalaj. A klasszikus vizsgálatok úgy zajlanak, hogy nézik ennek a folyadéknak a zavarosságát, és kiegészítve pár vizsgálattal így tudják megmondani, hogy milyen baktériumról van szó. Én viszont kiegészítettem egy fizikaparamétert mérő berendezéssel, amelyet számítógép vezérel, így leegyszerűsödik a vizsgálat: csak be kell tennem a mintát a táptalajba, és a gép meg fogja mondani néhány óra múlva, hogy van benne baktérium vagy nincs. Ez a mikroba nagyon

veszélyes emberre, állatra egyaránt, mert sebfertőzést, ételmérgezést vagy vérmérgezést okozhat, és nagyon ellenálló az antibiotikumokkal szemben. Egyszer majdnem atomreaktor robbant fel, mert a szekunder hűtőkört ez a baktérium elszaporodván elzárta, mert nem volt érzékeny a radioaktív sugárra.

– Az igazsághoz tartozik, hogy az elismerések többségét nem Magyarországon kapta. A feltalálókra is áll, hogy nem lehetsz próféta a saját hazádban?

– Ez pontosan így van. Néhány évvel ezelőtt az egyetem új dékánja azt mondta, hogy mindent meg akar újítani. Előálltam néhány ötlettel, többek között ezzel is, hogy indulni kéne nemzetközi szinten is találmányokkal, ha már van szabadalom... Mondtam, ha még támogatnád is valami pénzzel... Azt mondta, hogy az egészet kifizeti, nem csak hozzáad valamennyit. Akkor a Feltalálók Egyesületével megpályáztam egy nemzetközi kiállítást, és nyertem, ami azt jelentette, hogy a prágai kiállításra 2013-ban kikerült ez az eljárásom. Aranyérmet és emléklapot nyertem. Ezenkívül még öt elismerést kaptam külföldi találmányi világkiállításokon, főleg aranyérmeket.

– Mi ennek az elismerésnek az eszmei értéke?

– Megfelel az olimpiai éremnek.

– Olyan keveset lehet erről tudni. Én magam sem hallottam se ilyen versenyről, sem elismerésről.

– Mi, magyarok, azt mondjuk, hogy mindent mi találtunk fel, ami a korszerű világban létezik és fontos, és ez többé-kevésbé így is van. De sajnos az a helyzet, és ezt sokan nem tudják, hogy a találmányok száma az utóbbi húsz évben – és itt csak

a szabadságról beszélek, ami azt jelenti, hogy biztos garancia, hogy az valóban újdonság az egész világon – ezeknek a száma olyan drasztikusan esett Magyarországon, hogy alatta vagyunk a második világháborús szintnek. Ez pedig önmagáért beszél.

– *Mi ennek az oka?*

– A találmányok kimunkálásához rengeteg energia és idő szükséges, és ez lehet, hogy elveszi a pénzkeresettől az időt. Nekem mindig úgy jött egy-egy találmány, hogy homlokon csókolt a múzsa, és beugrott, hogy miként lehetne megoldani valamit. De hogy olyan paraméterei legyenek, amit elvárnak, vagyis hogy optimalizálni lehessen ezt az újdonságot, ez rengeteg energia és idő.

– *Ön 1974-ben végezte el az egyetemet. Ahogy néztem az életrajzát, érdekes cezúrát hozott önnek a rendszerváltás. 1974-től a rendszerváltásig szinte csak a keleti országokba járt előadást tartani, vagy konferenciákra. 1990 után megváltozott az irány. Brüsszelbe, Salzburgba ment, csupa nyugati városba, országba. Korábban úgy érezte, hogy elzárják ön elől a Nyugatot, vagy annak örült, hogy a keleti blokkban is fel tud valamit mutatni?*

– Akkoriban én elég természetesnek találtam, hogy nem lehet Nyugatra menni. Nem bántódtam emiatt, hanem kerestem a keleti lehetőségeket. És miután oroszul elég jól tudtam, így jöttek az alkalmak. Nem is egyszer tanulmányútra mentem Moszkvába, Rígába és a többi szocialista országba is. Mindenütt nagyon kedvesen fogadtak, nagyon jól éreztem magam.

– *Közben ismerte Önt a Nyugatot?*

– Akkoriban még kevés idegen nyelvű publikációm volt. Ezek száma a rendszer-váltás után nőtt meg.

– *Hogy jött a váltás? Egyszer csak Brüsszelből érkezett meghívó?*

– Legtöbbször szakértőként kértek különböző problémák esetében. Például exportáltunk Belgiumba tojáslevet, de valami probléma volt vele, és kértek, menjek ki, nézzük meg együtt. Ilyen és hasonló ügyben jártam Olaszországban is. Egyszer Németországba kértek vizsgálati módszer egyeztetésére. Németországban úgy tekintettek rám, mintha valami különleges ember lennék, aki azért került oda, mert fontos pártember. Az első nap bementem a laborba, és néztem a koleszterinmegtárazási módszer receptjét, és rögtön mondtam, hogy ez nem jó. Ők váltig állították, hogy dehogynem. Én csak mondtam, hogy ide más molekulasúlyt írtak be. Azt válaszolták, hogy évtizedek óta így csinálják. Mindenesetre elszaladtak a könyvtárba, hozták a könyvet, és belátták, hogy igazam van. Attól kezdve előre nyitották az ajtót, és professzor úrnak szólítottak.

– *Olykor hallani olyan hírt, hogy valakinek a szabadalmát nem veszik meg, nem jegyzik be idehaza, ő pedig kimegy valamelyik nyugati országba vagy Amerikába, ahol örömmel fogadják. Attól kezdve viszont az a szabadalom nem Magyarorszá-
gá. Önnel nem történt ilyen?*

– Nekem szerencsém volt. Minden szabadalmamat elfogadták. A szakma részéről sem volt igazán nagy ellenállás. Először ugyan furcsállták, hogy valamit ilyen egyszerűen megoldottam, de amikor látták, hogy működik, akkor azt mondták, hogy

rendben van. Az azonban igaz, hogy sok feltalálónak el kellett mennie a találmányával külföldre, ahol aztán nagyon hamar be is futott vele. Szerencsére nekem nem volt ilyen, de hadd mondjak egy érdekes dolgot: a Magyar Feltalálók Egyesülete nem régen érte el, hogy ha egy magyar szabadalmat bejegyeznek nálunk, akkor az azonnal érvényes lesz az egész Európai Unióra. Régen ez nagy probléma volt, mert ez azt jelentette, hogy ha nekem szabadalmam volt, annak az összetételét leírták, amit viszont bárki megnézhetett. És ha elment mondjuk Bécsbe, akkor ezt gyárthatta is. Amíg utána nem mentem, és ott is be nem jelentettem, addig a találmányom veszélyben volt. Ez persze energia, pénz és sok idő. Nagyjából egy éve minden bejegyzés automatikusan érvényes az unió egész területén.

– Az élete másik nagy szerelme az akvarisztika. A kisszobájában évtizedes akvárium van apró halakkal. Hogyan szeretett bele a halakba?

– Ötéves lehettem, amikor a szüleim kórházba vittek, és ott megláttam egy hatalmas akváriumot, szép zöld növényekkel, nagy, színes halakkal. Attól fogva mindig futottam az akváriumhoz, és aztán viszonylag hamar nekem is lettek halaim. Tagja vagyok az Akvaristák Magyarországi Egyesületének, melynek az elődje harminc éve alakult. 2009-ben az egyesület örökös tiszteletbeli tagjává választottak, ez az az jár, hogy bármikor részt vehetek az egyesület rendezvényein, de illik előadást is tartanom. Van egy szakmai lapunk, az Akvárium Magazin, nemrég jelent meg a századik száma. Rengeteg előadást tartok vidéken is, Pesten is. Amivel elsősorban foglalkozom mint akvarista, az a víz kémiai összetétele. Ősi mondás, hogy él, mint hal a vízben, de itt sokféle kémiai változás zajlik. Engem főként az érdekelt, hogy miért kell időnként vizet cserélni az akváriumban, hiszen a természetben sohasem kell. Hogyan marad tiszta az a víz, és miért szennyeződik el.

– *És mi a megfejtés?*

– Az alapelv végül is nagyon egyszerű. A növényzet képes felvenni mindazt a bomlásterméket, ami a halaktól származik ugyanolyan mennyiségben, és ez a természetben meg is történik. Az akváriumban egy probléma van, hogy a növény létezéséhez feltétel a szén-dioxid. Keletkezik is a bomlástermékekből elég, csak az akváriumban nagy koncentráció lesz, és az eltűnik, kimegy a levegőbe. Innentől kezdve felhalmozódnak a nitrát, a nitrit és az egyéb bomlási termékek. Ezért kell időnként a vizet cserélni, mert ezek mérgezők a halakra. Én azt próbáltam meg, hogy ezeket hogyan lehet eliminálni, vagyis megoldható legyen az, hogy nagyon hosszú időn keresztül nem kell vizet cserélni az akváriumban, ami azért eléggé kellemetlen dolog, főleg ha sok halunk van.

– *Egy akvarista halállománya mindig egészséges? Az én gyermekkori kísérleteim rendre kudarccal végződtek.*

– A halaknak is vannak betegségei, ez az egyetemen féléves tantárgy. Elsősorban a tógazdasági halak betegsége fontos, tehát amit fogyasztunk. Előfordulnak betegségek, vannak, amelyek viszonylag gyakran, nem lehet megakadályozni sem, mert bármely vízben ott lehet a kórokozó, vagy a táplálékban. Velem is előfordult, hogy nem voltam elég óvatos, vagy nem karanténostam. Egyszer kaptam kiállításon megmaradt gyönyörű halakat, és mind elpusztult egy héten belül.

– *Szóval nem a nagy hal ette meg a kishalat?*

– Nem, szó se róla, behozott valami betegséget, ami akkor láthatatlan volt.

– *Hogyan változott az akvarisztika az utóbbi évtizedekben? Régen alig néhány fajta halat lehetett beszerezni, de ma szinte bármit.*

– Így van. Az akvarisztika teljesen megváltozott az utóbbi húsz évben, főleg azért, hogy elkezdtek importálni halakat. Ez egyben a fajgazdagságot is megnövelte. Természetesen az akváiumi technikák is változtak, a szűrőberendezések, a világítók és így tovább. Az akvarisztika óriási piac lett, hatalmas a választék. Megsokszorozódott a halfajok száma, amelyeket ma már akváriumban tartunk, és egyre többet tenyésztünk is.

– *Milyen szempontok szerint választ halakat? Mutatott például pontylazacot. Az micsoda?*

– Főként Dél-Amerikában, az Amazonasban élnek, általában kis testűek. A díshalakat elsősorban azért tartják, mert színesek. Ez az egyik szempont, amit nagyon szeretek. Természetesen előfordul, hogy valahol meglátok egy gyönyörű halat, amit nem akartam tartani, de nem tudok neki ellenállni. Ez a mai napig így van. Az akváriumaimban különleges színezetű halak vannak, lecsapok rájuk, amikor importálják őket.

– *Tenyésztí is a halakat? Az egyik akváriumban óvodai méretű halak vannak, a másikban meg a haliskolások?*

– Pontosan. Sok akvarista tömegesen tenyésztí és eladja a halakat. Én minimális mennyiséget tenyészték, általában az ismerősöknek szoktam adni belőlük, de ha valamiből éppen nagyon sok van, akkor a halas ismerősök is szokták kérni, hogy adjak ebből a szépből nekik.

– *Ön tősgyökeres kislesti. Itt született, az iskoláit is itt végezte, és egész életében Kislesten élt.*

– Ez egy vonzalom. Kislesthez, és különösen Wekerléhez, ahol élek, és ami kicsit olyan, mint egy falu a sok fával, virággal.

– *Nem kellene egy halastó?*

– Hát igen. De nálam az udvaron is vannak akváriumok.

– *Miért nem költözött el soha?*

– Mondták, de én nem kíváncsi voltam el innen. Nagyon sok ismerősöm van itt. Ha megyek valahova, szinte minden sarkon összefutok ismerőssel.

– *Mai napig aktív életet él, publikál, előadásokat tart, részt vesz a közéletben, és ebből is van, ami Kislesthez köti.*

– Annak idején a Petőfi utcai általános iskolába jártam, ami most Reménység Két Tanítási Nyelvű Katolikus Általános Iskola. Húsz éven át alapítványi iskolaként működött és a kuratórium felügyelőbizottsági tagja voltam. Amikor húszéves lett az iskola, akkor kaptam egy elismerő érmet.

XVI.

Színművész, felnőttkoráig Kispesten élt. Tarján Péter a kerületet ma is otthonának mondja, bár már Gödöllőn él. De az iskolák, az ifjúság évei kitörölhetetlen nyomokat hagytak benne. Csakúgy, mint az irodalom, a költészet. Manapság rádióban vagy televízióban találkozhatunk vele. Több csatornának is ő „a hangja”, és megszámlálhatatlan filmet szinkronizált.

Tarján Péter

– *Ha József Attilához fűződő viszonyodat korszakolni lehet, akkor ez emlékezetem szerint már az általános iskolában kezdődött.*

– Igen, mert nekünk óriási szerencsénk volt, hogy az Ady Endre úti zenetagozatos általános iskolába járhattunk, ahol volt nekünk egy nagyon öreg – akkor még nem volt öreg – mesterünk, id. Somorjai József, Kispest díszpolgára, aki nemrég hunyt el százegyedik életévében. Ő igazi mester volt. Tőle mindent meg lehetett tanulni, amit akkor meg lehetett tanítani. Bejött az osztályba, fölálltunk, és el kellett énekelni szolmizálva és szöveggel, hogy: szo-szo-szo-lá szó szó-lá szó mi, szo-szo-szo-lá szó szó-lá szó mi, mi re-re dó. Vagyis: Dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes. Nem tudtuk, hogy ez József Attila, sőt, azt se tudtuk, hogy nem csupán ennyi a vers. A teljes költemény így szól:

„Ne légy szeles. / Bár munkádon más keres – / dolgozni csak pontosan, szépen / ahogy a csillag megy az égen / úgy érdemes.”

Mi így indultunk akkor. Tehát József Attila a tudtunk nélkül már egy szellemi batyut tett a hátunkra, amit szerintem a mai napig viszünk. És nem cipeljük, hanem visszük ezt a batyut.

– *Aztán a gimnáziumban is sikerült még valamit belerakni a batyuba.*

– Az embernek vannak mesterei. Idősebb Somorjai József, aztán ifjabb Somorjai József, majd a Landler Jenő Gimnáziumban, ami most Deák Ferenc Gimnázium – a sok jó tanárunk közül Újházi Borbála kimagaslott. Ő vezette az önképzőkört.

– *Hadd vessem közbe, hogy Bori néni nekem osztályfőnököm volt.*

– Varázslatos nő volt. Hogy az önképzőkör vezetője volt, az egy dolog. De igazából ő anyánk helyett anyánk volt, és mindenekfölötti tanítónk. Amit elkezdtünk az ál-

talános iskolában, nem tudván, hogy értéket őrzünk, az ő segítségével tovább őrizhettük a középiskolában. Rengeteg szavalóverseny, Országos Diáknapok, Kazinczy szép magyar beszéd verseny, ezeket mind, mind...

– Képzeld el, én a középiskolában indultam először Kazinczy-versenyen, és Bori néni egy József Attila-szöveget adott a kezembe, egy esszét, az Irodalom és szocializmust. Akkor ugyan nem kaptam Kazinczy-érmet, de főiskolásként ugyanezzel a szöveggel igen. És az Irodalom és szocializmus gondolatai napjainkig kísérnek.

– Olyannyira, hogy József Attila Irodalom és szocializmus című esszéjében elhangzik egy mondat, amit a mai napig nagyon érvényesnek tartok az életemre nézve, minden világban és minden korszakban. Azt írta József Attila, hogy „Félek a játszani nem tudó emberektől”. Ez óriási! Nézd meg, hogy manapság milyen arcok bukannak föl a médiában, kik lesznek ismert emberek, merev arcú, játszani tényleg nem tudó emberek, akiktől egyrészt irtózol, másrészt meg félni lehet tőlük. Nézd meg, hogy azok az emberek, akik egy bizonyos IQ-szint fölött vannak, azok mind tudnak játszani. Vagy képpel, vagy zenével, vagy a hangjukkal, vagy színpadon, vagy filmmel, vagy festenek. Mindben bennük van az a játékoság, ami mindenén átvezeti az embert. És itt jön megint csak József Attila, ő számomra az a költő, és az az ember, aki nagyon sok mindenén átvezetheti az embert. Örök érvényű mondatai vannak, újra fogalmazható mondatai.

– Haladjunk tovább, és tegyünk még a batyuba! Következzen egy újabb mester az életedből: Major Tamás.

– Gondolj bele, mekkora szerencse, hogy egy olyan ember osztályába járhattam a Színművészeti Főiskolán, aki személyesen ismerhette József Attilát. Akivel együtt

cigizett, együtt ittak, gondolkodtak, mondták a fiatal költő versét a fiatal színészek. Ahogy Major mondta József Attilát, az megint csak utánozhatatlan. Mert ő ösztön-intellektusból mondta József Attilát. Latinovits Zoltán talán teljes ösztönből, Berek Kati pedig teljes intellektusból. Legalábbis szerintem. De az, hogy Major mit mondott, és hogy honnan származott az ő bölcsessége, gondolom, többek között József Attilából is. Ezerszer eszembe jut, azt mondta Major mindig, hogy „Alázat, szerencse, tehetség! Ebben a sorrendben, mert különben megdöglök!” Hát gondolj bele, hogy a mai napon is hány fiatal kollégának tudnám elmondani, és ebben a sorrendben, hogy alázat, szerencse, tehetség! Jó, lehet, hogy arányaiban kiváltható egyik a másikkal némileg, de ezek örök érvényű mondatok, csakúgy, mint József Attiláé. Majornak volt egy másik bölcs mondása is, egyszer az egyik osztálytársnőm megkérdezte tőle, hogy Jaj, tanár úr, ezt a hosszú monológot mind kívülről kell megtanulni? És erre azt mondta Major, hogy Nem! Belülről! – Hát ez is milyen mondat! József Attila például az a költő, akit nem lehet kívülről mondani. Számtalanszor vettem részt középiskolás szavalóverseny zsűrijében. Az egyik legtragikusabb emlékem, amikor egy tizenhárom éves kislánynak egy magyartanár engedte, hogy elmondja a Kései siratót. Hagyján, hogy engedte, de a kislány elmondta, és úgy kezdte, hogy „Harminckilenc fokos lázban égek mindig / s te nem ápolasz, anyám.” Vége volt a versenynek, és mondtam a kislánynak, hogy ez igazából nem neked való vers, különben meg van itt egy tévedés is. Találkoztam a kedves kolléganővel, és mondtam neki, hogy rosszul mondta a kislány a szöveget, mert úgy mondta, hogy „Harminckilenc fokos lázban égek”. Erre a magyartanárnő azt mondta nekem, hogy hát igen, nálunk, az iskolai könyvtárban nyomdahibás a vers, mert ott harminchat fokos láz van írva, és az nem láz. Azt hittem, hogy a föld megnyílik alattam! És nekem kellett elmondanom, hogy nem! József Attila azt írta,

hogy „Harminchat fokos lázban (LÁZBAN) égek mindig / mert te nem ápolsz, anyám.” Hogy az ő természetes állapotát is egy lázas állapotnak fogta föl a rettenetes gyásza miatt, meg a hiánya miatt. Azért ezek iszonyatos dolgok!

– József Attila ugyan nagyon fiatalon meghalt, de ezalatt a rövid idő alatt rengeteg mindent megírt. A fájdalomról, a szerelemről, a játékról, a mamáról.

– Az ösztön létezésétől kezdve – nézd meg a Szabad ötletek jegyzékét két ülésben-t, ami nem költészet nyilván, de közben mégis az – a rettenetes fájdalomon keresztül a kvintesszenciális, intellektuális értékelésig. Még egy példát hadd mondjak. Minap nézem a televíziót, éppen nyilatkozik egy közismert politikus. Eszembe jut József Attilának egy egyáltalán nem közismert alkotása, egy kétsoros, ami a Töredékek között van, és az a címe, hogy Dagadt hentes. Így szól a vers:

„Dagadt hentes bárdja vágjon át,
tátott hátadba hulljon bé a hó
te kézrebbentő hülye elnyomó”

Rémületes! És mindez eszembe jut egy közszereplő gesztusáról, amivel válaszol egy újságírói kérdésre.

– Az én fejemben a következő egysoros szokott motoszkálni: „Nem találok szavakat magamra,” Ezt József Attila úgy írta, hogy a sor végén vessző van, csak a gondolat, a vers töredék maradt.

– A másik, amit szeretnek ma idézgetni, és gyakran rossz sorrendben mondják, ez a Két hexameter:

„Mért legyek én tisztességes? Kiterítenek úgysis!
Mért ne legyek tisztességes! Kiterítenek úgysis.”

Itt a sorrend a lényeg. Milyen kérdéseket tudsz föltenni magadnak ma, amikor szembenézel a világgal, szembenézel a társadalommal, ezekkel a jelenségekkel, és éled a magad életét ezzel a József Attilai batyuval a hátadon.

– *Az irodalom után essék szó a Kispesthez való kötődésedről!*

– Kispesten születtem, a Nagysándor József utcába, ahol akkor még kis családi házak álltak. Minden fáját ismertem Kispestnek, és ez így van a mai napig. Laktam Kispesten az Eötvös utcában, a Lehel utcában, az Udvarhely utcában, a Rákóczi utcában, a Fő téren. Manapság is, amikor hazamegyek, mert úgy érzem, mintha hazamennék, néha dolce-piccante érzésem van, rám tör, hogy milyen jó volt itt élni! És most is jó látni Kispestet. Olyan része a fővárosnak, amelyen látszik, hogy van benne lüktetés, van benne élet. Nagyon szeretem Kispestet. Biztos, ha belvárosi gyerek lettem volna, akkor másképp láttam volna ezeket a dolgokat. Másképp dolgoztam volna fel akár József Attilát, akár másképp alakult volna az életem. De egy kislesti gyerek mindig másképp néz a világra. Ahogyan az angyalöldiek is másképp néznek rá, meg a svábhegyiek is.

– *Ma már ezt nem hallom, de mi még azt mondtuk, hogy bemegyünk a városba.*

– A mai napig is fensőbbbséges mosollyal nézek azokra az emberekre, akik megpróbálnak tájékozódni Wekerlén. Mi viszont oda jártunk gimibe, azokat az utcákat ismerjük. Látom magam előtt az egésznek a rendszerét. Vagy ott volt például a Vadász cukrászda.

– *Ott is van, a Kisfaludy és az Ady Endre sarkán. És ott ötven fillérért ettünk fagyit...*

– Igen, és a Templom téren lehetett zsebbe szotyit kapni...

– *Azon a téren lehetett kaparós sorsjegyet is kapni, és a villamosmegállónál újságosbódé állt...*

– A Templom téren volt egy trafik, és ott lehetett szálra cigit kapni. Vagy a Chlepkó, amit ma Ötvenhatosok terének neveznek, azok voltak a mi helyeink. Meg az Ady mozi, a Kölcsey, a Hunyadi...

– *„A régi szerelmek lábnyoma...”*

– Ez nem vicc! A legelső szerelmem, Kerekes Mari, akivel az általános iskola hetedik osztályába jártunk, pontosabban fogtuk egymás kezét, és az Árpád utcán hazakísértem őt, ezt sose fogom elfelejteni. Soha!

– *Kispestről az élet sodort el?*

– A Színművészeti Főiskola befejezéséig kispesti voltam, majd Szegedre szerződtem. Aztán úgy hozta a sors, hogy amikor onnan felszerződtem, akkor bekerültem a Gobbi Hilda-féle Magyar utcai színészházba, ott laktam másfél évig, utána visszakerültem Kispestre. Aztán elnősültem. Most Gödöllőn lakom, annak a városnak is van egyfajta Kispeszt-hangulata. Ott is ismerik egymást az emberek, ott is van savanyúságosnéni, csirkésnéni, zöldségesnéni, hentes bácsi, ugyanúgy, ahogy Kispesten.

– *Az utcánkban – korábban Gábor Andor, ma Fő utca – csütörtökönként volt piac. Akkor mondtuk, hogy nagy piac van, ha az árusok elérték az Esze Tamás utcát. A sarkon rendszeresen ott volt egy savanyúságot árusító néni, akit csak káposztásnének hívtam, aki mindig adott a markomba egy kis káposztát, amikor reggel a suliba mentem. Szóval ez a személyesség, ez a közvetlenség sokat jelent.*

– Kíspeszt ma is személyes. És hadd mondjam el, hogy nagyon örülök a változásoknak. Olykor rácsodálkozom egy-egy épületre. Múltkor mentem az Ady Endre úton, ahol egykor a Hattyú strand volt, ami szintén emblemikus helye volt a kerületnek. Ott ma egy modern épület, lakópark áll. De hogy hogyan kapcsolódik egy hely a költői képekhez. Én József Attila szülőházának környékét, a Gát utcát nem ismertem. Volt Kíspesztben egy hely, a Chlepko Ede tér környéke. A Jókai utcánál volt egy hely, amit magamban azonosítottam a Gát utcával. Tehát ahogy elképzeltem József Attila gyerekkorát, ott volt az a hely a Jókai utcában, amolyan lepusztult proletárház.

– *Öcsödön élnek rokonaim. Ahányszor meglátogatjuk őket, eszembe jut József Attila sora, hogy „Öcsödön rossz volt”. Voltam az iskolában, ahova járt, és amiből múzeumot akartak csinálni.*

– Én pedig Szegedre szerződtem. Temesi Ferencnek van a Por című regénye, amelyből Szőnyi G. Sándor filmet is készített. A József Attila-szobornál forgattunk egy jelenetet, én mint fiatal szegedi költő rettenetesen részegen panaszkodtam József Attilának, hogy milyen szörnyű az én sorsom. Vége volt a forgatásnak, és arra gondoltam, hogy én panaszkodom neki?!

– *Pedig te harmadnapja mennyit ettél!*

– Hát ez az! És számtalanszor eszébe jut az embernek Horger Antal. Mostanában volt is valamilyen évfordulója, de ki tudja ma, hogy ki volt ő? Ha nincs József Attila, akkor talán sose tudtuk volna meg, hogy létezett Szegeden egy nyelvész, akit Horger Antalnak hívtak.

- *Horger Antalt mostanában emlegettem. Amikor az orosházi általános iskola homlokzatáról levésték József Attila nevét.*
- Máshonnan meg Ady nevét tüntették el. De ha választanom kell, hogy József Attila vagy Prohászka Ottokár, akkor én József Attilát választom.

XVII.

Élete akkor változott meg visszavonhatatlanul, amikor egyetemistaként egy betegség miatt elvesztette a szeme világát. De ezt a helyzetet nem fogyatékként éli meg. Elvégezte az egyetemet, és az ELTE-n helyezkedett el. A rendszerváltás után pedig nyelviskolát szervezett. Tanárnak egyetemi tanítványait hívta. Udvardi Katalin nyelvtanár és nyelviskola-igazgató példaképe Németh László. Vele együtt vallja, hogy az emberek különböző nevelhetők, és többre taníthatók. Az irodalom és a nyelvtanítás mellett Wekerlét szereti szenvedéllyel.

Udvardi Katalin

– *Négy éve találkoztunk. Amikor most föl hívtam, annyira kedvesen szólított meg, mintha csak tegnap láttuk volna egymást utoljára. Ennyire pontosan raktároz el hangokat, neveket?*

– Igen, de ez szükségből van így. Nekem, mint nagyon sok más nem látó embernek, ezek a dolgok sokkal fontosabbak, ezért könnyebben raktározhatók is, ahogy ön mondta.

– *Egyszer arról beszélt, hogy vakként is színekben gondolkodik, és a neveket is színekhez köti. Rólam milyen szín jut eszébe?*

– A Gyuricza bordó, benne drappos fényekkel, a Péter pedig bársonyosan sötét, majdnem fekete, vagy inkább melegbarna. De ez nem attól függ, hogy mi a név jelentése. Minden névhez kötődik valami, így könnyebb megjegyezni.

– *A saját nevét milyen színekhez köti?*

– A Katalin az teljesen fehér, az Udvardi pedig világoszöld, halványkék, illetve ezek váltakozása.

– *Úgy vesztette el a látását, hogy huszonegy évesen egy betegség támadta meg, és tudomásul kellett vennie, hogy meg fog vakulni. Gondolom, ez fenekestül felforgatta az életét.*

– Így igaz. Akkor voltam másodéves történelem–angol szakos egyetemi hallgató az ELTE-n. Ezeroldalnyi megtanulandó volt előttem, úgyhogy az nagyon kritikus időszak volt. Óriási döntést kellett hozni, hogy el tudom-e végezni az egyetemet, és megküzdök-e azzal, amivel még látóként is nehéz megküzdöni. Akkoriban a két szak azt jelentette, hogy 38-40 óránk volt egy héten.

– *Ki segített? Mert ez segítség nélkül elképzelhetetlen lett volna!*

– A szüleim, maximálisan. Olyan szinten, ahogy akkor még fel sem fogtam. Elsősorban a történelem tanulásában, mert ők egy árva szót sem tudtak angolul. Az angolban az segített, hogy egyrészt egy kicsivel talán jobban beszéltem, mint az évfolyamtársaim, könnyen is barátkoztam, és teamben tanultunk. Az angolt szinte kizárólag így, a hallgatótársaimmal együtt sajátítottam el.

– *Állítólag édesapja magnóra olvasta fel a nem kevés történelem-szakirodalmat.*

– Családi emlékként a Tesla B42-es magnót és az óriási szalagokat máig őrzöm. És így segített akkor is, amikor a doktori vizsgámra készültem. Később a férjem vette át a szerepét.

– *Azt hallottam, hogy amikor megtudták, hogy az állapota visszafordíthatatlan, a szülei mindent elkövettek, hogy Ön minél többet láthasson még a világból.*

– Ez így volt. Azt is nekik köszönhetem, hogy tudok tíz ujjal gépelni, mert akkori-ban azt is megtanultam. 1976–77-ben még furcsa volt, ha az ember nem gépirónak készült, mégis így tudott írógépen dolgozni.

– *Mit látott, mit ismert meg akkor még a világból?*

– Tizenhét évesen kijutottam az NDK-ba, ez volt az első külföldi utam, és utána bejártam a Szovjetuniót. Amit az én nagyon egyszerű szüleim meg tudtak engedni, és nem ők vittek, hanem az egy ember utazásához szükséges pénzt tudták összesze-gyűjteni. Sajnos ez nem az az idő volt, hogy hárman elmentünk volna valahova, hanem engem küldtek.

– Igaz, amit hallottam, hogy évekkal később, már vakon, kijavította a Vörös téren az idegenvezetőt az útikönyvben lévő hiba miatt?

– Ez nem olyan nagy dolog, ha valaki egy kicsit is elképzei, hogy egy vak ember hogyan tud tájékozódni. Ott állok a Vörös téren, és nekem biztosságot ad, ha tudom, hogy ha a tér egy adott pontján állok, akkor balra tőlem a Kreml van, jobbra a GUM áruház, délre a Hram, fölöttem pedig a Történeti Múzeum. Ha ezt tudom, akkor az is megvan az agyamban, hogy amelyik balra van, az a Vörös tér nyugati oldala. Szóval nem olyan nagy dolog. Ha az útikönyv azt írja, hogy „és akkor, ha szemben állunk a Mauzóleummal, akkor keletre van a Kreml...” Biztos, hogy nem keletre van! A másik ember, aki látja, hogy hol a Kreml, annak nem nagy dolog ez, hát nem mindegy, hogy keletre van vagy nyugatra?! De egy vak ember számára ezek a dolgok felértékelt információk. Én a mai napig le tudom rajzolni, hogy Párizsban hogyan folyik a Szajna, hogyan megy a déli boulevard félköre, hogyan van a nagy boulevard, hogy metszik a sugárutak, nem azért, mert olyan jó fejség ezt tudni, hanem mert ez nekem fontos. Nekem az a fontos, hogy tudom, ha a Madeleine-templomtól jobbra megyek, akkor a körút nagyobbik karéja felé megyek.

– Hogyan lett 1992-ben vállalkozó nyelvtanár?

– Nem olyan nagy vállalkozás volt ez akkor! Az ELTE-n, az idegennyelvi lektorátuson tanítottam angolt, de az egyetemi fizetés olyan volt, amilyen talán még most is. Emellett sokat kellett tanítani, meg fordítani, mert kicsik voltak a gyerekeink, és nem jutottunk egyről a kettőre. Akkor már adózni kellett, és amikor a magántanítványok jöttek, meg visszajöttek, akkor létrehoztunk egy nyelviskolát, aminek akkor az egyetlen tanára én voltam.

*– Két évvel később viszont már tanárokat vett fel. A tanárok pedig a tanítványai-
ból kerültek ki. Ez miért volt fontos?*

– Nekem nagyon fontos volt, hogy az a tanár, akihez a hozzám jelentkező hall-
gatót küldöm, és azt mondom neki, hogy nem én foglak tanítani, mert már nem
tudok mindenkit én tanítani, de olyan emberhez kerülsz, akit én tanítottam, és aki-
nek az emberségéért én állok jót. Ez mindennél fontosabb volt, és ma is az.

– Amikor idejön valaki és Ön lesz a tanára, hogy fogadja azt, hogy Ön nem lát?

– Az elején el szoktam mondani a csoportban, hogy húszéves korom óta nem lá-
tok. Megpróbálom kompenzálni ezt, de ha valakinek valami gondja van ezzel, ak-
kor szóljon. Soha senki nem szólt, pedig már nagyon régen tanítok.

– Feltűnt, hogy nem visel szemüveget. Miért nem?

– Nem tudom, hogy ezt miért kéne titkolni?! A szemüveg praktikusán hasznos
nem hoz. Következésképpen, ha egy vak ember szemüveget hord, nyilván azért te-
szi, hogy kicsit önmagát vagy a másikat védje meg attól, hogy valami nem szépet
lásson. Nekem eszembe se jutott.

– A társadalomtól miben kér, vár vagy fogad el segítséget?

– Nem szoktam. A nyelviskolánk most nyert az Erasmus plusz program keretében.
Ott mindig jelölik, hogy a fogyatékkal élőknek mennyi eurót lehet még kérni. Én
nem kérek, mert annyi mindent kapok amúgy, hogy nem gondolom, hogy kérni
kellene. Amikor a gyerekeink egyetemisták voltak, az ösztöndíjkérelemnél be kel-
lett jelölni, hogy a szülők között van-e fogyatékkal élő. Megegyeztünk a férjemmel,
és kértük a gyerekeket, hogy ezt soha ne jelöljék.

– *A férje látó ember. Mondható, hogy kiegészítik egymást?*

– Azt hiszem, hogy igen. Nem tudom, hogy mondjam ezt, mert kicsit közhelyesen tudok válaszolni a Kis herceget idézve, hogy igazán csak a szívével lát az ember. A férjem nyilván meglátott bennem valamit, ami miatt fel tudta vállalni azt, amit föl vállalt, úgyhogy nem tudom elmondani, hogy milyen mérhetetlenül sokat köszönhetek neki.

– *Úgy mondja, hogy a férjem az olvasótársam.*

– Tegnap is olvastunk. El nem tudom mondani, hogy ez milyen jó élmény. Mindenkinék ajánlom, aki arról panaszkodik, hogy a párjával már nincsenek közös élményei, ahogy az évek telnek. Az, hogy mi együtt olvasunk egy regényt, hogy adott esetben megállunk, átbeszéljük, tisztázzuk, hogy az hogyan is van, ezek gyakorlatilag többszörösiére emelik a közös élményt. Nem utólag beszélek egy regényről, hogy te meg én mit gondoltunk róla, hanem együtt olvassuk. Ez egy aktív folyamat.

– *Ki a kedvence?*

– Németh László meg Németh László. De szeretem a magyar irodalmat, és a világ-irodalomban is nagyon sokat. Az amerikai és az angol irodalmat jól ismerem, de Thomas Mann is a szívem csücske ugyanúgy, mint Dosztojevszkij.

– *A nyelviskola honlapján a mottó egy Németh László-gondolat: „A pedagógusi hit, mely inkább a természet, mint nézet dolga, kettőt tételez fel: hogy az emberek (az eddiginél különbbé) nevelhetők, s hogy (az eddigieknél többre) taníthatók.”*

– Ez a hitvallásom. De kérdezem én, ha valaki elolvassa ezt az idézetet, akkor nem ez lenne az igazi cél?

– *Mondja, hisz a csodákban?*

– Hiszek a csodákban, igen.

– *Azért kérdezem, mert tudom, hogy néhány éve a Szentföldön azon a helyen is járt, ahol Jézus egy vak embernek visszaadta a látását. Ilyen csodában is hisz?*

– Az, hogy a látásomat visszakapjam, az nekem már nem lenne olyan nagy dolog. Egyrészt az életemet teljes mértékben berendeztem így, megbékéltem vele, és nem úgy élem meg a hétköznapiakat, hogy ez keserűség. Nyilván az az ember, akinek azt mondanák, hogy el fogod veszíteni a látásodat, azt felelné, hogy butaságot beszélek. De nekem nem lett szomorúbb vagy kevesebb az életem, hogy nem látok. Egyrészt azért, mert komfortosan berendeztem az életemet, másrészt, mert egy csomó dologra biztosan nem lett volna lehetőségem, ha ez nincs. És ezt komolyan mondom, nemcsak azért, mert itt most ezt kell mondani. Ezer olyan dolog jutott nekem az életben, ami talán nagyon sok embernek nem. Én nem harcolnék vagy harcolok azért, hogy lássak.

– *Kispesten nőtt föl, és tudom, szenvedélyesen szereti Wekerlét.*

– Óriási Wekerle-imádó vagyok. Wekerle nekem nagyon sokat jelent. Ez az a közeg, ahol gyerekkoromban, tinédzserkoromban és fiatal felnőttként éltem. Még emlékszem a házakra, a formákra, a kapukra, a templomtoronyra, az utcák megszépítésére, mindenre, szóval ez nekem konkrét vizuális élmény.

– *Hallottam, amint egy interjúban a Székely Kapu Fesztiválról beszélt. Arról, hogy a wekerletelepi lovas kocsis kirándulás egyik idegenvezetője. Ez hogy történt? Méterről méterre tudja, hogy éppen hol járnak, és ott mi a látnivaló?*

– Egyértelmű. Már azt is tudom, amikor a lovak befordulnak a Thököly útnál, és ráfordulnak a Vajk utcára. Vagy amikor a Corvin körúton az irdatlan sok fekvőrendőrön átmegy a lovas kocsi. És tudom az épületeket is, és azt is, hogy az utazóközönség összetételétől függően mennyire menjek bele részletekbe, mondjuk építészeti vagy várostörténeti dolgokba, vagy inkább érdekességekről meséljek. Ez mindig attól függ, hogy milyen a közönség.

– *Az útvonal belül le van fényképezve, és fel tudja idézni pontosan?*

– Így van.

– *Beszélt a csodáról. Ha az élettől valami csodát várhatna, mi lenne az?*

– Realista váagnak gondolnám, hogy szeretném megérni az unokáimat, mert a nagyszülői szerepkörre már nagyon készülök. És van egy aprócska tervünk a férjemmel. Már sok éve tanulok olaszul, mint egyszerű hallgató. Borzasztóan szeretem az országot és a népet, a kultúráját is, és sok évvel ezelőtt elhatároztuk, hogy mind a húsz olasz régiót megnézzük. Nem lenne rossz, ha ezt meg tudnánk tenni. Most a nyolcadik, kilencediknél vagyunk.

– *Min vannak túl?*

– Túl vagyunk Szardínián, Toszkánán, a dél-tiroli részen, túl vagyunk Emilia-Romagnán és Lazióon, most megyünk Ancona környékére.

– *Olyan természetesen mondta, hogy elmegyünk és megnézzük. Menjenek, és nézzék meg a többi is, azt kívánom!*

XVIII.

Budapest utcáin már a XIX. század utolsó évtizedeiben villamosjáratok közlekedtek. És az első világháború előtt Kispesten is járt villamos. Csak éppen kevesen utaztak rajta, ezért néhány hónapra szüneteltették. Aztán át is számozták, és új útvonalat kapott. De ez az útvonal is folyamatosan változott. A 42-es járt Budára is, volt végállomása a Móricz Zsigmond körtér, a Madách tér, a Nagyvárad tér. Vagyis a vonal hossza mindig rövidült. Ahogy a metrót építették és átadták, úgy vettek el ennek a járatnak az útvonalából. De megmaradt. A 42-es Kispest egyik emblémája. A villamosról Zsigmond Gábor, a szentendrei Városi Tömegközlekedési Múzeum vezetője mesél.

Zsigmond Gábor

– *Mióta van 42-es villamos?*

– A 42-es szám először 1912-ben jelent meg Budapest villamosainak történetében. Huszonöt hónapig működött, majd 1914-ben megszűnt. Ennek nagyon prózai oka volt, a huszonöt hónap alatt annyian utaztak rajta, mint a nagykörúti hatoson három nap alatt. A villamos egyébként a Fradi-pályáig ment, vagyis lehetett volna számítani arra, hogy legalább a meccsre villamossal utaznak az emberek.

– *Már csak azért is, mert a Fradi-pályát egy évvel korábban adták át, és az a stadion volt akkoriban Budapest legnagyobb sportlétesítménye, hiszen a Népstadion csak 1951-ben készül el.*

– Így van, erre akár a villamost üzemeltető cég is alapozhatott volna, talán nem jöttek be a számítások, hiszen nagyon kevesen használták akkoriban ezt a Budapesti Villamos Vasút Részvénytársaság által üzemeltetett járatot. A kezdeti kudarcba nem törődtek bele, néhány hónapnyi szüneteltetés után újraindították a 42-est. Az első világháború idején már sokkal nagyobb igény volt a háborús hátország Budapestjén ezekre a villamosokra, mint békeidőben.

– *Később a 42-es számot az 50/A vette át, a 42-es pedig az Üllői útról átkerült az Ady Endre útra.*

– Nagyon sok ilyen történet van Budapest villamosközlekedésében. Valóban, 50/A lett a régi 42-esből. 1959-ben született meg az új 42-es, amin ma is utazhatunk. Az más kérdés, hogy a 42-es annak idején még átment a Szabadság hídon egészen a Móricz Zsigmond körtérig, szóval ez valami gigantikusan hosszú vonal volt, ami annál is inkább megdöbbenő, hogy ma a 42-es Budapest egyik legrövidebb villamosvonala, amely a kerületet sem hagyja el.

– A 42-es vonalát nagyban befolyásolta a városfejlesztés, elsősorban a metróépítés, az újabb és újabb vonalak átadása.

– A 42-es vonala úgy rövidült, ahogy átadtak egy-egy metrószakaszt. Az első metróberuházás 1970-ben fejeződött be, ez az Örs vezér tere és a Deák tér közötti szakasz, de ez arra már jó volt, hogy úgy gondolják, hogy a 42-est lerövidítik a Madách tértől. Építették tovább ezt a vonalat, majd elkezdték a hármas metró, ennek az első szakasza 1976-ban készült el, és a Deák tértől a Nagyvárad tér felé építették. Ez volt a hármas metró első szakasza, így adódott, hogy a 42-es vonala a Nagyvárad térig rövidült. Aztán, ahogy a metró elért Kőbánya-Kispestre, a végállomást a Határ útnál jelölték ki. Szóval ez a korábban hosszú viszonylat minden egyes közelében zajló metróberuházást megsínylelt.

– Az évtizedek során többféle villamos közlekedett erre. Sokáig nyitott kocsik voltak, és úgy emlékszem, hogy 1970 nyarán ezeket zárt szerelvények váltották fel.

– Sokféle nagyon jellegzetes villamos fordult meg a 42-es vonalán. Itt voltak például a 2500-as típusú kocsik, ezeket még az első világháború előtt építették Magyarországon. A nyolcvanas évekig közlekedtek, ezek jártak a 42-es vonalán, talán még sokakban megvannak azok a képek és emlékek, ahogy a sajátos rácsos ajtókat lehetett lecsapkodni, ami bizonyára sok balesetet is okozott. A villamoscég rengeteg propagandaanyagban próbálta a figyelmet felhívni arra, hogy vigyázzon mindenki az ujjára, a kezére, a lábára. Ezeket aztán később korszerűsítették. A régi, favázás kocsikat, amelyek már nem igazán feleltek meg a kor igényeinek, mert elég öregek is voltak, az ötvenes években elkezdték acélvázásítani, aztán ikresítették is a járműveket, mert nagyobb befogadóképességre volt szükség. 1956-ban történt egy nagy fordulópon, amikor a Ganz elkezdett igazán korszerű magyar villamoso-

kat gyártani, ezek az UV-villamosok, 1956-tól kezdtek forgalomba állni, és megjelentek a 42-es vonalán is. Ezek már nagyon korszerűek voltak. A régi, első világháborúból örökölt, lefutott kocsikhoz képest ez maga volt a csoda, úgyhogy ez a csere igazi felüdülést jelentett Kispesten is. De később közlekedtek itt a szintén jól ismert Tátra villamosok, most pedig a Hannoverből vásárolt kocsik futnak.

– A 42-es másik végállomása, a Tóth Árpád utca nagyon sokáig hurokvégállomás volt. Ez miért szűnt meg?

– A hurokvégállomás 2006-ban szűnt meg, alapvetően a lakók panaszait hallgatta meg a főváros és a BKV.

– Hangosan csikorgott, amikor kanyarodott?

– Felteszem, hogy igen. Ilyen megoldás sok helyen volt a városban. Alapvetően azt a célt szolgálta, hogy a szerelvények könnyebben meg tudjanak fordulni, azonban ennek technikai, műszaki okai is voltak. De hadd jegyezzem meg, hogy a mai napig maradt ott sín a hálózati kapcsolat, az átjárhatóság miatt.

– Mit gondol, a járatok számához az emberek mennyire ragaszkodnak?

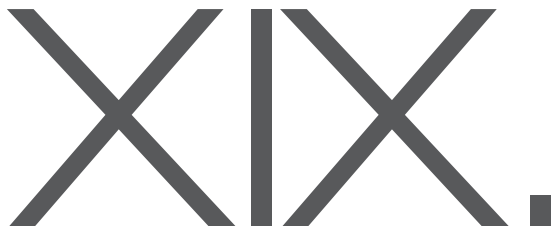
– Ez minden kerületrésznek, minden utcaszakasznak fontos, és a helytörténet, a városkép, az utcakép része. Én azt látom, hogy mindenhol ragaszkodnak a villamosokhoz, és ez teljesen érthető is. A villamosok szépek, és hasznosak is. Ha szabad így mondanom, öltöztetik az utcát. Városias légkört adnak egy-egy környéknek, ráadásul a villamos környezetbarát megoldás, ami a mai gyors, rohanó világban, amikor a környezetvédelem egyre fontosabb, nem elhanyagolható szempont. A villamos, sok más járművel szemben, nagyon is hasznos egy-egy térségnek. A számok

pedig ugyanúgy fontosak, mert azok is részei a közösségnek. Hozzátapadtak az emberek hétköznapijaihoz. Mindenki biztosan fel tud idézni egy emléket, amikor a 42-es villamossal utazott valahova, tudta, melyik megállónál tudja megvenni a legszebb muskátlit, vagy hol van a kedvenc fagyizó. Talán emlékszik arra is, hogy egykor hol tujázott, hol lógott, hol esett le róla esetleg, ezek mind olyan mikroképek egy villamos járatszámán keresztül, amelyhez ragaszkodnak a közösségek.

– Mi lehet a villamos és persze a 42-es jövője? Kérdezem ezt azért is, mert elkészültek a tervek, hogy a 42-es villamos vonalát meghosszabbítják Pestszentlőrincig, a Gloriett-lakótelepig.

– Ez a terv valóban szerepel Budapest közlekedésfejlesztési programjában. Itt viszont érünk a kezdetekhez annyiban, hogy ezt a tervet Balázs Mórról nevezték el. Balázs Mór hozta Budapestre a villamosokat, és kölcsönözte utólag a nevét ehhez a programhoz, amely biztatóan hangzik, és reméljük, hogy meg is valósul.

Kispest egyik részét annak idején mérnöki pontossággal tervezték meg. Megrajzolták az utcákat, az úthálózatot. Húszezer ember lakhelyeként 1150 épületet húztak fel 48 típusúterv alapján. Terveztek négy iskolát, három pékséget, egy éttermet, postát. Az iskolák közelébe igazgatói lakásokat és tanítói házakat építettek. És egy különleges főteret, ahova nyolc út fut be. Azt is átgondolták, hogy a sugárutakat jegenye- és nyár-, a körutakat pedig platánfák szegélyezzék. Wekerle különleges éke Kispestnek. Az évente megrendezett Székely Kapu Fesztiválnak visszatérő programja a lovas kocsis városnézés. Magam is fölültem, az idegenvezető Zsolnai Éva volt.

Zsolnai Éva

– *1908 meghatározó év volt Wekerle jövője szempontjából.*

– Ferenc József császár ekkor írta alá azt a törvényjavaslatot, amely arról rendelkezett, hogy épüljön meg Wekerletelep. A tervnek Wekerle Sándor volt a megálmodója, akkor pénzügyminiszterként ehhez pénzt is tudott szerezni. Bárczi István, az akkori polgármester pedig segített a megvalósításban.

– *Húszezer embert befogadni képes telepről van szó. Miért volt rá szükség?*

– Budapest a század elején lakásgondokkal küzdött. Sok új gyár létesült, és vidékről egyre nagyobb tömeg érkezett a munkalehetőség reményében. Ezeknek az embereknek szállásra volt szükségük. Ami volt, az drága volt, vagy nem felelt meg a higiéniai követelményeknek, mert a két műszakban dolgozók egy ágyon váltották egymás. Azért esett a külvárosra a választás, mert itt sokkal olcsóbb volt a telek, és erre a területre nem vonatkoztak azok a törvények, amelyek a városon belüli építést szabályozták. A belvárosban például kötelezően 3,2 méter volt a lakások belmagassága, itt pedig megtehették, hogy csak 2,9 méter legyen, így olcsóbban lehetett az épületeket felépíteni.

– *Milyen lett Wekerle struktúrája?*

– Pályázatokat írtak ki az utcahálózatra és az épülettípusokra. Az utcahálózat fölépítése azért érdekes, mert három nyertes pályázat is érkezett, amelyből egyik sem valósult meg, mondván, túl drága lett volna a kivitelezése. Ezért megkérték Győri Ottmárt, a telep későbbi gondnokát, hogy a három pályázatból dolgozzon ki egy olcsóbb változatot. Így alakult ki a jelenlegi struktúra. Ha valaki ránéz Budapest térképére, könnyen észreveheti, hol van Wekerletelep, mert annyira jellegzetes az alaprajza.

– *Érdekes, hogy a különböző gyermekintézmények, az óvodák és az iskolák egymás mellé épültek.*

– Nagyon sok gyerek volt Wekerlén, és azóta is kiemelkedően sok gyermek születik ide. A családok mindig is szerettek itt élni, hiszen alapvetően nekik, az ő igényeik figyelembevételével épült a telep. Ezt mutatja az oktatási intézmények elrendezése is. Az oktatási tömbök arányosan vannak elhelyezve, hogy könnyen megközelíthetők legyenek, és figyelték a gyerekek lelkére is. Hogy az óvó néni közelében lehessenek a már iskolások is, a még óvodások pedig láthassák, hogy hova fognak kerülni, milyen lesz az iskolában.

– *Wekerlén sajátos szabályok is voltak.*

– Így van. Nem mindenki költözhetett Wekerlére. Nem jöhettek ide ittas emberek. Szigorú szabályok voltak, egyetlen italkimérő lehetett, és egy étterem. Csak józan életű emberek élhettek itt. Arra is volt szabály, hogy a családok csak a közeli hozzátartozóikat engedhették be a lakásukba. Erre azért volt szükség, mert nem akarták, hogy az itt lakók kiadják a lakásukat vagy az ágyaikat.

– *Száz év elmúltával mi változott Wekerlén, és mi maradt ugyanolyan, mint annak idején?*

– Itt mindig jó volt lakni, ebben nincs változás. Akármilyen visszaemlékezést olvastam, mindben azt láttam, hogy az emberek szerettek itt élni. Sok ismerősöm van, akiket valamiért másfelé rendelt az élet, és több évtized távlatából is visszavágnak ide. De van olyan is, aki el sem tudta volna képzelni, hogy ideköltözzön és két év elteltével beleszeretett ebbe a milióbe. Az utóbbi húsz évben sokat fejlődött Wekerle. Mára már van megbecsültsége nemcsak országos, de nemzetközi szinten is.

Nagyon erős az itt élő emberekben az összetartás. Az emberek ismerik, segítik egymást. Kiemelkedően sok önkéntes vesz részt abban, hogy ez a száz évvel ezelőtieknek köszönhetően jól megépített telep még élhetőbb legyen a mindennapokban és az ünnepeken egyaránt. Így volt akkor is, amikor a telep épült. László Gyula monográfiájából tudjuk, hogy már 1910-ben megalakult a Társaskör, melyben zenekar, sakk-kör, irodalmi kör, énekkar, tornaklub működött. Az itt élők maguknak szervezték a szórakozást és a kulturális életet önkéntesen. Nincs ez másképp ma sem. Sajnos volt egy időszak, amikor nem vették figyelembe a hely egységességét, sajátos értékeit. Ekkor építették a kockaépületeket, amelyek nem illeszkednek bele a városképbe. Szerencsére az utóbbi időben erre is figyelnek. Most is épülnek itt épületek, de azoknak harmonizálni kell Wekerle stílusával.

– Az itt élő emberek mit mondanak, ha azt kérdezik, hol élnek? Első helyen, hogy Wekerlén, aztán hogy Kispesten, majd hogy Budapesten?

– Ez így van! És ha az emberek kérdően néznek, mert nem ismerik a telepet, örömmel meséljük, hogy mit jelent ez a hely nekünk. Jó lenne, ha ezt az értéket sokan megismernék. Ezért is fantasztikus Romhányi András ötlete, ez az idegenvezetős sétakocsikázás, hiszen visszarepít abba a korba, amikor épült, és az emberek megismerhetik az értékeit olyanoktól, akik a hely szerelmesei. Az itt élők lokálpatrióták, büszkék arra, hogy már a nagyszüleik is itt éltek. Nemrég költözött ide Mékli Attila katolikus pap. Azt mondta, és ez nekem jólesett, hogy itt az emberek annak ellenére, hogy lokálpatrióták és büszkék arra, hogy wekerleiek, nem kirekesztők. Nem is lehetünk azok, hiszen tudjuk, hogy az első lakosok az ország minden részéről érkeztek ide, és elfogadták, megbecsülték egymást. Aki idejön, azt nyitottan, kedvesen és őszintén fogadják, fogadjuk, pláne ha lelkesek is, és segítik az itteni életet.

– Éppen a Wekerlei Kultúrháznál járunk a Petur utcában. Ez az épület más funkciójú volt, és ma egy közösségi művelődési tér.

– Valamikor itt pékség volt. Wekerlére három pékséget terveztek, ma sajnos csak egy működik. Változtak a vásárlási szokások. Nemrég még Gyerekháznak hívták, hiszen számtalan színvonalas programot szerveztek, szerveznek a gyerekeknek és a családoknak. A névváltoztatás mégis találó, hiszen a Wekerlei Kultúrház programjai egyszerre szólnak a múltnak és a jelennek. Őrzik, ápolják az itteni hagyományokat, tájékoztatják, szórakoztatják a wekerleieket, és nagyszerűen kooperálnak az önkéntes szervezetekkel.

– Ön személy szerint melyik épületet, teret vagy részt szereti itt?

– Most kocsikázunk el a tanítói lakások mellett. Ezeket nagyon szeretem. Egyszerre hirdetik a megbecsülést és az alázatot. Megbecsülését a régi korok pedagógusainak, iskolaigazgatóinak és a pedagógus alázatát, szolgálatkészségét, akik minden időben segítségére voltak a diákoknak. Nagyon szeretem a Kós Károly teret is, sok élményt költ ide. A tér a zártságával biztonságot áraszt. Jó élni benne a mindennapokban, hiszen ahogy a tervező megálmodta, az árkádsori üzletek, a könyvtár az itt élők kényelmét szolgálják, míg a park, a játszótér a pihenésre, szórakozásra ad alkalmat. Ugyanakkor ez a zárt tér teszi különlegessé, otthonossá az ünnepi alkalmakat is.

– Közben megérkeztünk a Kós Károly térre. Az időutazást 1908-nál, Wekerle Sándorral kezdtük, és eljutottunk a harmincas évekig. Kós Károly mikor és hogyan kapcsolódott a munkába?

– Pályázatot írtak ki a főtér kialakítására. Nagy kihívás volt, hiszen egyszerre kellett megfeleljen esztétikai és használati követelményeknek, továbbá a téren nyolc

út találkozik, ami szintén nehezítette a tervezők feladatát. Legfőbb cél volt, hogy ennek a húszezer fős városrésznek a főtere kiemelkedő szerepű legyen. A pályázatra többen is jelentkeztek. Kós Károly erdélyi építész is kapott felkérést, de ő szerényen majdnem visszautasította. Visszaemlékezéséből tudjuk, hogy az indok egyszerű volt, nem tanult az egyetemen városrendezést. Szerencsére nem így történt, végül beadta ő is a pályázatát.

– *Hasonlít valamely más térre az itteni az országon belül vagy Erdélyben?*

– Igen, Kós Károly felidézte magában az általa ismert európai főtereket, és úgy találta, hogy a kolozsvári és a nagyszebeni a legszebb. Mindkettő zárt szerkezetű. Ezek adták a mintát. Szempont volt egyszerre az egységesség és a változatosság. Ezt úgy érte el, hogy az épületek magassága azonos, és egy építész (maga Kós Károly is) csak két épületet tervezhetett. Kós Károly, legnagyobb meglepetésére megnyerte a pályázatot. Ekkor visszaköltözött Budapestre segíteni és irányítani a munkálatokat. Két év után kisfia betegsége miatt vissza kellett utazniuk Erdélybe, így ő soha nem láthatta az elkészült főteret.

– *A rendőrség épületén is felfedezhetünk erdélyi motívumokat.*

– Sodits Lajos és Éberling Béla tervezte, aki a Kós Károly téren a négyes számú épületet. A motívum pedig a hármas székely kapu. De nem kizárólag erdélyi motívumokat találunk Wekerlén. A század elején több művészeti ág értékeinek összegyűjtése lett cél. Például gyűjtötték a népzenet, népmesét. Nem volt ez másként az építészetben sem. Ennek köszönhető, hogy találhatunk felvidéki, erdélyi, dunántúli vagy szász építészeti elemeket is.

– *Mondja, Wekerle város a városban?*

– Igen, de én inkább azt mondanám, hogy falu a városban, hiszen az emberek ismerik, köszöntik egymást, érdeklődnek a másik iránt. Itt nincs rohanás, nyugalom van. Van idő megállni, sétálni, beszélgetni.

– *Mi hiányzik Wekerléről, amit terveztek, de nem valósult meg?*

– Nem valósult meg a munkáskaszinó, ami a lakosság szórakoztatására épült volna a Kós Károly téren. Nem épült fel a kórház, az izraelita és az evangélikus templom, nem lett a Corvin körúton villamos, amit sokáig nagyon szerettek volna. Amire pedig a legnagyobb szükség lett volna, az a népfürdő, mivel annak idején a lakásokba nem terveztek fürdőszobát, így a tisztálkodás nagy problémát jelentett.

– *Ha úgy kezdődik egy mondat, hogy Wekerle..., akkor hogyan fejezi be?*

– Mi mást mondhatnék? Ide született édesapám, és a gyerekeim is itt nőnek fel. Számptalan élmény, érzés, hangulat köt ide. Wekerle az OTTHONOM!

HEMINGWAY
FOUNDATION

3990 Ft

9 789631 239935